

hva skjer? ;D

Sekvenser, emneinnledninger og stil
i direktemeldingssamtaler blant ungdom

Ronny Johansen

Masteroppgave i nordisk, særlig norsk språk

Institutt for nordistikk og lingvistikk

Universitet i Oslo

Høsten 2008

Forord

Det var da en kamerat av meg flyttet til USA for å studere en gang rundt år 2000 at jeg ble introdusert for chatting. Han hadde tatt i bruk programmet *Microsoft Messenger*, og holdt på den måten kontakt med familie og venner hjemme via Internett. Jeg ble lagt til som kontakt. Siden har også jeg vært online og chattet jevnlig med både venner, familie, kolleger og elever.

Min egen erfaring med denne typen kommunikasjon, kombinert med mange år som lærer i skolen, gjorde valget av en krysning mellom ungdoms- og internettspråk ganske opplagt da jeg skulle velge emne for denne masteroppgaven. Det har vært et spennende og morsomt prosjekt.

Jeg vil takke mine veiledere fra Institutt for nordistikk og lingvistikk ved Universitetet i Oslo. Først Kjell-Lars Berge, som i de innledende rundene av prosjektet var svært oppmuntrende, og siden Jan Svennevig, som i den tyngste skriveperioden har bidratt effektivt og konstruktivt med mange gjennomlesinger og fylldige tilbakemeldinger.

Takk også til Karianne Skovholt, som i innspurten av sin egen avhandling om e-post har tatt seg tid til både lesing, tilbakemeldinger, utlån av litteratur, diskusjoner, forklaringer, tips og råd.

Til slutt en stor takk til ungdommene som så villig delte sine samtaler med meg. De har sørget for et både interessant, morsomt og unikt materiale, som har gitt meg et levende og godt innblikk i en spennende side av norsk språkbruk.

Kongsberg november 2008

Ronny Johansen

Innhold

Forord.....	2
1. Innledning og problemstilling.....	4
2. Kommunikasjonsformen	6
2.1 Programmet.....	6
2.2 Sentrale trekk og egenskaper.....	8
3. Tidligere forskning om direktemeldingskommunikasjon.....	15
4. Tekstgrunnlaget.....	21
5. Teoretisk bakgrunn og metode	23
5.1 Innledning.....	23
5.2 Samtaleanalyse.....	23
5.3 Stil.....	35
6. Sekvensanalyse.....	43
6.1 Hvordan forløper en direktemeldingssamtale? Et eksempel.....	43
6.2 Variasjoner i åpnings- og avslutningssekvenser	45
6.3 Samtaletyper	58
6.4 Oppsummering av sekvensanalyse	65
7. Analyse av emneinnledninger	68
7.1 Bruk av emnefremkallere	68
7.2 Episoder som initieres med spesifikke emneinnledere.....	72
7.3 Andre former for emneinitiering.....	81
7.4 Oppsummering av emneinnledningsanalyse	82
8. Analyse av stil	85
8.1 Å skape en personlig tone	85
8.2 Kjønnforskjeller i ungdommenes stil	97
8.3 Multimodale ressurser	102
8.4 Oppsummering av stilanalyse	106
9. Konklusjon og avslutning.....	109
Litteratur.....	113

1. Innledning og problemstilling

Innledning

Malin i førsteklassen jeg underviste fulgte etter meg et friminutt da jeg som snarest tok turen innom pc-en min som stod i klasserommet. Hun stod og så på fingrene mine som for over tastaturet, da spørsmålet kom: "Ronny, hvem snakker du med?"

Klassen til jenta var godt vant med pc-er og kjente godt til dens nytteverdi som skrivemaskin. Som en del av lese- og skriveopplæringa skreiv de ofte på pc selv. Læreren var også hyppig sekretær og gjorde små opplevelser og betraktninger fra deres egen erfaringsverden om til små tekster.

Likevel lå det en annen oppfatning av pc-bruk i spørsmålet til seks år gamle Malin. Hun tok det for gitt at jeg snakket med noen – at det foregikk en samtale mellom en annen og meg via tastaturet. Og hun hadde rett. Jeg var i gang med å besvare formiddagens anrop fra mine kontakter i direktemeldingsprogrammet Messenger.

Bærer man rundt på en pc blant barn og unge kommer stadig spørsmålet "Har du MSN?". Det lyder nærmest som "Er du en av oss?" Svarer du bekreftende får du fornemmelsen av å ha trådt inn på en arena de oppfatter først og fremst som sin. Dette stemmer selvsagt ikke, mange voksne kommuniserer også på denne måten, men det er åpenbart at direktemeldingskommunikasjon – gjerne kalt chatting – er svært utbredt blant ungdom og barn. Her gir det status å være med.

Slike direktemeldingssamtaler foregår ved at to eller flere deltakere kommuniserer skriftlig med hverandre via Internett i tilnærmet sanntid. På min skole driver barna med det allerede i tredjeklasse, omtrent fra da de mestrer skriving brukbart.

De tradisjonelle bruksområdene for IKT, som tekstbehandling, informasjonssøk og e-post, oppfattes gjerne som trauste og kjedelige av unge pc-brukere. De aksepterer gjerne nødvendigheten av slike programmer i skole- og jobbsammenheng, men i deres private sfære, på fritiden og blant jevnaldrende kan det synes som pc-en først og fremst er en måte å holde kontakten med nettverket av venner. Internett har blitt en arena hvor de synes i vennekretsen og hvor de befester og bevarer eksisterende relasjoner, samt innleder nye.

Chatting ved hjelp av Messenger og tilsvarende programmer spiller en viktig rolle i dette bildet. Dette er en kommunikasjonsform mange barn og unge har tatt til seg, og som de bruker mye tid på.

En utbredt og populær kommunikasjonsform er i seg selv verd et studium. Når den i tillegg foregår skriftlig blir den interessant med tekstvitenskapelige øyne.

Problemstilling

Myten om "datanerden", som lever sitt liv i cyberspace kun blant virtuelle og anonyme bekjenskaper uten relasjoner og venner i det virkelige liv, er langt på vei forlatt. Allikevel er det en oppfatning at menneskelig kontakt via pc-en i en viss forstand er dårligere, mindre uttrykksfullt, mer upersonlig og dermed mindre egnet i privatlivet enn tradisjonelle måter å kommunisere med venner og familie på, som telefonsamtaler, besøk og samtaler ansikt til ansikt.

Hva kommer dette av? Kan det være at manglende delt fysisk kontekst bidrar til å skape en ufullstendig kontaktform? Blir det for lite igjen til å ivareta de mellompersonlige og ekspressive sidene av språket når lyden av stemmen, kroppsspråket, tonefallet, blikkontakten, de små responsene – alt det som først og fremst kjennetegner muntlig språk, blir borte?

Egner pc-mediert kommunikasjon seg dermed best til informasjonsutveksling, og ikke så godt til å pleie relasjoner? Neppe, da hadde den nok ikke slått an hos ungdom slik den har gjort. Samtaleteknikker for å kompensere for manglende delt her-og-nå, samt bringe inn både mellommenneskelige aspekter og følelser har vært kjent både fra mobiltelefonens tekstmeldinger og eldre chatteprogrammer. Det er all grunn til å tro at dette har utviklet seg videre.

Her er vi ved utgangspunktet for min oppgave. Jeg ønsker å utforske hvordan ungdom bedriver denne skriftlige kommunikasjonen. Chatting foregår også mellom voksne. Jeg har selv kontakt med både venner og familie på denne måten. Min erfaring er i midlertidig at chattesamtaler blant unge mennesker er preget ungdomssjargong, og et mer følelsesladet og kreativt språk, med utstrakt bruk av forkortelser, lydhermende ord, grafiske elementer med mer. Voksne chattere er mer preget av den skriftlige praksis de har hatt og konvensjonene de har fulgt gjennom et mye lengre liv.

Ungdommens form for chatting virker derfor kort og godt mer spennende, og det er derfor jeg har valgt deres kommunikasjon som fokus for denne oppgaven.

Problemstillingen er som følger:

- Hvilke sekvensielle og emnemessige strukturer kjennetegner direktemeldingssamtaler?
- Hvilke stilistiske og multimodale ressurser bruker samtaledeltakerne for å skape, bevare og uttrykke en personlig preget tone i en skriftlig kommunikasjonsform?

2. Kommunikasjonsformen

2.1 Programmet

Informantene som har levert samtaler til materialet til grunn for denne oppgaven har kommunisert ved hjelp av programvareprodusenten Microsofts direkte meldingstjeneste som tilbys gjennom programmet *Messenger*. Dette er gratis programvare, og en pre-installert utgave følger med operativsystemet Windows. Nye versjoner og oppdateringer er tilgjengelig på selskapets nettportal *Microsoft Network*, forkortet til *MSN*. Mange brukere ser ut til å bruke nettopp denne forkortelsen synonymt med selve programmet:

Kaja. Sindre sier:
Du, Heidi, er tamtan på msn?
Heidi - Per-Terje <3 sier:
vent litt .. så skal jeg se

Samtalevinduet

Selve kommuniseringen foregår i et *samtalevindu*, hvor to *tekstfelt* er viktige elementer: Et nedre *skrivefelt*, hvor avsenderen skriver inn sin replikk og publiserer denne ved å klikke "send" eller trykke på enter-tasten, og et øvre *samtalefelt*, hvor samtalebidragene fra alle deltakerne publiseres fortløpende i kronologisk rekkefølge. Hver enkelt replikk er ledsaget av kallenavnet til den som produserer den, og det hele likner på en transkribert samtale. En *statuslinje* over skrivefeltet (hos Otnes (2007) kalt *ordstyrer*) forteller når motparten er og aktiv og skriver en melding, eller når sist melding ble mottatt.

Den skrevne teksten er tilgjengelig så lenge programvinduet er åpent, og det er mulig å lagre denne. Deltakerne har muligheter til å endre skrifttype, skriftstørrelse og skriftfarge på sine egne replikker.

Samtalevindu.

To elementer i samtalevinduet er knyttet til mottakeren: Vedkommendes *kallenavn* (ofte kalt *nick*), som kan være ledsaget av en *personlig melding*, står øverst i vinduet. Til høyre i vinduet vises mottakerens *personlige bilde*. Avsenderen har sitt personlige bilde nederst til høyre i vinduet, ved siden av skrivefeltet. Personlige bilder velges fritt av deltakerne. Denne bildevisningen kan skrues av.

Samtalevinduet har knapper for å sette små *smilefjes* (også kalt *emotikoner* eller *smileys*) og *animasjoner* (kalt *winks*) inn i teksten. Videre kan en spille av et *lydsignal* (kalt *nudge*), *tegne* eller *skrive "for hånd"* ved hjelp av mus, samt sende små *lydopptak*. Ved hjelp av kamera og mikrofon kan man gjennomføre *lyd- eller videosamtale*, eller man sende videobilder eller lyd fra bare den ene deltakeren.

Det er mulig å utføre andre aktiviteter, og viktigst av disse er muligens filoverføring, som kan gjøres enkelt ved å dra filer inn i skrivefeltet. Det finnes også spill som deltakerne kan engasjere hverandre i.

Programvinduet

Programvinduet åpnes automatisk (inntil brukeren eventuelt endrer innstillingene for dette) når programmet logger brukeren på, noe som skjer automatisk når pc-en har forbindelse med Internett. Her kan avsenderen gjøre endringer, som å forandre sitt eget kallenavn, skrive inn den personlige meldingen som ledsager dette, samt gjøre en del globale innstillinger for programmet.

Det viktigste elementet i programvinduet er imidlertid *kontaktlisten*. Dette er en oversikt over personene brukeren har lagt til som sine kontakter, og disse opptrer her med sine kallenavn og ledsagende personlige meldinger. Ved fargebruk går det fram om kontaktene er logget på systemet eller ikke.

Å innlede samtale

Man innleder en samtale ved å klikke i kontaktlisten på en pålogget kontakt. Et samtalevindu åpner seg og man kan begynne å skrive. Tilsvarende kan man bli anropt når man selv er pålogget. Et lydsignal vil da spilles av og et samtalevindu åpner seg.

Det åpnes et samtalevindu for hver kontakt man innleder samtale med. Programmet favoriserer dermed at man har flere parallelle og dyadiske dialoger med bare to deltakere, framfor multipartssamtaler med flere deltakere. Dette siste er imidlertid fullt mulig ved å invitere andre

Programvindu med kontaktliste.

påloggede kontakter inn i pågående samtaler, men det ingen måte man kan komme "utenfra" og selv be om å få delta i en eksisterende samtale.

2.2 Sentrale trekk og egenskaper

For ytterligere å beskrive kommunikasjonen som foregår ved hjelp av Messenger, samt avgrense denne fra andre former for skriftlig samhandling via nettet, vil jeg her drøfte denne chattinga med utgangspunkt i noen sentrale problemstillinger innenfor pc-mediert kommunikasjon.

Synkronitet og asynkronitet

En av de mest sentrale og konstituerende egenskapene til direktemeldingskommunikasjon er knyttet til spørsmål om *synkronitet* og *asynkronitet*. Hos Schwebs og Otnes (2001) heter det om nettkommunikasjon:

Det er (...) aktuelt å skille mellom de *samtidige (synkrone) sjangrene*, de som krever at partene er til stede på samme tid, og de *ikke-samtidige (asynkrone) sjangrene*, de som ikke krever det (Schwebs og Otnes 2001: 225).

Direktemeldingssamtaler kjennetegnes først og fremst ved at begge, eller alle deltakerne sitter samtidig ved sine pc-er. I motsetning til andre typer nettkommunikasjon, som e-post og diskusjonsfora – hvor både avsender og mottaker er inneforstått med at det kan gå en viss tid fra teksten er skrevet til den blir lest, er dette en synkron kommunikasjonsform.

Tekstforskning på pc-mediert kommunikasjon har imidlertid vært opptatt av å skille mellom *fullstendig* og *tilnærmet* synkrone kommunikasjonsformer. Muntlige verbalsamtaler er fullstendig synkrone. Da har deltakerne full tilgang til motpartens språkproduksjon, samt andre faktorer, som blikkretning, tonefall og intonasjon. Dette hjelper dem til å avgjøre når det er mulig å overta ordet. En slik tilsvarende tilgang er ikke mulig i de delvis synkrone kommunikasjonsformene, selv om deltakerne er pålogget samtidig.

Hos Otnes (2007) heter det at "de *fullstendig synkrone samtalene* er i mindretall, men det er den kommunikasjonsformen som er det nærmeste man kan komme en virkelig samtale i et skriftlig medium (Otnes 2007: 63)". Et program som fungerer på denne måten er PowWow. Her ser man motpartens ytring bli skrevet tegn for tegn, og man kan også se sletting. I motsetning til dette kommer replikkene i de *tilnærmet synkrone samtalene* – også kalt "kvasi-synkrone" ("quasi-synchronous") (Garcia og Jakobs 1999: 339) – på skjermen til mottakeren først når de er ferdige skrevet, og avsenderen har trykket på enter-tasten. Muligheten for å følge med mens partneren produserer sin replikk er borte. Replikkvekslingen skjer dermed ikke 100 % samtidig (Otnes 2007: 63).

Messenger faller altså inn i den siste kategorien. Problemer knyttet til dette er merkbare der deltakerne synes å holde seg til relativt fastlagte, sekvensielle mønstre, som i åpnings- og avslutningssekvenser. Et eksempel på dette ser vi i følgende utdrag fra avslutningen på en samtale:

- (1) Heidi - Per-Terje <3 sier:
Men må gå ;P
- (2) Heidi - Per-Terje <3 sier:
Hade bra
- (3) - КяістоFFея©®ϘAaFKN° sier:
ok

- (4) - КяіstoFFея©®®AaFKNº sier:
hade bra
- (5) - КяіstoFFея©®®AaFKNº sier:
glad i deg
- (6) Heidi - Per-Terje <3 sier:
Glad i deg også ^^

Her er det uorden i rekkefølgen på de fire første replikkene, et fenomen kjent fra studier av multipartssamtaler i pc-mediert kommunikasjon som *disrupted adjacency* (Panyametheekul og Herring 2003). Replikkpar som hører sammen har ikke fått tilstøtende plassering, noe som skyldes at deltakeren som initierer sekvensen går videre før motparten rekker å svare. I verbalsamtaler, eller i et fullstendig synkront chat-system ville informasjon om motpartens språkproduksjon gjøre det lettere å koordinere dette bedre.

Det er allikevel påfallende hvordan disse to ungdommene ser ut til å forholde seg til disse replikkene som *avpassede svar* (Schegloff og Sacks 1973:295), ved at de nokså konsekvent leverer responser til første parader selv om de sekvensielt sett kommer forsinket: *Avslutningsinnlederen* i (1) besvares med en *bekreftelse* først i (3), og *avslutningsutvekslingen* som innledes i (2) først får svar i (4). Gutten som har levert de to forsinkende responsene initierer i (5) en tredje utveksling, og jenta svarer på denne i (6). Disse to siste replikkene får dermed en tilstøtende og sekvensielt sett "riktig" plassering. Slike eksempler på at deltakerne "balanserer" avpassede svar selv om de ikke rekker å plassere dem på riktig sted, er det mange av i dette materialet. Det er typisk at dette forekommer når det oppstår et visst tidspress på deltakerne, som oftest når den ene deltakeren er i ferd med å forlate samtalen. At dette allikevel ser ut til å fungere skyldes blant annet at det bare er to samtaledeltakere, og at replikkene ikke er for lange.

Når forskere har viet slike problemer med sekvensorganiseringen mye oppmerksomhet, skyldes dette at forskningsmaterialet ofte har vært hentet fra, eller omhandler multipartssamtaler (Garcia og Jakobs (1999), Crystal (2001), Panyametheekul og Herring (2003), Otnes (2007) og Markman (2008)). Dette er annerledes i min analyse. I materialet til grunn for denne har kun 3 av 197 analyserte samtaler tre deltakere. Resten har to. Videre er ytringene sjelden lange, og med noen unntak i åpnings- og avslutningssekvenser ser deltakerne ut til å vente på svar fra motparten før de går videre, noe som sjelden fører til uorden i sekvensorganiseringen. Distinksjonen mellom tilnærmet og fullstendig synkronitet er dermed ikke så relevant her. Deltakerne ser ut til å forholde seg til hverandres ytringer som om de foregår i sanntid.

Om fullstendig synkrone direktemeldingstjenester er det som kommer nærmest samtalen i et skriftlig medium kan diskuteres. Å se en tekst bli til bokstav for bokstav vil vel for mange fortone seg som å høre ord trekkes sammen fonem for fonem: Det vil gå for sakte, og mening på ord- og setningsnivå vil kunne forsvinne i alle detaljene. Vi både leser og hører i helord og stavelser vel så mye som å støtte oss på staving og lydering. Språkproduksjonen på et så detaljert nivå som fullstendig synkronitet innebærer blir lite hensiktsmessig, særlig for deltakere som er avhengige av å se på tastaturet mens de skriver. Dette er antakelig også grunnen til at denne typen chatting er lite utbredt.

Muntlig og skriftlig

Direktemeldingssamtaler er skriftlig medierte, men har ellers mange trekk som minner om muntlige ansikt-til-ansiktssamtaler. Å drøfte disse i forhold til likheter de har med *skriftlig* og *muntlig* språk vil dermed være å fokusere på svært sentrale egenskaper ved chattingen. Selve problemstillingen for denne oppgaven er knyttet nettopp til spenningen mellom det muntlige og det skriftlige.

Otnes (2007) sier at "det er såpass mange trekk ved synkron nettkommunikasjon som minner om muntlig at jeg finner det naturlig å omtale fenomenet som nettsamtaler (Otnes 2007: 66)". Hun påpeker i fortsettelsen av dette at det for eksempel ikke stilles samme formelle krav her som til annen skriftlig framstilling, som regler om fullstendige setninger og bruk av store og små bokstaver (Ibid). Dette er et trekk som skiller chatting fra blant annet (formelle) e-postmeldinger.

Dette fraværet av formelle krav knyttet til ungdommelig, skriftlig kommunikasjon utløser gjerne en viss bekymring blant voksne for rettskrivingsferdighetene til barn og unge. Likevel viser flere eksempler i materialet at ungdommene gjerne vil skrive riktig, ved at de korrigerer feil de selv oppdager:

```
Synnee. </3 sier:  
  vei ikkje eg  
downer,, SÅMMEEEEEER  ,, lekser!!!!!!!  |..eter| sier:  
  hehe  
Synnee. </3 sier:  
  veit*
```

I dette eksemplet mangler en t i den første replikken, noe jenta retter opp ved å skrive hele ordet slik det var tenkt – ledsaget en asterisk. Dette er en svært vanlig, nærmest konvensjonell måte å korrigere skrivefeil når man oppdager dem selv.

Like mye som det er snakk om manglende skriftlige formelle normer for direktemeldingsspråket, kan man også se at brudd med vanlig rettskrivingspraksis brukes bevisst for stilistisk å oppnå "muntlige" effekter, som for eksempel her, hvor store bokstaver skal markere emfatisk trykk:

```
Lasse sier:  
  jo ingvild !  
Ingrid sier:  
  nei LASSE!  
Lasse sier:  
  jeg vet det !  
Lasse sier:  
  jo Ingrid !  
Ingrid sier:  
  NEI LASSE!
```

Baron (2008) drøfter spørsmålet om direktemeldingskommunikasjon er skrift eller tale:

The simple answer: no, even though there are enough speechlike elements (...) to explain why it seems so natural to talk about IM "conversations and not IM "letters" (Baron 2008: 29).

Hun kommenterer rettskriving og formelle forhold i chatting ved å påpeke at denne gjerne utføres samtidig med andre aktiviteter, og at poenget for ungdom er å få sitt budskap gjennom, ikke å produsere noe som skal utsettes for vurderende øyne, eller rettepen (Ibid).

Planlegging og spontanitet. Tilgang og deltakerstruktur.

Direktemeldingskommunikasjon kan også sees ut fra *planlegging* kontra *spontanitet*. Programmer av typen Messenger er installert på pc-en, og som regel starter de og logges på automatisk, slik at pc-brukeren kan bli anropt og engasjert i en samtale nokså uventet, mens vedkommende sitter og jobber med andre ting. Dette likner måten uformelle muntlige samtaler innledes på. I motsetning til dette står mer eller mindre åpne chatterom, slik de finnes flere steder på nettet og i eldre systemer som Internet Relay Chat (IRC). Her må man aktiv oppsøke et aktuelt "rom", en "kanal" eller liknende, etter å først ha logget seg på. Dette krever langt mer planlegging og målrettet handling fra deltakerens side enn hvis man selv "intetanende" blir anropt ved hjelp av Messenger.

Lina sier:

BØ! datan klikka litt =/

Lasse sier:

åååå

Lasse sier:

ble redd nå !

Ønsker man selv å initiere en samtale i sistnevnte program er funksjonaliteten i programmet slik at det skal bare to museklikk til før man kan skrive første replikk.

En annen akse er er den Otnes (2007) kaller *tilgang og deltakerstruktur* (Otnes 2007: 65). I programmer som IRC er denne *åpen*, hvem som helst kan delta, mens i MSN, PowWow og ICQ (I seek you) er den *lukket*. Her kreves en eller annen form for godkjenning av tilgangen fra de andre deltakerne.

I fortsettelsen av dette følger også *valg av samtalepartnere*. I åpne systemer med åpen tilgang og kanskje mange deltakere forholder man seg i utgangspunktet til anonyme og ukjente samtalepartnere, og det er gjerne noe utenom-relasjonelt som fører disse sammen, som for eksempel interessen for et spill. Crystal (2001) påpeker at slik anonymitet gjør at deltakerne kun har de språklige ytringene å forholde seg til (Crystal 2001: 166). De mangler også annen bakgrunnsinformasjon og gjerne også navn på motpartene.

Dette forholder seg annerledes i Messenger, hvor man selv legger til eller godkjenner kontakter, noe som krever en viss kunnskap om mottakerens identitet. Dette fører til at MSN-kontakter typisk er mennesker man allerede har en relasjon til. I materialet går det ofte fram at ungdommene som chatter også omgås daglig – på skolen, i vennegjengen, på fest, eller som her, på gudstjeneste i forbindelse med konfirmasjonsundervisningen:

CASINO --> Stein Erik says:

Sorry for at jeg holdte på å si noe jeg ikke skulle ha sagt i kirka i dag! Det var virkelig ikke meningen!

Siri says:

hæ?

CASINO --> Stein Erik says:

I kirka i dag..

Til en viss grad ser man av ungdommenes kontaktlister at disse delvis kan være representasjoner av deres virkelige, sosiale nettverk. Men det finnes også noen få eksempler i materialet på at de chatter med kontakter de har lagt til uten å kjenne disse på forhånd:

Anne sier:
Hei
hvem er du ?
Endre sier:
morn du
Endre sier:
jeg veit ikke helt
Endre sier:
eller, jeg veit ikke hvem vi er i forhold til hverandre viss du skjønner

Dette skjer muligens fordi de identifiserende e-postadressene har blitt spredd via andre kontakter. Deltakerne kan også utveksle sine MSN-identiteter i åpne pratekanaler, for eksempel på typiske ungdomsnettsteder som popit.no, via tekstmeldinger, eller når de treffer andre.

Språkforskere har som nevnt vært opptatt av, og påvist at deltakerne håndterer problemer med *forstyrret sekvensrekkefølge* (disrupted adjacency) i multipartssamtaler ved hjelp av strategier som adressering av mottakeren, samt at det oppstår flere "samtaletråder" eller "samtaler i samtalen". Slike fenomener er så godt som fraværende i dette materialet, hvor det kun er tre samtaler med tre deltakere. Følgende utdrag er fra en av disse:

Mona sier:
der d??
Gitte Tang** blondiipower sier:
Kjefter på kristian
Kristi@n sier:
haha
Mona sier:
hvorfør det??

Noe mer bruk av hverandres navn kan nok spores i disse, men andre strategier forekommer ikke.

Multipartssamtaler er altså tilsynelatende ikke særlig populært blant ungdommene i denne analysen. Det er forståelig. Den som har prøvd seg i slike merker fort svakhetene: Det går relativt sakte, det oppstår lett forvirring og det er vanskelig å holde tråden. Crystal (2001) omtaler problemer med sekvensrekkefølgen, og sier: "With multiparty interaction, the situation becomes potentially much more confusing (Crystal 2001: 153)".

At de fleste samtalene har kun to deltakere kan også komme av den uformelle og private karakteren på nettopp dette materialet, men også av at programmet favoriserer en-til-en-samtaler, fordi en eventuell deltaker nummer tre, fire og så videre må inviteres inn i samtalen, som inntil så skjer er skjult for alle andre, noe som vil kreve gjensidig samtykke samt og en del ekstra koordinering.

Mye tyder på at særlig ungdom heller velger å ha flere parallelle, dyadiske samtaler enn å delta i multipartssamtaler når de chatter. I materialet kan vi i blant se at de referer til andre, pågående samtaler:

downer,, SÅMMEEEEER ,, lekser!!!!!! sier:
snakker du med henne nå elelr?
Eiriin</3 MASSE lekser.. +Prosjekt sier:
nja.. litt bare... om prosjektet..
downer,, SÅMMEEEEER ,, lekser!!!!!! sier:
jaok..

Instant Messaging på norsk? Om begrepsbruken

De engelske, og tilsynelatende godt innarbeida termene for kommunikasjonen som foregår via programmer som Microsoft Messenger, er *Instant Messaging (IM)* og *chat*.

Gjennom hele utviklingen og utbredelsen av pc-er og Internett har man forsøkt å erstatte nye, engelske ord med norske. Noen av disse har gått inn i dagligtalen og erstattet sine utenlandske forgjengere, slik som *mus* og *tastatur*. Andre betegnelser lever to-språklig side om side, som *e-post* og *mail*, *printer* og *skriver*, *web* og *nett*, mens enkelte forslag aldri kom i bruk, som *PD (Personlig Datamaskin)* for *PC*.

Mye av det som er skrevet om *Instant Messaging* og *chat* sett med lingvistiske og vitenskaplige øyne er skrevet på engelsk, og det kan se ut til at det så langt ikke er noe entydig bruk av norske avløserord.

En god betegnelse bør være dekkende for innholdet i størst mulig grad. Tre essensielle kjennetegn for kommunikasjonen som foregår ved hjelp av disse programmene er, etter min oppfatning, at den er bortimot *synkron* (og oppleves slik av deltakerne), den er *skriftlig* og den er *dialogisk* (samtalepreget).

Jeg har selv til nå omtalt kommunikasjonsformen som *direktemeldingssamtaler* på bakgrunn av hva oversetterne i Microsoft selv har valgt i norske utgaver av operativsystemet Windows. Her er Instant Messaging omtalt som *direktemelding* og *program for direktemeldinger*.

I følge Geir Ottestad ved Forsknings- og kompetansenettverk for IT i utdanning (ITU), en fagenhet ved Det utdanningsvitenskapelige fakultet ved Universitetet i Oslo, tok Harald Brombach, journalist i IKT-bransjens nettavis Digi.no, i bruk ordet *lynmeldinger* om Instant Messaging¹. Ottestad støtter dette, og opplyser at lymmeldinger i økende grad er tatt i bruk som avløserord ved ITU.

Hildegunn Otnes har skrevet en norsk avhandling om verbalspråklig lyttemarkering i samtaler gjennomført ved hjelp av Messenger og IRC. Hun legger vekt på det relativt samtidige aspektet i denne nettbaserte kommuniseringen, og omtaler denne som *synkrone nettsamtaler* (Otnes 2007). Hun bruker for øvrig *replikk* om de enkelte bidragene en slik samtale består av.

Norsk Språkråds nettbaserte forum *Ordsmia* diskuterte *Instant Message* og *Instant Messaging* for noen år siden, og på bakgrunn av dette gikk Språkrådet inn for avløserordene

---

¹ Personlig kommunikasjon med Geir Ottestad, ITU, 27.august 2007.

*direktemeldingstjeneste (direktemeldingsteneste) og hurtigmeldingstjeneste (snøggmeldingsteneste)*².

Flere av forslagene ser ut til å enes om "melding" som stamme. En melding er i mange av dagliglivets sjangere en skriftlig meddelelse (som i skolens meldingsbok). I valget mellom det norskklingende og morsomme *lynmeldinger*, eller det noe omstendelige ordet *direktemelding*, synes jeg sistnevnte signaliserer det synkrone aspektet best. Vi snakker for eksempel om direkteendt fjernsyn i betydningen synkrone (samtidige) tv-sendinger. Ordet direkte betyr i mange sammenhenger et "delt nå". Lyn brukes snarere til å signalisere hurtighet og fart, som i "lyntog" og "lynkurs", og ikke samtidighet. Vi sier ikke "lyn-sendt fjernsyn". Å betegne teknologi ved hjelp av ordet "lyn" kan lett virke nokså arkaisk, og bærer preg av en tid med fascinasjon for tekniske nyvinninger

Otnes (2007) sitt begrep *synkrone nettsamtaler* blir noe upresist. Hun tar høyde for et delt "nå" og at det er dialog som omtales, men det skriftlige aspektet blir borte. Dagens velutbygde bredbånd muliggjør flere måter å kommunisere i sanntid på, og *synkron nettsamtaler* kan like godt betegne rene telefon- og videosamtaler via nettet, noe som er fullt mulig både i Messenger og andre programmer, som for eksempel Skype.

I analogi med telefonsamtaler, hvor grensesnittet – altså selve telefonapparatet – har gått inn som en del av deg dagligdagse betegnelsen, kunne man kanskje tenke seg *tastatursamtaler* som et enkelt og greit uttrykk som knytter an til både pc-en, dialogen og det skriftlige? Jeg lar imidlertid dette bare bli stående som et uhøytidelig forslag.

Det er rimelig godt samsvar mellom Språkrådets *direktemeldingstjeneste* og Microsoft sine *direktemeldinger*, og jeg velger i tråd med dette å bruke *direktemeldingssamtale* for kommunikasjonsformen. Dette til tross for at det er et relativt langt og tungt ord med mange stavelser. Den enkelte ytring vil jeg omtale som *replikk*.

Det engelske ordet *chat*, som opprinnelig betegner en uformell, verbalsamtale, har også gått inn i vokabularet til norske direktemeldingssamtalende. Her har det blitt verbalisert og videre substantivert; man *chatter* og driver bedriver *chatting*. (Analogt med dette har vi fra søkemotoren Google på nettet fått verbet *å google* og aktiviteten *googling*.) Jeg vil for variasjonens skyld også bruke disse betegnelsene.

---

² Personlig kommunikasjon med Marit Hovdenak, Språkrådet, 31.august 2007.

3. Tidligere forskning om direktemeldingskommunikasjon

Den engelskspråklige termen på direktemeldingskommunikasjon er som nevnt Instant Messaging, forkortet til IM. Foreløpig foreligger det lite språkvitenskapelig forskning om IM, men jeg skal her gjøre rede for noen av de bidragene som finnes.

Forskningen synes å dreie seg om tre områder: Et av disse har et samtaleanalytisk perspektiv, og dreier seg hovedsakelig om hvordan deltakerne håndterer turtakingssystemet i direktemeldingssamtaler, og da særlig problemer med sekvensorganiseringen som gjerne oppstår i multipartssamtaler. Språkbruk er et annet hovedområde, med fokus på blant annet ortografi, forkortelser (blant annet akronymer), tegnsetting og bruk av emotikoner. Et tredje hovedområde er kjønnsforskjeller.

I USA har sosiologen Angela Cora Garcia og lingvisten Jennifer Baker Jakobs (1999) analysert fire direktemeldingssamtaler, hver med tre deltakere, gjennomført i et virtuelt konferanserom i et program kalt *Aspects*. I studien ble det tatt i bruk videoopptak av den enkelte deltaker, så den språklige produksjonen – ned til tasting av enkelttegn og slettinger og endringer – var tilgjengelig, og ble transkribert.

Garcia og Jakobs (1999) har et samtaleanalytisk perspektiv, og viser hvordan turtakingssystemet i det de omtaler som kvasisynkron, pc-mediert kommunikasjon (Garcia og Jakobs 1999: 339) på flere måter skiller seg fra verbalsamtaler. Sentralt er at deltakerne ikke har tilgang til hverandres språkproduksjon, noe som skaper uorden i den sekvensielle plasseringen ytringene får, og dermed gjør det problematisk å skape sammenheng mellom replikkene, samt å forstå disses meningsinnhold og betydning for samhandlingen (Garcia og Jakobs 1999: 360).

Funnene viste at deltakerne tok i bruk turtildelingsprinsipper kjent fra verbalsamtaler: Nåværende taler velger neste (*Current Speaker Selects Next*), neste taler velger selv (*Next Speaker Self Selects*), og nåværende taler fortsetter (*Current Speaker Continues*) (Garcia og Jakobs 1999: 353). Disse får imidlertid andre realiseringer i direktemeldingssamtalene enn i ansikt-til-ansikt-samtaler.

En deltaker kan velge neste "taler", for eksempel ved å adressere vedkommende, men har ingen garanti for at andre replikker ikke kommer vedkommende i forkjøpet, og at avpassede par derfor ikke alltid følger hverandre. Derfor velger en "taler" i disse direktemeldingssamtalene en *fremtidig* bidragsyter ("*future*" poster) snarere enn en *neste* (Garcia og Jakobs 1999: 356). Av samme grunn er ikke deltakerne, når de velger selv å være "neste taler", garantert at deres replikk blir den neste. Enkelte utformet derfor replikker så de kunne forstås uavhengig av den sekvensielle rekkefølgen. Prinsippet blir dermed ikke at *neste*, men "fremtidig" bidragsytrer ("taler") velger seg selv ("*future*" poster self-selects) (Garcia og Jakobs 1999: 357). Tilfeller der "taleren" velger å fortsette selv kan også bli avbrutt av andre innlegg. Denne selv-seleksjonen er dermed bare synlig for avsenderen selv, og slike bidrag vil for andre deltakere kunne se ut som responser på andre replikker (Garcia og Jakobs 1999: 359). Slike tilsynelatende avpassede svar kalles her *phantom pairs*, i motsetning til faktiske, avpassede svar (Garcia og Jakobs 1999: 360).

Den britiske lingvisten David Crystal (2001) har hovedsakelig fokus på språkbruk, men drøfter også problemer knyttet til turtildelingen. Han beskriver språket i *chattegrupper* (chatgroups), en kategori han igjen deler i *asynkrone grupper* - bestående av blant annet diskusjonsgrupper og netttora – og

synkrone grupper, hvor kommunikasjonen foregår i sanntid. Den siste kategorien omfatter direktemeldingskommunikasjon, og Crystal (2001) skiller her på kommunikasjon mellom to deltakere, og kommunikasjon hvor meldinger sendes til mer enn en person (som i Internet Relay Chat, IRC) (Crystal 2001: 151). Det meste av drøftingen og beskrivelsen av språk i slik direktemeldingskommunikasjon knyttes imidlertid til de karakteristika og begrensninger som er typisk først og fremst for den sistnevnte kategorien, hvor flere og ukjente deltakere chatter samtidig.

Begge typer synkron chat tar imidlertid utgangspunkt i prinsipper fra muntlige samtaler, men vanlige turtakingsprinsipper undermineres fordi deltakerne ikke venter på at motparten skriver ferdig, og det blir replikkoverlapping (Crystal 2001: 152). Dette gjør det vanskelig å følge sekvenser av hendelser i samhandlingen (Crystal 2001: 153). Situasjonen er ytterligere forvirrende i multipartssamtaler, noe som gjerne forsterkes av at man entrer allerede pågående samtaler (Crystal 2001: 154). At deltakerne ikke har kontroll på rekkefølgen av replikkene, gjør at det ikke blir samtale i tradisjonell forstand (Crystal 2001: 155), og konvensjonell forståelse av avpassede svar blir ødelagt (Crystal 2001: 158).

Videre kjennetegnes språket i multipartssamtaler av et press for å holde replikkene korte, noe som fører til enkle setninger, setningsfragmenter, og at ordlengden reduseres med forkortelser og initialiseringer (Crystal 2001: 156). Bruk av kallenavn (nick) er en annen karakteristikk av språket i chat-grupper. Disse er viktige for å holde tråden i samtalene, ved at de brukes til å adressere mottakerne av replikkene, og utgjør dermed en analogi til blikkretning i verbalsamtaler (Crystal 2001: 162).

Andre kjennetegn er at emner endres fort, dras i uforutsigbar retning og er dermed ikke lette å følge over tid (Ibid). Videre er det en rekke visuelle særegenheter, som smileys, rebusliknende forkortelser, uvanlige tegnkombinasjoner, manglende punktum – men utstrakt bruk av spørsmåls- og utropstegn – ignorering av små, feilstaving og typografiske feil. Rett bruk av stor og liten bokstav (capitalisation) ignoreres ofte (Crystal 2001: 164). Grammatikk er ofte ikke-standardisert (Crystal 2001: 166).

At deltakerne opptre anonymt gjør at de dermed kun har det språklige å forholde seg til (Crystal 2001: 166). Crystal problematiserer videre anonymitet, og trekker frem negative erfaringer knyttet til dette, som for eksempel voksne som opptre som barn i chatterom spesielt for disse (Ibid).

I Sverige har lingvisten Ylva Hård af Segerstad (2002) studert hvordan svensker i chatterom tilpasser skriftspråket til de betingelser og begrensninger som settes av skriftlige samtaler gjennomført i sanntid (direktemeldingssamtaler). Hun skiller seg fra de allerede nevnte studier ved at hun i tillegg til multipartssamtaler også undersøker direktemeldingssamtaler med bare to deltakere.

Undersøkelsen fra 1999 var todelt: Først en spørreundersøkelse blant 333 skoleungdommer fra 13-16 år, hvor de svarte på spørsmål om sine vaner og preferanser ved bruk av e-post og chatting. På bakgrunn av denne undersøkelsen ble så et populært chatterom (drevet av en svensk avis) valgt ut, og logget i 120 timer. Dette materialet – som altså består av multipartssamtaler hvor deltakerne var ukjente for hverandre – ble siden bearbeidet digitalt.

Hård af Segerstads (2002) utgangspunkt var blant annet, i likhet med problemstillingen for denne analysen, at den muntlige samtals mange nonverbale ressurser mangler når deltakerne samtaler skriftlig. Strategier som de svenske deltakerne tok i bruk for å unngå misforståelser som et resultat av slike begrensninger, var emotikoner, asterisker, store bokstaver, utstrakt bruk av tegn (gjentatte

tegn) som punktum og utropstegn, samt forkortelser (Hård af Segerstad 2002: 150). Resultatene viste at emotikoner og gjentatte tegn ble brukt på konvensjonalisert vis, kjent fra internasjonal chat-kultur, mens deltakerne i tillegg tok i bruk nye, kreative forkortelser basert på svensk. Undersøkelse viste også at deltakerne hovedsakelig brukte svensk, men at engelsk – samt engelske fraser blandet med svenske ytringer – også ble tatt i bruk (Hård af Segerstad 2002: 151).

Hård af Segerstad (2002) har også undersøkt et korpus med direktemeldinger sendt av svenske studenter i *WebWho*, et program primært for å overvåke og holde kontakt mellom påloggede brukere i et lukket nettverk. Resultatet viste at avsenderens bevissthet om mottakerens samtidige tilstedeværelse – både fysisk og virtuelt via nettverket – påvirket innholdet i meldingene (Hård af Segerstad 2002: 184). Andre forhold spilte også inn, som tekniske forutsetninger, plassering og status til deltakerne (anonyme eller kjente) samt grad av synkronisitet (Hård af Segerstad 2002: 181). Studentene brukte denne kommunikasjonen til å støtte samarbeid, koordinere sosiale aktiviteter, samt til leikpreget atferd (Hård af Segerstad 2002: 185).

Susan Herring, amerikansk professor i informasjonsteknologi og lingvistikk har sammen med sin daværende student, den thailandske lingvisten Siriporn Panyametheekul (2003) undersøkt et materiale hentet fra et populært chat-rom i Thailand. Deres utgangspunkt har, i likhet med Garcia og Jacobs (1999) også vært samtaleanalytisk; de har sett hvilke turtildelingsprinsipper deltakerne anvender. Materialet har også her bestått av multipartssamtaler. De har i tillegg sett dette i forhold til deltakernes kjønn, samt hatt fokus på flørting. Samtalene til grunn for analysen ble logget i løpet av to timer i juli 2001, og ga i alt 917 meldinger (replikker) fordelt på 52 ulike deltakere, som kom og gikk i løpet av denne perioden.

I likhet med Garcia og Jacobs (1999) tok Panyametheekul og Herring (2003) utgangspunkt i turtildelingsprinsipper til Sacks med flere (1974): Nåværende taler velger neste, neste taler velger seg selv og nåværende taler fortsetter. De fant ut at det var den første strategien – *nåværende taler velger* – som var mest utbredt. Deretter fulgte *neste taler velger seg selv*, og *nåværende taler fortsetter*. Den første strategien er den som best sørger for best sammenheng – kohesjon – i replikkene, noe som er en mulig forklaring på hvorfor den foretrekkes. Denne strategien var også den strategien som ga mest respons (i 68 % av tilfellene) (Panyametheekul og Herring 2003).

Videre viste det seg at kjønn spilte en rolle: Kvinner brukte den første strategien mer enn menn. Dette er i følge Panyametheekul og Herring (2003) den mest interaktive strategien, og dermed et funn som er konsistent med tidligere forskning som viser at kvinner er mer interaktivt- og andreorienterte enn menn (Panyametheekul og Herring 2003). Menn, på sin side, brukte de to siste strategiene mer enn kvinner, noe som korresponderer med tidligere funn om pc-mediert kommunikasjon, hvor menn ser ut til å "ta ordet" uten å være invitert, og "poster" innlegg selv om de ikke får respons (Panyametheekul og Herring 2003).

Det var generelt lite flørting. Menn var mer flørtende, og engasjert i mer direkte flørting enn kvinnene var. Kvinnene på sin side var mest engasjert i flørting med eget kjønn i form av å be om e-postadresser og telefonnumre. Generelt samhandlet kvinner mer med andre kvinner, og ignorerte menn som forsøkte å få oppmerksomhet. Menn, som dessuten var i mindretall i dette chat-rommet måtte "jobbe hardere" for å få respons, også når de flørtet (Panyametheekul og Herring 2003).

Den amerikanske lingvisten Naomi Baron (2004) har studert et direktemeldingskorpus fra 2003, levert av 22 amerikanske studenter i collegealder, gjennomført i *American Online Instant Messenger* (AIM), det mest brukte direktemeldingssystemet i USA. Hun har også, som Panyametheekul og Herring (2003) blant annet hatt fokus på kjønn, men hennes materiale har vært dyadiske direktemeldingssamtaler. Det ble sett på turer (replikker), sekvenser (i denne sammenhengen i betydningen *serier av replikker fra samme avsender*), samtalelengde og leksikalske forhold (forkortelser, akronymer, sammentrekninger), samt akronymer. Målet var både å se etter generelle lingvistiske trekk og kjønnsmessige forskjeller.

Når det gjaldt turer (replikker) viste det seg at disse i gjennomsnitt var svært korte (5,4 ord per replikk), men med enkelte lange unntak (lengste replikk inneholdt 44 ord). Ettords-replikker utgjorde hele 22 % av det undersøkte materialet (Baron 2004: 409). Sekvenser satt sammen av flere påfølgende replikker var ganske vanlig, og utgjorde nesten halvparten av materialet. Gjennomsnittlig bestod sekvensene av 1,7 replikker (Baron 2004: 410). Samtalene var relativt lange, med 93,8 replikker i gjennomsnitt, med en gjennomsnittlig varighet på 23,7 minutter. Avslutning av samtaler ble gjennomført på gjennomsnittlig 7 replikker i løpet av 31,9 sekunder (Baron 2004: 410).

Når det gjaldt leksikalske forhold var det generelt få funn av de undersøkte kategoriene. Av 12000 ord fantes det 31 forkortelser, 90 akronymer (Baron 2004: 411) og 49 emotikoner. Når det gjaldt sammentrekninger (som *he's for he is*) benyttet deltakerne dette i bare 65 % av mulige tilfeller; de skrev ordene fullstendig i 35 % av mulige tilfeller av sammentrekninger (Baron 2004: 413).

Det var ingen mønstre i kjønnsforskjeller når det gjaldt forkortelser og akronymer. Kvinner hadde gjennomsnittlig lengre replikker enn menn (27,6 ord kontra 19,6 for menn) (Baron 2004: 414). Kvinner hadde også gjennomsnittlig lengre samtaler enn menn (Baron 2004: 415).

Baron (2004) konkluderer med at disse funnene indikerer at kvinner er mer "pratsomme" ("talkative") enn menn; de hadde lengre replikker, samtaler og avslutninger. På en akse fra sosial og involverende kontra informativ befinner de seg i den sosialt involverende enden. At kvinner bruker færre forkortelser viser en tendens til at de behandler Instant Messaging som et skriftlig medium. Foreløpige analyser viste også at kvinner var mer normative, og benyttet rett tegnsetting i større grad (Baron 2004: 418). Baron gjentar resultatene fra denne undersøkelsen i Baron (2008).

En analyse som faller noe utenom de øvrige, som her er referert, kommer fra Cornell University i USA. Jacqueline Nastri, Jorge Peña og Jeffrey T. Hancock har analysert 483 "away messages" laget av 44 deltakere i direktemeldingsprogrammet AIM (American Online Instant Messenger). Dette er meldinger deltakerne selv kan utforme, og som vises for andre påloggede kontakter når maskinen deres har vært inaktiv en stund, og deltakeren sannsynligvis er borte og utilgjengelig for samtale. Bruken kan minne om telefonsvarermeldinger. Denne studien dreier seg altså ikke om selve dialogen – som i den øvrige forskningen som er referert her – men om et eget "kommunikasjonslag" bestående av korte meldinger knyttet til avsenderens brukerprofil. Disse har mange likhetstrekk med *kallenavn og ledsagende meldinger* i Microsofts Messenger.

Funnene dreier seg blant annet om hva slags språkhandlinger som brukes i meldingene. De bestod hovedsakelig av konstater ("At the library"), samt ekspressiver ("School sucks") og kommisiver ("be back at 5"). Meldingene var både underholdende og informerende. De inneholdt ikke-standardisert ortografi og humor, og de tilbød "glimt av avsenderens identitet" (Nastri, Peña og Hancock 2006:4).

Et større, norsk bidrag som i tillegg er nokså nytt er Hildegunn Otnes (2007) sin avhandling om verbalspråklige lyttemarkeringer i det hun omtaler som synkrone nettsamtaler, altså direktemeldingssamtaler, både med flere deltakere (polyadiske samtaler) og to og to (dyadiske samtaler), gjennomført i både IRC og Microsoft Messenger. Materialet er samlet inn i forbindelse med et prosjekt kalt "IKT og nye læreprosesser" (Høgskolen i Vestfold 2000 til 2002), og deltakerne er lærerstudenter, som gjennom 12 samtaler diskuterer skjønnlitterære tekster. Problemstillingen dreier seg om lyttemarkering, både generelt – hvor et formål med studien har vært å utvikle analysekategorier for dette, og dermed supplere et emne innen samtaleanalysen – og mer spesielt, hvordan dette arter seg i de synkrone nettsamtalene. Her kreves det at deltakerne finner nye måter å *lage sammenheng i*, samt *følge opp* hverandres replikker da det oppstår problemer fordi flere kan respondere på replikker samtidig.

Otnes (2007) påviser fire strategier deltakerne tar i bruk for å takle utfordringer med replikkpar som ikke kommer i sammenheng, responser som kommer mange replikker for sent – eller ikke kommer i det hele tatt, samt at det utvikles flere parallelle temakjeder (Otnes 2007: 252). *Gjentakelser* er en av disse strategiene. Felles for disse er at de inneholder minst ett repeterende element som peker tilbake til til motpartens ytring (Otnes 2007: 255). Bruk av meta-elementer er en annen strategi. Dette er metakommentarer som sier *hva* eller *hvem ytringen* er ment å peke tilbake til. Det første gjøres ved *navigeringshjelp* (forklare hva det vises til), det andre ved *adressering* (nevne navnet på den man henvender seg til) (Otnes 2007: 256). *Pronominaliseringer* er en tredje strategi for å skape sammenheng i replikker, men bruken av pronomen som "det" er problematisk i synkrone nettsamtaler, da det ikke alltid er like klart hva ordet refererer til. Det støttes derfor i blant av andre kohesjonsmarkører (Otnes 2007: 257). En siste strategi er *å dele en ytring i flere replikker*. Dette gjøres særlig av guttene i materialet, og har flere funksjoner, blant annet å dele informasjon i flere posjoner, og holde bidrag til ulike tematråder atskilt (Otnes 2007: 260). Otnes (2007) drøfter i fortsettelsen hvordan digitale nettsamtaler kan være en tilnæringsmåte til både digital og kommunikativ kompetanse i norskfaget i skolen.

I USA har lingvisten Kris Markman (2008) undersøkt åpninger og avslutninger av chatbaserte, virtuelle møter blant amerikanske studenter som bruker et chatterom i læringssystemet Blackboard. Studien er svært teknisk orientert, med nøye, tidfestet monitorering av alle deltakernes bevegelser på sine pc-er. Studiet likner i så måte Garcia og Jacobs (1999) sin undersøkelse, hvor fokus også var de bevegelsene (språkproduksjon samt andre gjøremål på pc-en) aktørene i samtalene foretok seg, men som var skjult for de andre deltakerne. Materialet hos Markman (2008) er også hentet fra multipartssamtaler, og fokus er knyttet til problemer med kvasisynkroni: Når deltakerne ikke har full tilgang til hverandres språkproduksjon, eller kan se hverandre, byr dette på problemer for å innlede og avslutte møtene.

Når det gjelder disse bidragene dreier flest seg rundt turtakingssystemet, og utfordringene deltakerne her møter i forbindelse med forstyrrelser i sekvensorganiseringen. Garcia og Jacobs (1999), Crystal (2001), Panyamethekul og Herring (2003), Otnes (2007) og Markman (2008) behandler alle dette. Tre av studiene tar for seg språkbruk i direktemeldingssamtaler: Crystal (2001), Hård av Segerstad (2002) og Baron (2008). Panyamethekul og Herring (2003) og Baron (2008) tar opp kjønnsmessige forskjeller i denne kommunikasjonsformen.

Når det gjelder veien videre for forskning om direktemeldingskommunikasjon ser Otnes (2007) i fortsettelsen av i sin avhandling behovet for flere studier av synkron nettkommunikasjon (direktemeldingskommunikasjon) i ulike kontekster, og på dens egne premisser (Otnes 2007: 274).

Hva kontekst angår, så har mye av den tidligere forskningen dreid seg om kommunikasjon i en institusjonalisert sammenheng, gjerne blant studenter. Jeg ser på direktemeldingskommunikasjon i ungdommers fritid, og tar dermed utgangspunkt i en helt annen sammenheng, nemlig i en ikke-institusjonalisert, uformell og privat kontekst.

Direktemeldingskommunikasjonen blant ungdommen har en annen funksjon, enn for eksempel for studenter i en studiesituasjon: Den er ikke en støtte for annen type arbeid, som jobb- og studierelaterte oppgaver, men et mål i seg selv. Her tas den i bruk blant deltakere med allerede eksisterende relasjoner, og supplerer i svært mange tilfeller kommunikasjon som foregår mellom disse fra før. Ungdommene snakker med hverandre ofte, noen ganger ansikt til ansikt, andre ganger via nettet. Chattingen inngår på det viset i en naturlig kommunikasjonssammenheng for dem, noe som gir samtale et autentisk preg. På det viset imøtekommer dette materialet Otnes (2007) sitt behov for studier av denne *kommunikasjonen på dens egne premisser*.

Ungdommene synes å ha gjort direktemeldingsformen til "sin egen", og utviser stor kyndighet i hvordan denne gjennomføres. Otnes (2007) er for eksempel i sin avhandling inne på en del av hennes studenter ikke var drevne "chattere", og at de ikke brukte sjangeren så mye utenfor studiene (2007: 121). Det synes å forholde motsatt for informantene i min studie. Enkelte av dem har levert mye materiale, og i dette finnes mange indikasjoner på at de chatter både jevnlig, ofte, og i blant svært lenge av gangen. De er altså i større grad "drevne chattere", noe som gir et godt utgangspunkt for å studere deres *kommunikasjon på dens egne premisser*, ved at vi får et innblikk i normer og konvensjoner i denne kommunikasjonsformen, slik de brukes av aktive, kompetente deltakere.

En siste forskjell ligger i deltakerstrukturen i de fleste samtale i mitt materiale. Nær sagt alle disse er dyadiske, altså med bare to deltakere. Problemstillingene i tidligere forskningen om chatting dreier seg ofte om utfordringer knyttet til at det er mange deltakere i samme samtale. Når disse ikke ser og hører hverandre får de problemer, blant annet i form av forstyrret sekvensrekkefølge, noe som skyldes at man ikke ser eller klarer å forutsi når de andre deltakerne leverer sine ytringer, og dermed heller ikke klarer å koordinere rekkefølgen på dem. Både Otnes (2007) og Markman (2008) er opptatt av strategier som utvikles for å møte slike problemer. Som jeg allerede har vært inne på er slike fenomener fraværende i mitt materiale. Chatting mellom to deltakere får en ganske annen karakter, fordi deltakerne kan bruke fokuset på annet enn å skape sammenheng i replikkene, noe som fører til at samtale i større grad likner ansikt-til-ansikt-samtale. Det vil da være et viktig supplement til forskningen også å studere dyadiske direktemeldingssamtaler når man skal studere *kommunikasjonsformen på dens egne premisser*.

Ut i fra dette håper, mener og tror jeg at mitt prosjekt vil fylle ut, og være et supplement til tidligere forskning på direktemeldingskommunikasjon. I tillegg er det også et bidrag når det gjelder norsk ungdomsspråk. I et samtaleanalytisk perspektiv vil den også kunne bidra til å si noe om samtalekonvensjoner i åpninger av norske samtaler, særlig i forhold til spørsmål av typen "How are you?", samt andre strategier som fører til innledningen av emner.

4. Tekstgrunnlaget

Innsamling

Jeg ønsket å studere hvordan ungdom kommuniserer i sin fritid, og valgte dermed å tre inn i deres private sfære, med de fordeler og ulemper det innebærer med tanke på å finne tekstmateriale. Ved å ta kontakt med en del foreldre i skolekretsen jeg selv jobber, fikk jeg tillatelse av disse til å spørre deres barn – som stort sett er født i 1993 og tidligere elever ved min egen skole – om de var villige til å levere meg et utvalg chattesamtaler de selv deltok i over en periode.

Ungdommene var stort sett veldig positive. Jeg gjorde avtale med i alt elleve av dem og besøkte disse hjemme. Med deres foreldre (stort sett) til stede gjorde jeg rede for hva jeg var ute etter og hvordan materialet de leverte ville bli brukt. Jeg viste dem så hvordan de skulle lagre samtalen. Avtalen var at det skulle gå et par uker før jeg igjen tok kontakt.

De fikk i oppgave å lagre reelle samtaler de deltok i uavhengig av mitt prosjekt, og de stod helt fritt til hva de ville levere meg. Jeg gjorde det klart for både dem og foreldrene at de ikke behøvde å levere meg noe de ikke selv var komfortable med at jeg fikk lese. I tillegg ble de opplyst om at materialet ville bli behandlet konfidensielt, og at alt som ble tatt med videre som eksempler ville bli anonymisert.

I motsetning til hvordan arbeids-, skole- og studieliv kan arte seg er ikke ungdommers fritid like forutsigbar. Mange faktorer viste seg å spille en rolle for hvor mye de kommuniserte i tida som fulgte, alt fra dødsfall i en familie, til pc-krasj og mye skolearbeid, samt solskinn og vårvær som ikke innbød særlig til å sitte foran skjermen. Tiden innsamlingen tok skulle derfor vise seg å strekke seg fra påske, inn i sommerferien og et godt stykke utover høsten 2007.

Det innsamlede materialet foreligger i noe ulike varianter. Noen av informantene lagret utvalgte samtaler som tekstfiler, mens andre leverte deler av automatisk lagrede logger. En leverte samtaleutdrag i form av skjermbilder, mens de fleste leverte en kombinasjon av tekstfiler supplert med skjermbilder til noen av dem. I tillegg leverte en del av informantene en eller flere utgaver av kontaktlisten sin. Det var dermed et ikke helt ensartet materiale som dannet grunnlaget for analysearbeidet jeg tok til med sommeren 2007, men så var det heller ingen standardisert, eller institusjonalisert form for kommunikasjon jeg var ute etter å utforske.

Representativitet og gyldighet

Informantene som leverte meg samtaler var fem gutter og fem jenter født i 1993, samt en gutt født i 1992. Blant ungdommene født i 1993 var det altså en god kjønnsmessig balanse. Gutten født i 1992 leverte bare samtaler han hadde ført med jenter like gamle som han selv, og hans bidrag må derfor sies også å være representativt for begge kjønn. De øvrige ungdommene hadde med ett unntak samtalepartnere av begge kjønn.

Aldersmessig var informantene en homogen gruppe. Aldersforskjellen mellom den ene som var født året før de andre kan ikke sies å være stor. Han var i tillegg broren til en av de andre informantene. Alle ungdommene bodde i det samme geografiske området og gikk på samme ungdomsskolen da materialet ble samlet inn.

I spørsmålet om materialet er autentisk nok, vil jeg legge vekt på at det ikke finnes en eneste replikk som nevner at den pågående samtalen skal lagres og leveres videre. Svært mange samtaler er fullstendige i den forstand at de tydelig avsluttes. Derfor er det lite sannsynlig at slik informasjon har kommet fram utenom utdragene jeg har fått. Informantene har tilsynelatende latt motparten leve i uvitenhet om min rolle i dette, noe som sannsynligvis har gjort at de har skrevet fritt. Informantene har selvsagt selv vært klar over dette, men det finnes replikker, sekvenser og episoder med en viss privat karakter, som indikerer at de ikke har latt denne vissheten legge noe videre bånd på seg.

Det var et selvfølgelig et problematisk aspekt knyttet til nettopp dette, nemlig at informantenes samtalepartnere ikke var klar over at det de skrev ble lagret og levert videre. De ble dermed intetanende tredjeparter i denne undersøkelsen. Problemstillingen ble diskutert med veileder rundt tiden for innsamling av samtaler, og jeg tok den også opp med flere av informantenes foreldre, foruten informantene selv.

Å innhente tillatelse fra alle samtalemotpartene, eller alle deres foreldre, da de fleste nok var mindreårige, syntes å ville vært en uoverkommelig og omfattende oppgave. Ikke minst fordi det dreide seg om et stort antall personer som var ukjente for meg. Denne jobben måtte i så fall organiseres gjennom informantene. Det ville krevd mye av dem, og sannsynligvis føre til at de leverte langt færre – om noen samtaler. Videre ville dette trolig også ha påvirket samtaler.

Jeg mener at den konfidensielle behandlingen informantenes materiale har fått er god nok til å ivareta også samtalepartnerne deres. Alle navn er endret, og det er dessuten hovedsakelig tatt med korte utdrag av samtaler. Jeg har videre latt være å ta med de få sekvensene hvor samtaler har vært av enten utleverende eller intim art. Stort sett er de nokså generelle, overfladiske og "ufarlige", og for informantene ville det nok ikke være noe poeng å tilpasse disse for at jeg skulle lese dem.

Jeg regner også med at informantene – som de ble instruert om – har latt være å levere samtaler de ikke ønsker jeg skulle lese. Ved ferdigstilling av denne analysen (november 2008) har det dessuten gått mellom 12 og 18 måneder siden gjennomføringen av kommunikasjonen i materialet, og selv informantene vil neppe huske stort av den, med mindre de har tatt vare på og lest de lagrede tekstfilene om igjen.

Et mer generelt poeng i denne problemstillingen er at de fleste ungdommer nok også klar over at de aldri har noen garanti for hvem som leser eller lagrer det de skriver, og dermed nok utøver en viss forsiktighet når de kommuniserer via nettet.

For informantene selv syntes dette å være greit. Ingen av foreldrene deres hadde noen vansker eller betenkeligheter med dette, og de ga meg, som nevnt, sin tillatelse til å bruke det ungdommen leverte.

Antallet samtaler hver enkelt informant til slutt leverte varierte fra tre til nitti. Omfanget av disse varierte fra rundt ti replikker i de korteste til over 1500 i den lengste. Med stort og smått utgjør det samlede tekstmaterialet over 200 utførte direktemeldingssamtaler. I tillegg leverte de fleste informantene også bilder med utdrag av kontaktlistene sine.

Dette mener jeg er et godt og bredt grunnlag for en analyse av disse ungdommenes kommunikasjon.

5. Teoretisk bakgrunn og metode

5.1 Innledning

Analysen av dette materialet blir lagt opp i tråd med problemstillingen.

Først kommer to *samtaleanalytisk deler*, henholdsvis en *sekvensanalyse* etterfulgt av en *emneanalyse*. Disse er hovedsakelig basert på materialets tekstfiler sett under ett, noe supplert med kontaktlister.

Videre følger en *stilstisk analyse*, hvor jeg mer detaljert analyserer noen utvalgte samtaler, også fra materialets tekstfiler, men supplert med multimodale eksempler i form av de skjermbildene jeg har hatt tilgjengelig.

Den følgende behandlingen av teori reflekter også denne organiseringen.

5.2 Samtaleanalyse

Kommunikasjonen som foregår ved hjelp av direkte meldingstjenester på nettet har tydelige likheter med ansikt-til-ansikt-samtaler. I materialet ser vi også flere steder at deltakerne betrakter aktiviteten de er engasjert i nettopp som en muntlig samtale:

Gitte** sier:

hvorfor skal jeg ikke gå av msn?

Kristi@n sier:

fordi jeg ville snakke med

Kristian@n sier:

deg

Gitte** sier:

om hva?

Kristi@n sier:

om alt og ingen ting

Jeg vil da også i analysearbeidet trekke inn begreper og teori fra samtaleanalysen.

Samtaleanalysen som metode

Begrepet *samtaleanalyse* er ikke, slik navnet i en allmenn og bred betydning lett kan antyde, en hvilken som helst studie av mennesker som snakker sammen. I denne sammenhengen er det en bestemt analysetradisjon, på engelsk kalt *Conversation Analysis* (forkortet til CA), som startet med den amerikanske sosiologen Harvey Sacks, og hans kolleger, som Emanuel Schegloff og Gail Jefferson (Ten Have 1999: 5).

Samtaleanalysen oppstod som en metode for å studere sosial handling, og var ikke opprinnelig en måte å behandle språk og kommunikasjon på, men en del av sosiologien (Heritage 1995: 391). Dagens samtaleanalyse er en tverrvitenskapelig disiplin, og spenner over flere ulike miljøer, som sosiologi, psykologi, pedagogikk, kognisjonsvitenskap, antropologi og lingvistikk (Svennevig 1999c: 5).

Utgangspunktet var den amerikanske sosiologen Harold Garfinkel og hans kritikk av de rådende tilnæringsmåtene til sosial handling innen sosiologi på midten på nittenhundretallet (Heritage 1995: 391). Her var synet at sosial handling kom som en følge av internaliserte normer og regler hos

deltakerne, og at disse ble aktivert i sosiale situasjoner. Det var mulig å koordinere handling fordi deltakerne hadde et felles sett med slike normer og regler, samt en felles forståelse, eller gjenkjenning av den sosiale situasjonen de var en del av. Denne gjenkjenningen var i sin tur avhengig av at deltakerne kjente til et felles, delt system med kulturelle representasjoner og symboler (Heritage 1995: 392).

Garfinkels kritikk gikk ut på at man ved å se slike internaliserte – og dermed også individbaserte – sosiale normer som pådrivere for handling mistet andre aspekter av syne, som hvordan deltakerne oppnår en delt forståelse av kunnskapen de hver for seg har, samt tilpasser handlingen til hverandre ved hjelp av sunn fornuft når de resonnerer i situasjonen (Heritage 1995: 392). Sagt med Svennevig (1999c): At en samtale er et samarbeidsprosjekt mellom deltakerne (Svennevig 1999c: 9).

Garfinkels syn på sosial handling var altså at deltakerne hele tiden gjensidig og dynamisk oppdaterer hverandres kunnskaper og forståelse av handlinger, hendelser og objekter rundt dem, og at handlingene de utfører både konstituerer og rekonstituerer situasjonskonteksten de er en del av – i motsetning til det rådende synet på kontekst som upåvirket av aktørenes handlinger (Heritage 1995: 392).

Garfinkel utviklet så sin egen type sosial analyse som han kalte *etnometodologi*, hvor fokus var resonnering basert på sunn fornuft ("common-sense reasoning"), og praktisk teoretisering i dagligdagse aktiviteter

Harvey Sacks utviklet så Garfinkels etnometodologi videre til en spesifikk metode for å studere samtaler (Svennevig 1997: 73). Sacks selv gikk tidlig bort, men allerede ved hans død i 1975 var det etablert et samtaleanalytisk paradigme, et rammeverk for å studere talesamhandling (Ten Have 1999: 7).

CA baserer seg på noen teoretiske og metodologiske antakelser. En av disse er at det er den *vanlige, dagligdagse samtalen mellom jevnbyrdige deltakere som er det primære studieobjektet*. Selv om institusjonaliserte samtaletyper har fått bredere plass, representerer likevel den uformelle samtalen en slags grunntilstand i kommunikasjon, og er den dominerende formen for menneskelig samhandling. Vanlige samtaler har et større og bredere register enn mer spesialiserte og institusjonaliserte samtaleformer (Heritage 1995: 394-395). Sacks selv tok imidlertid utgangspunkt i en institusjonalisert samtaletype (samtaler til selvmordforebyggende hjelpelinje), men utviklet analysemetoden til å gjelde for all slags talesamhandling. Etter hvert ble det en gradvis dreining mot samtaler som ikke var institusjonaliserte, før det på 70-tallet igjen har vært en ny dreining mot materiale samlet fra institusjonaliserte samtaleformer, som møter, rettssaker og intervjuer (Ten Have 1999: 7-8).

CA baserer videre sine analyser på *opptak av naturlige taleforekomster* (i motsetning til for eksempel rollespill og eksperimentelle samtalsituasjoner). Opptak gjør at data (og transkripsjoner av disse) kan både analyseres og re-analyseres. Det gjør det mulig for andre å sjekke de påstander som fremsettes, og analytikeren slipper å bevise gyldigheten av sine data som naturlige taleforekomster (Heritage 1995: 395).

Denne metoden ble tatt i bruk i en tid da nettopp oppkonstruerte setninger og språkbruk gjerne kunne være gjenstand for lingvistisk analyse, blant annet i chomskiansk lingvistikk. Naturlige

taleforekomster representerer en rikere form for ressurs for analytikeren. Opptak av disse er også bedre enn at forskeren memorerer, eller koder sine observasjoner i situasjonen (Heritage 1995: 395).

En tredje grunnleggende forestilling er at det finnes *institusjonaliserte, strukturerte organiseringer av praksiser* som deltakerne innretter sin samhandling etter. Disse finnes uavhengig av motiver og psykologiske eller sosiologiske karakteristikk hos deltakerne. CA forsøker å finne slike organiseringer ved å gå empirisk til verks, i stedet for å starte med et teoretisk utgangspunkt (Heritage 1995: 396-397).

Samtaleanalysens metode er da også *analytisk induksjon*. Ved å utforme en antakelse om bruk og organisering i samtaler, søker analytikeren, som kompetent språkbruker, etter instansieringer av en slik organisering ved å bruke et så vidt spekter med data som mulig. Her er det et poeng å også ta med marginale tilfeller som kan bidra til å avgrense praksisen som studeres, og avvik som kan demonstrere normativiteten (Heritage 1995: 399). Samtaleanalysen er videre en kvalitativ forskningstype, og de fleste som bedriver denne avstår fra kvantitative studier (Svennevig 1997: 77).

At *diskurs og kontekst gjensidig gjensker hverandre* er også en grunnleggende antakelse i CA. Videre har tre samtaleaspekter tradisjonelt sett vært hovedfokus for forskningen:

- Turtaking: Måten deltakerne organiserer delingen av ordet.
- Sekvensiell organisering: Hvordan dialogbidrag for eksempel ordnes i avpassede svar.
- Reparasjon: Hvordan deltakerne håndterer problemer i samtalen. (Svennevig 1999c: 6).

Når det gjelder selve forskningsobjektet – samtalen – har Svennevig (1999c) oppsummert på tvers av ulike retninger av samtaleanalyse, og formulert en definisjon av denne:

- En samtale er et samarbeidsprosjekt med to eller flere deltakere, og den realiserer en aktivitetstype med et kommunikativt mål deltakerne bidrar til å nå.
- Bidragene er hovedsakelig språklige ytringer produsert fortløpende av ulike talere i etterfølgende turer.
- Deltakerne forhåndsbestemmer ikke taleordningen, men organiserer denne fortløpende og lokalt.
- Samtalebidrag er sekvensielt organisert ved at de knytter an til forutgående og etterfølgende replikker. (Svennevig 1999c: 9)

Samtaleanalytisk teori

I tråd med problemstillingen vil jeg i første delen av min analyse finne overordnede mønstre i deltakernes bruk av *sekvenser* i materialet sett under ett. Videre vil jeg vise hvordan disse er med og danner ulike *samtaletyper*. Til dette arbeidet støtter jeg meg i all hovedsak på klassiske arbeider innen samtaleanalyse, nemlig Schegloff og Sacks (1973) og Schegloff (2002), og deres behandling av sekvenstyper som opptrer i åpningen og avslutningen av samtaler.

En annen måte å se strukturen i samtaler på, er å undersøke hvordan de er organisert i *episoder*. Dette igjen kan brukes til å avgjøre *topikalitet* i episodene – hva som er *emnet* for samtalerne. I en analyse av hvordan disse emnene *initieres* vil jeg støtte meg på flere teoretikere. Sentralt her er den svenske lingvisten Per Linell (2001) som skisserer opp et rammeverk for forståelse av

talesamhandling på bakgrunn av flere disipliner, blant annet samtaleanalyse. Andre CA-forskere, som Button og Casey (1984) og deres behandling av emnefremkallere (topical initial elicitors) er viktig her. En drøfting av Sacks (1975) om det engelske spørsmålet *How are you?* kan relateres til dette, og er også referert her.

Sekvensiell organisering av samtale – Schegloff-tradisjonen

Når en studerer materialet blir en slått av en viss regularitet i måten samtale er organisert på. Mye kan tyde på at start og avslutning i ungdommens chatting er relativt konvensjonalisert, for her er det påfallende hvor systematisk de både hilser og tar avskjed:

KRISTILICIOUS. sier:

Hello darling<3

Matilde .. sier:

Hei baby <3

Dette har med deltakernes utstrakte bruk av sekvenser å gjøre, og analysens første del skal vise hvordan denne er organisert i forbindelse med åpnings- og avslutningssekvenser, samt hvordan dette er med og former ulike samtaletyper.

Sekvenser

En sekvens er en bestemt måte å organisere to eller flere ytringer på, og som gjør at disse fungerer som en selvstendig enhet i samtalen. Hvor mange deler, eller ytringer, sekvensen består av er forhåndsbestemt, avhengig av hva slags type det er. Sekvenser er ofte todelt – i sekvenspar – men kan bestå av flere deler. Disse henger gjerne sammen slik at når første del foreligger, er det begrenset hva som kan gis som svar (Schegloff 2002: 343). Et eksempel på en tredelt sekvens kan være :

The answer sier:

hva skjer?

Heidi - Per-Terje <3 sier:

Kom netopp hjem

The answer sier:

k

Her kommer det først et *spørsmål* etterfulgt av et *svar*, som så *kvitteres for*.

Adjacency pairs – avpassede par

En vanlig sekvenstype i muntlige samtaler er *adjacency pairs* (Schegloff og Sacks 1973: 295). Disse kalles *avpassede par* på norsk (Svennevig 1999: 76), eller *nærhetspar* på svensk (Norrby 2004). To replikker leveres altså fra hver samtaledeltaker slik at de kommer etter hverandre. Det er imidlertid mer som knytter replikkene sammen enn at de står ved siden av hverandre: De er produsert som henholdsvis *første par-del* (first pair part) og *andre par-del* (second pair part) – og disse må henge sammen ved at den andre delen passer den første. Typiske eksempler på avpassede svar er *spørsmål-svar*, *hilsen-hilsen*, *tilbud-aksept/avslag* (Schegloff og Sacks 1973: 296).

En spørsmål-svar-sekvens fra materialet ser for eksempel slik ut:

Ingrid~ sier:

kan du masse til prøva?

jørn,, prøveøving til langt utpå natta skjønner ikke en dritt! sier:

ingenTING!!

Å bruke avpassede svar kan være en teknikk for å sørge for at en ønsket (kommunikativ) hendelse – som det å komme inn på et bestemt emne - skal finne sted:

If it cannot be made to happen next, it's happening is not merely delayed, but may never come about. The adjacency pair technique, in providing a determinate 'when' for it to happen, i.e., 'next' has then means for handling the close order problem (...) (Schegloff og Sacks 1973: 197).

Avpassede svar egner seg til å skape fast rekkefølge og overordnet struktur i åpnings- og avslutningssekvenser i samtaler (med utvekslinger av hilsings- og avslutningsord) (Schegloff og Sacks 1973: 297). Mer om slike sekvenstyper nedenfor.

Anrop- og svarsekvens

Det er ikke nok at en samtalepartner hører det avsenderen sier – vedkommende må vie det som sies oppmerksomhet, ta stilling til det og så svare relevant. Dette kalles å ha *tilgang* til motparten, noe som er nødvendig for at replikkene i samtalen skal tilpasses hverandre. En teknikk for å oppnå dette er å ta i bruk *anrop- og svarsekvenser*.

Telefonens ringesignal er en form for anrop. Verbale anrop kan være å bruke navn ("Ronny?"), pronomen ("du?"), tittel ("doktor"), spørsmål ("er du der?") og mye annet. Anrop er vanligst i starten av samtaler, men kan brukes når som helst hvis samtaledeltakerne opplever tilgjengelighet som et problem (Schegloff 2002: 333).

Svar på anrop kan gjøres med ulike former for ord og responser, men en klasse av disse kalles *klareringsmarkører* (clearance cues) og består av ord som "ja", "hva" og "mhm" (Schegloff 2002: 337).

Et eksempel fra materialet ser slik ut:

(1) Lasse sier:
hallo !

Du har sendt et nudge!

Du kan ikke sende et nudge så ofte som dette.

(2) Lille Ida sier:
jada

(3) Lille Ida sier:
hallo

I Messenger kan en benytte funksjonen "nudge" til å gjøre anrop. Dette er et lydsignal. I (1) ser vi at avsenderen følger opp hilsingsordet sitt med dette, muligens fordi han ikke får svar fort nok. Når man bruker denne funksjonen setter programmet automatisk inn en tekst som opplyser dette. Som det går fram av utdraget over, må det gå en viss tid før man kan "nudge" igjen. Merk at mottakeren avleverer en klareringsmarkør i (2) før hun gjengjelder hilsenen i (3).

Hilsesekvens

En annen sekvenstype som er knyttet til å starte en samtale er *hilsingsutvekslinger*. I motsetning til anrop så opptrer slike primært i åpningssekvenser, hvor de initierer samtalen. I noen tilfeller er en slik hilsingsutveksling det eneste som blir sagt (Schegloff 2002: 341). Et eksempel på dette er når kjente sier "hei" til hverandre når de treffes i forbifarten

Schegloff illustrerer i et eksempel forskjellen på anrops- og svarekvens kontra hilsingsutveksling ved å konstruere en åpningssekvens med to hilseutvekslinger, og så tenke seg denne i motsetning til en åpningssekvens med anrops- og svarekvens etterfulgt av hilsingsutveksling (Schegloff 2002: 342).

Vi kan tenke oss følgende eksempler på dette:

Åpningssekvens med to hilseutvekslinger

A: Hei
B: Hei
A: Hvordan går det?
B: Bare bra. Og du?
A: Bare bra

Åpningssekvens med anrop-svarekvens etterfulgt av hilseutveksling

A: Ronny!
B: Ja?
A: Hei!
B: Hallo

Eksemplet til høyre er konstruert av meg selv. Her følger hilsingsutveksling når anrop og svar har sørget for at deltakerne har tilgang til hverandre.

Åpningssekvensen til venstre er i tråd med et engelskspråklig eksempel hos Schegloff (2002). De to første replikkene er lett gjenkjennelig som en hilsingsutveksling, men han omtaler også den andre sekvensen – hvor deltakerne spør hverandre hvordan det går – som en *utveksling av hilsener*. Det er interessant å merke seg, da dette er en type spørreutveksling som er veldig utbredt i materialet, og som jeg kommer tilbake til i analysen, men da med en forståelse av slike spørsmål mer i tråd med Button og Casey (1984) nedenfor.

Hovedsekvens

En viktig sekvenstype som ofte opptrer når en samtaleåpning er gjennomført, er samtalen *hovedsekvens* (Svennevig 1999b: 84). Her introduseres første emne. Etter dette kan det følge flere emner som kan utvikles på forskjellig vis.

Emner

Schegloff og Sacks (1973) kaller det samtaledeltakerne snakker om som det *nevnbare (mentionable)*. Samtaledeltakerne posjonerer ut dette nevnbare på ulike måter. Har en av deltakerne et emne, eller noe nevnbart som er særlig viktig å få med i samtalen, kalles dette et *første-emne* (Schegloff og Sacks 1973: 300). Et første-emne kan være selve grunnen til at samtalen finner sted, og det kan være at deltakerne ikke vil snakke om dette med en gang. Da kan sekvenser av typen i dette eksemplet være en strategi for å utsette det:

A: What's up.
B: Not much. What's up with you?
A: Nothing
(Schegloff og Sacks 1973: 301)

Disse to utvekslingene av spørsmål og svar kan altså forskyve et første-emne lenger ut i samtalen.

Følgende utdrag er fra en av samtalen i materialet:

Anders sier:

skjer?

Heidi - Per Terje<3 sier:

egentlig ikke så mye ;P

Heidi - Per Terje<3 sier:

der da ?

Anders sier:

veldig lite

Utdraget er helt parallelt med Schegloff og Sacks (1973) sitt eksempel. Det er interessant å merke seg at de kaller slike spørsmål for en strategi for å utsette emner, fordi slike gjensidige spørreutvekslinger også er veldig utbredt i direktemeldingsmaterialet. I analysen kommer jeg også her til å oppfatte disse – nok en gang – i tråd med Button og Casey (1984) og det de kaller *initial topical elicitors*. Mer om dette nedenfor.

At samtalen organiseres i emner gjør at deltakerne tilpasser seg det som blir sagt, og holder igjen nevnbare elementer til det passer å presentere dem. De fleste har vel opplevd at motparten sier noe som gjør at det du har på hjertet plutselig er relevant å bringe inn i samtalen. Effekten av å vente til dette skjer er gjerne at det virker som om du tar utgangspunkt i samtalepartnerens ytring.

Man har allikevel ingen garanti for at samtalen utvikler seg slik at det man vil si får en naturlig plass. Hvis en samtaledeltaker har noe nevnbart som ikke har fått plass i samtalen, så kan vedkommende skyte dette inn i avslutningssekvensen (Schegloff og Sacks 1973: 303).

At samtaler organiseres i emner gjør også at deltakerne vet når en avslutning av samtalen kan finne sted: Når ingen av dem benytter anledningene til å initiere nye emner kan en potensiell avslutningsinnleder presenteres, og denne vil initiere en *avslutningssekvens* (Schegloff og Sacks 1973: 309).

Avslutningssekvensen

En avslutningssekvens innledes med det Schegloff og Sacks (1973) kaller en *pre-closing*, på norsk gjerne kalt *potensiell avslutningsinnleder*. Når ord som "okei...", "vel...", "nei..." kommer ved slutten av et emne er det mulig å innlede avslutningen av samtalen. De omtales som potensielle, eller *mulige*, fordi slike ord også har annen bruk (Schegloff og Sacks 1973: 303).

Svennevig (1999b) beskriver potensielle avslutningsinnlederne som noe samtalepartnerne tar i bruk for å koordinere avslutningen, og ser dette som et "fintfølede samarbeid, der begge parter må vise sin villighet til å avslutte (Svennevig 1999b: 86)".

En potensiell avslutningsinnleder kan bli besvart med en *bekreftelse*, og disse danner dermed første delen av en avslutningssekvens. For å fullføre trengs det bare en utveksling av avslutningsord (Schegloff og Sacks 1973: 304).

Følgende utdrag fra materialet illustrerer dette:

(1) Heidi - Per-Terje <3 sier:

- Men nå må jeg gå ;/
- (2) Anna Andréa sier:
Flotters
- (3) Anna Andréa sier:
Okei
- (4) Anna Andréa sier:
Ha det I love you <3
- (5) Heidi - Per-Terje <3 sier:
I love you

Avslutningsinnlederen kommer i (1). Eksemplet viser at det å *oppgi en grunn* til at man ikke lenger kan delta i samtalen fungerer som dette. Replikken i (2) henger igjen fra en tidligere replikk og bekreftelsen kommer dermed i (3). (4) og (5) er utveksling av avslutningsord.

Avslutningssekvenser kan også inneholde avtaler, invitasjoner, gjenopptaking av momenter fra tidligere i samtalen og gjentakelser av årsaken til initieringen av samtalen. Det er også mulig å gjenåpne samtalen, for eksempel ved å skyte inn *unmentioned mentionables*, som utvikles til et nytt emne om motparten går med på det. Når en deltaker skyter inn nytt materiale i avslutningen på denne måten blir det gjerne ledsaget med en *misplacement marker*, en *feilplasseringsmarkør* (Schegloff og Sacks 1973: 317-319).

Et eksempel finnes i dette utdraget:

Anne sier:
Hade bra (:
Anne sier:
Foresten hva er din nettby adresse ? ;P

Her signaliserer "forresten" at det ledsagende spørsmålet er malplassert.

I enkelte tilfeller finner ikke avslutning sted i det hele tatt – i det minste ikke innenfor det som er vanlig for de fleste samtaler. I situasjoner hvor samtalen går, og nye episoder og emner innledes kontinuerlig har vi det Schegloff og Sacks (1973) kaller "a continuing state of incipient talk" (Schegloff og Sacks 1973: 325). Eksempler på dette finner en gjerne i samtale blant familiemedlemmer i samme husstand, ansatte på arbeidsplassen, passasjerer i en bil etc. Disse trenger ikke å innlede nye sekvenser i samtalen med hilsinger, eller utveksle avslutningsord når et emne er fullført.

En parallell til dette finnes i lange direktemeldingssamtaler, hvor deltakerne over et lengre tidsrom går til og fra maskinen og chatter lengre og kortere sekvenser innimellom. I materiales lengste samtale har de to deltakerne holdt på en hel kveld, og når de avslutter lenge etter midnatt har de produsert over 1500 replikker. I en annen samtale, lagret som del av en logg med tidsangivelser for hver enkelt replikk, har det gått nær et døgn mellom første og siste replikk.

Emner, episoder, kommunikative prosjekter og strategier

Etter å ha behandlet sekvenser i materialet er mitt fokus for analysen *emner*. Her vil jeg se hvordan samtalenes "innhold" også anvendes som en ressurs for å bevare deltakernes mellompersonlige tone. Dette vil bli gjort i form av en analyse av emneinnledere.

Før jeg tar den teoretiske behandlingen av dette, vil jeg først vise til en drøfting av *emne* kontra *episode* som analyseenhet, som ligger til grunn for hvordan jeg har analysert samtalene.

Emner og episoder

I følge Linell (2001) har emner tradisjonelt blitt behandlet som *semantiske strukturer i teksten som har representert noe i verden* (Linell 2001: 181). Sagt på en annen måte: Emnene har eksistert "der ute" – uavhengig av samtalene som har dreid seg om disse. Samtalene har bare referert til dem.

Linell (2001) vektlegger et annet syn: Emner skapes i et *samspill* mellom samtaledeltakerne. Deltakerne snakker ikke om et emne med replikker som er innholdsmessig fastlagt fra avsenderens side: "(...) topics are in themselves dynamic (Linell 2001: 183)."

Emner utvikles ved at en deltaker introduserer en emnekandidat. Så følger en sekvens med initiativ-respons-struktur, hvor deltakerne fortløpende velger ut, og leverer replikker og bidrag - det neste utformet på bakgrunn av det forrige. Deltakerne prøver å skape koherens; de forsøker å få replikkene til å henge emnemessig i sammen.

Sagt på en noe mer teknisk måte: Emner er semantiske strukturer som kopleter diskurs og kontekst, og som utspiller seg i verbal interaksjon. De kommer som resultat av aktørens anstrengelser for å skape og opprettholde intersubjektivitet i form av topikal koherens og koordinerte handlinger (Linell 2001: 181-182).

Sagt på en enklere måte: Emner utvikler seg ettersom deltakerne leverer bidrag til samtalen. Med en slik "organisk" natur er det ikke nødvendigvis lett å påvise, skille ut, eller definere hva som er emnet i en dialog:

Topics are notoriously difficult to define in substantial terms, i.e. different discourse topics can seldom be adequately separated from each other by defining each topic "positively", i.e. "only" in terms of which set ("micro-world") of referents it is "about", or which sets of concepts or predicates it employs to describe whatever it is "about" (Linell 2001: 281).

Linell (2001) slår her fast at emner sjelden skiller fra hverandre ved bare å se hva de handler om. Dette gjør "emne" til en lite egnet enhet når man skal analysere samtaler.

Vel så nyttig kan det være å se etter *vendepunkter*, *grenser* eller *grenseliknende fenomener* i samtalen. Slike vendinger eller grenser kan for eksempel komme i form av spørsmål eller *emnekandidater* som bryter tydelig med samtalen som har gått forut, eller der et emne er uttømt. Dette kan brukes til å organisere samtalen i *episoder*: En episode er en bundet sekvens med start og slutt som omgir en taleforekomst som vanligvis er fokusert på et problem eller et emne (Linell 2001: 183).

Dette er et begrep som passer godt på chattesamtalene i materialet. Her innledes nye episoder gjerne i form av det Svennevig (1999b) kaller *rene og sterke initiativer*: Spørsmål som ikke knytter direkte an til forrige replikk (Svennevig 1999b: 67). Dette gjør episodene lette å skille ut. I tillegg er de i materialet også relativt korte.

Et eksempel på en episode herfra har vi i følgende utdrag:

- (1) Heidi - Per-Terje <3 sier:
bare bra
- (2) Heidi - Per-Terje <3 sier:
kan du sende det bildet ?

(3) Ingrid sier:

<3

(4) Ingrid sier:

:]

(5) Ingrid sender:

Åpne(Alt+P)

(6) Ingrid sier:

hvordan går det med deg og per-terje da?

Replikken i (1) hører til i episoden foran, som er åpningssekvensen. Episoden går i fra (2) til (5). "Vendepunktene", eller grensene vises best i form av spørsmålene, først (2) som initierer episoden og (6) som initierer neste.

Denne episoden henger også sammen og utgjør en helhet grunnet på grunn av sekvensorganiseringen: Anmodning i (2) innvilges med et smilende emotikon i (4). Resten av episoden går med til gjennomføringen. Denne ser vi er fullført i (5). Her har imidlertid teksten under bildet endret seg fra "Godta", via en angivelse av hvor mye av bildefilen som er sendt, til "Åpne". Emotikonet i (3) ser ut til å enten høre til episoden foran, eller å ha en mer frittstående funksjon, som for eksempel å markere relasjonelle forhold deltakerne i mellom.

Topikalitet brukes herfra om en episodes emnemessige egenskaper, altså hva det *handler om*. Linell (2001) beskriver følgende type-inndeling av episoder:

- **Mono-topikale episoder:** Episoder som er emnemessig noenlunde homogene.
- **Poly-topikale episoder:** Topikalt heterogene episoder. Disse kan være preget av glidende, kontinuerlig endring i samtaleemne, kalt *emnegliding* (topic drift) eller *gradvis emneskifte*. Det kan også være preget at flere emner er åpne samtidig, og er sammenflettet gjennom diskursforløpet: *sammenvevede episoder* (interlaced episodes).
- **Ikke-topikale episoder:** Episoder hvor koherens ikke skapes av et emne, men for eksempel av den overordnede aktiviteten, eller lokalt sekvensielle avhengigheter. Et eksempel er å løse interaksjonelle problemer, som åpning og avslutning av telefonsamtaler. (Linell 2001: 189-191)

En episode bindes sammen av *koherens*. Denne skaper forbindelse mellom de ulike replikkene. Koherens kan opptre både lokalt og globalt, samt både innenfor og på tvers av episoder (Linell 2001: 183).

Følgende samtaleutdrag kan stå som eksempel på to typer global koherens:

- (1) hva er det beste en gutt kan gjøre mot deg?
- (2) hemmeli
- (3) neste spørsmål
- (4) ikke no svar det da!
- (5) det bytter fra person til person, derfor er det personlig og jeg vil ikke si det: -#
- (6) nytt srm
- (7) ok da

- (8) hva er det beste jeg kan gjøre mot deg da?
- (9) hehe, vær deg selv du;

Her har vi for det første *aktivitetsopprettholdende koherens* (Linell 2001: 192, hvor den overordnede rammeaktiviteten – en systematisk utspørring av hverandre – holde episoden sammen. For det andre lar det seg godt gjøre å knytte spørsmålene i dette utdraget til en emnemessig global koherens: Det hele kretser rundt den andres preferanser når det gjelder det annet kjønn, og antakelig vil flørting kunne sies å være et kommunikativt prosjekt her.

Initiering av episoder

I bestemmelsen av topikale episoder kan det være instruktivt å studere hvordan disse initieres, noe som også er fokus for andre del av min analyse.

Linell (2001) har følgende typer av episode-initiering:

- (a) Gjenåpne et tidligere emne.
  - (b) Re-kontekstualisere et element fra en forutgående episode.
  - (c) Initiere en analog fortelling om en opplevelse eller lignende.
  - (d) Introdusere ny emnekandidat ved å vise til noe i den konkrete situasjonen.
  - (e) Topikalisere et predefinert aspekt av en abstrakt aktivitetstype (agendatilknytning).
  - (f) Innføre et emne som ikke er relatert til forutgående ko-tekst, men som likevel er nærliggende å ta opp basert på felles tilgjengelig biografi.
  - (g) Introdusere nye emner ”ut av det blå” tilsynelatende grunnet mentalt sprang hos taler.
- (Linell 2001: 194)

De fleste av disse kategoriene lar seg påvise i direktemeldingssamtalene, bortsett fra (c) og (e). Fraværet av sistnevnte rimer bra med at det i følge Linell (2001) generelt bare er i institusjonelle sammenhenger at aktørene har detaljerte planer for emner (Linell 2001: 201). Materialet i denne analysen er hentet fra en privat og uformell sammenheng.

Oppsummeres lista over, kan en si at nye episoder er grunnet i den forutgående diskursen, i den konkrete situasjonen eller i abstrakt bakgrunnskunnskap. Når emner introduseres på denne måten blir det brå og tilsynelatende ikke-koherente emneskifter. I motsetning til dette har vi *glidende emneskifter* (Linell 2001: 195).

Bruk av emnefremkallere

En annen mulighet for å initiere emner, som synes å være veldig vanlig i direktemeldingsmaterialet, finner vi hos Button og Casey (1984), som beskriver en sekvenstype med *topic initial elicitors* - på norsk kalt *emnefremkallere* – som gjør at deltakerne kan samarbeide om å bygge et emne.

Denne består av tre deler: En *fremkaller* som spør etter en nyhetsverdig hendelse, deretter en *positiv respons* på denne med en rapport om en slik hendelse. Denne hendelsen blir så til slutt *topikalisert*, noe som fører til videre snakk om denne (Button og Casey 1984: 167).

Følgende utdrag illustrerer alle disse tre leddene:

Saint Jake says:
Hei
Siri says:

heia
Siri says:
alt bra?
Saint Jake says:
Supert! Bakken åpna i går!!
Siri says:
oi rått
Siri says:
mye snø?
Saint Jake says:
Nei, de va en del, men over mye ble borte igjen "/>

I dette utdraget er det det relativt åpne spørsmålet "alt bra?" etter hilseutvekslingen som fungerer som en fremkaller. En positiv rapport i form av nyheten om åpen slalåmbakke topikaliseres ved at deltagerne snakker videre om snø- og føreforhold.

Slike fremkallere presenterer ikke i seg selv *nyhetsverdige hendelser*. De tilbyr bare mottakeren et åpent *område* å hente begivenheter fra, som igjen kan brukes som mulige emneinledere. De opptrer etter avsluttende elementer og indikerer at *hva som helst som gis som respons* på dem vil forlenge en samtale som ellers nærmer seg avslutning. Ordet "ellers?" er et eksempel på dette. Fremkallerne kan også opptre etter åpningselementer, og vil da etterspørre *umiddelbart, pågående hendelser*. Typisk er disse orientert mot hva samtalepartneren gjør. Til sist opptrer fremkallerne etter emneavgrensende turer, hvor de spør etter *nyhetsverdige begivenheter*. En typisk realisering på engelsk vil være "what's new?" (Button og Casey 1984: 170-174).

Mottakeren kan respondere negativt på en slik fremkaller ved ikke å rapportere om en slik nyhetsverdig hendelse:

Sander|| says:
Skjer?
::HENNING:Pragelato Summer Camp...VIKERSUND says:
ikke så mye

Det er imidlertid positiv respons som er foretrukket (Button og Casey 1984: 169).

Hvis ingen av deltakerne kan rapportere om nyhetsverdige hendelser, er det å *foreslå emner* en annen teknikk. I motsetning til fremkallere kan slike forslag inneholde mulige emneinitieringer (Button og Casey 1984:185).

I eksemplet med slalåmbakken presenterer avsenderen en åpen fremkaller ved å stille spørsmål om "alt er bra?" Andre varianter er "Hvordan går det?" eller "Hvordan går det med deg?" Slike undersøkelser dreier seg til syvende og sist om motpartens mentale eller fysiske tilstand, men som vi ser over kan de fungere som emnefremkallere.

Sacks (1975) drøfter bruken av et tilsvarende engelsk spørsmål, nemlig det mye brukte *How are you?* Han kaller dette et *hilsingssubstitutt* (greeting substitute) (Sacks 1975: 68), altså en frase som kan brukes i stedet for, eller som utfylling til hilsingsutvekslinger. Gjensidig utvekslinger av hilsingssubstituttet kan utgjøre en kort, men reell samtale (Ibid). Sacks videre drøfting dreier seg så om deltakernes mulige responser på slike spørsmål, og særlig hvis svaret de avleverer er negativt. Da vil det være naturlig at motparten følger opp med en *diagnostiseringssekvens* for å oppklare årsaken

til svaret. Oppfølgings spørsmål vil også kunne følge etter en svært positiv respons (noe som lett kunne skjedd i slalåmsamtalen over hvis ikke avsenderen hadde gitt en forklaring på ordet "Supert" selv), mens mer nøytrale responser, som "ok" eller "fint" ikke krever dette (Sacks 1975: 70).

Stilt ovenfor spørsmål som *How are you?* må mottakeren vurdere om den som spør er mottakelig for eventuelle negative responser, og om en selv ønsker en diagnostiseringssekvens. Hvis ikke kan en bare å svare "OK" eller "Fint" (Sacks 1975: 73). Vedkommende kan rett og slett velge å lyve (Sacks 1975: 74). Sacks problematiserer imidlertid begrepet "å lyve" videre, og sier både konsekvensene av det å si sannheten, samt *etikette* og hva motparten faktisk forventer å få som svar også må tas i betraktning (Sacks 1975: 75-76). I mange situasjoner er det derfor best bare å svare "fint", selv om sannheten kanskje er en annen, uten at det dermed er snakk om direkte løgn.

5.3 Stil

Sekvensbruk og mønstre i emneinnledninger er slående trekk ved samtalerne i dette materialet, og er derfor viet mye plass i analysen. På samme vis kan man ikke studere disse ungdommenes kommunikasjon uten å bli slått av språket. Her er det følelser, humor, temperament og sjargong, samt uttrykksmåter som er tilpasset mediet, og som tilfører chatten både egenart og særpreg. Slike forhold er knyttet til den språklige *stilen*, og for å gi et mer komplett bilde av direktemeldingskommunikasjonen hører det her også med en stilistisk analyse. I denne ligger også viktige aspekter knyttet til problemstillingen, nemlig hvilke semiotiske og multimodale ressurser deltakerne har for å holde en personlige tone i en skriftlig og til dels dekontekstualisert kommunikasjonssituasjon.

For å danne et teoretisk rammeverk for stilanalysen støtter jeg meg på flere teoretikere.

Hellspong og Ledin (1997) har utviklet en helhetlig modell for språklig analyse, og jeg vil nyttegjøre meg deres behandling av stil knyttet til denne. I den forbindelse analyserer de en direktemeldingssamtale gjennomført i IRC, og peker dermed også på aspekter som er typisk for slik kommunikasjon, og dermed relevant for denne analysen.

Svennevig (1999a) drøfter forskjeller i skriftlig og muntlig språk – en stilakse som er relevant for direktemeldingskommunikasjonen som jo ligger i krysningspunktet mellom disse to medieringsformene. Videre har jeg funnet Svennevigs (1999a) beskrivelse av *kanalspesifikke forskjeller* på skriftlig og muntlig språk anvendelig for min analyse.

Flere forskere, som Crystal (2001), Hasund (2006) og Otnes (2007), har behandlet ulike stilistiske trekk som kjennetegner pc-mediert kommunikasjon, som bruk av emotikoner, forkortelser, lydhermende ord og akronymer (initialord).

Hasund (2006) har også behandlet karakteristiske trekk ved ungdomsspråk, som slang, småord, banning og bruk av tabuord, noe som også er relevant i min analyse av et svært ungdommelig samtalemateriale.

Stilakser

På en enkel måte omtaler Hellspong og Ledin (1997) stil "sättet att göra något på (Hellspong og Ledin 1997: 198)". Mer spesifikt kaller de dette for "de övergripande principerna för hur en text organiserar sin struktur (Ibid)". Slike prinsipper kommer til syne i ulike *stiltrekk* (Hellspong og Ledin

1997: 198). Disse kan ordnes i motsetningspar, som danner motpoler på en *stilakse* (Hellspong og Ledin 1997: 199).

En aktuell stilakse ligger i spennet mellom *enkel* og *utsmykket* stil. Enkel stil gjengir saksforholdene så direkte og naturlig som mulig, mens en utsmykket stil gjør bruk av virkemidler som gjentakelser, omskrivninger og språklig utsmykning (Hellspong og Ledin 1997: 200). En utsmykket stil kan også dreie seg om å hekte på adverbialer på en måte som er typisk for muntlig språk (Hellspong og Ledin 1997: 202).

Følgende replikk fra materialet illustrerer dette:

litt fornøyd sjøl enkli...

Knyttet til hvordan språket fremstiller verden rundt oss er stilaksen *eksakt-vag* (Hellspong og Ledin 1997: 205): "(...) Den eksakta stilen strävar efter ett tankeinhåll med helt skarpa konturer (Hellspong og Ledin 1997: 204)", og er først og fremst knyttet til skriftlige tekster. I dagligdagse samtaler trenger vi sjelden å være eksakte. En vag tekst er preget av ord som er uklare og uten skarpe grenser for sin betydning (Hellspong og Ledin 1997:205). Et eksempel fra materialet kan illustrere dette:

.marit sier:
ikke så masse, hatt matte tentamen
Heidi - Per-Terje <3 sier:
åja .. hvordan gikk det ?
.marit sier:
hm, ikke så braa

Her drar mottakeren på svaret med det lydhermende "hm" og demper innholdet i ytringen med utfyllingen "så", samt at hun "drar" på det siste ordet ved å stave det med to vokaler. Resultatet blir vagere enn om hun for eksempel hadde svart: "Det gikk ikke bra. "

En stilakse går fra *subjektiv* til *objektiv*. I en subjektiv fremstilling er forfatteren (eller i vår sammenheng: avsenderen) et individ med meninger, følelser og hensikter. I en objektiv stil vil han skjule seg og gjøre seg anonym (Hellspong og Ledin 1997: 208). Ironi er en form for subjektiv stil (Ibid).

En beslektet akse er *personlig-upersonlig*. I en personlig stil vil avsenderen vise sin holdning til emnet (Hellspong og Ledin 1997: 208). En tredje akse er *engasjert-distansert* (nøytral) (Hellspong og Ledin 1997: 209), hvor blant annet språkhandling som utrop (interjeksjoner) samt sterke verdi-ord vil signalisere engasjement (Ibid):

jeg blir så inni graaanksauen sinna på alt som har noe med skole, berit å lekser å gjøre !!!

En siste stilakse er *skriftlig-muntlig*. Denne er knyttet til kommunikasjonsmediet (Hellspong og Ledin 1997: 213) og er særlig aktuell da jo direktemeldingskommunikasjonen har mange likhetstrekk både med skriftlig og muntlig språk. Hellspong og Ledin (1997) sier da også at forskjellende mellom det talte og det skrevne ikke skal overdrives "eftersom det finns så många blandformer" (Hellspong og Ledin 1997: 35). De trekker her fram "den nya informasjonsteknologin", hvor det har oppstått et

spontant skriftspråk som likner vanlig tale i forgjengelighet og dialogisk åpenhet” (Hellspong og Ledin 1997: 35).

Svennevig (1999a) sier at stilistisk analyse er å se tekst i relasjon til mediet den er formidlet gjennom. Tale og skrift er de to *primære mediene* vi har tilgang til (Svennevig 1999a: 17). Hans videre drøfting blir dermed en beskrivelse av hva som kjennetegner muntlig kontra skriftlig språk.

Den muntlige dialogen kjennetegnes av et samspill mellom deltakerne, og at disse vektlegger de sosiale relasjonene seg i mellom ved å velge og vurdere ytringer ”ikke bare ut fra deres informative verdi, men også ut fra om de er passende i situasjonen, og hva de signaliserer av relasjonelt innhold (Svennevig 1999a: 34)”. Vi velger språk og definerer vårt forhold til mottakeren langs aksene *makt* og *solidaritet* (Ibid). Relasjoner synes å være viktige for direktemeldingsdeltakerne, kanskje *vel* så viktig som den informative verdien. Dette får konsekvenser for hvordan de organiserer samtalene sine.

Vårt forhold til mottakeren kan være distansert eller nært, autoritær eller jevnbyrdig. Et nært og jevnbyrdig forhold har høy grad av involvering, og dette påvirker ordvalg og interaktive sider ved kommunikasjonen (Svennevig 1999a: 35).

Karianne. Sindre sier:
Du gjør da søta? =D
Heidi - Per-Terje <3 sier:
Kom nettopp hjem fra Per-Terje
Heidi - Per-Terje <3 sier:
Du da vennen ? <3

Kanalspesifikke forskjeller er ulikheter mellom muntlig og skriftlig språk som er knyttet til produksjonen av språklige ytringer: ”De er direkte knyttet til mediets karakteristika i seg selv (Svennevig 1999a: 19)”. For muntlige ytringer kan dette være intonasjon, trykk, stemmekvalitet og tale tempo. Dette er ”meningsskapende ressurser for en som snakker (Ibid)”.

Her er vi igjen ved noe av kjernen i problemstillingen for denne analysen: De kanalspesifikt muntlige egenskapene mangler i direktemeldingskommunikasjonen. Vi kan si at dette er en *kanalspesifikk begrensning* når dette skriftlige mediet ikke tilbyr slike ressurser. Spørsmålet blir hvordan deltakerne kompenserer for dette.

Ordforråd og syntaks

Ordforrådet er sentralt i all kommunikasjon. To stilistiske motsetninger er *den offentlige skriftkulturen* kontra en *personlig og involvert stil* (Svennevig 1999: 35). Språkbruk som er særegen for den muntlige dialogen, og som er med på å uttrykke økt grad av solidaritet med (eller nærhet til) mottakeren, kan for eksempel preges av:

- Bruk av personlige og subjektive uttrykk
- Dagligtalens ord og vendinger
- Forsterkende adverb som er affektivt ladde
- Ekspressive partikler
- Typisk muntlige ord
- Slang

(Svennevig 1999a: 35-36).

Følgende replikk fra materialet er skrevet av en frustrert fjortenåring som skal forklare motparten hvorfor hun ikke kan fortsette med samtalen, og illustrerer flere av disse egenskapene:

det er indiaaaa - møkka-ku-dritt-fitte-troll prosjekt da!!!

Dette er svært subjektivt, med mange forsterkende, og affektivt ladde og ekspressive elementer. Noe slang-preg er det også, og ikke minst inneholder ytringen bruk av vulgær-ord.

I muntlig språk er det ikke uvanlig at det forekommer ufullstendige setninger, eller *setningsemner*. Det kan være enkeltord, agensløse konstruksjoner og den slags. I følge Svennevig (1999a) muliggjør ansikt-til-ansikt-situasjonen dette fordi deltakerne gjerne har felles bakgrunnskunnskap (Svennevig 1999a:30). En replikk fra materialet går som følger:

er i tlf!!!

Ufullstendige setninger og setningsemner er absolutt også en del av stilen i chattesamtalene, men vi skal se i analysen at dette også kan ha andre mulige forklaringer.

Stilistiske trekk særegent for Internett og chatting

Foruten å bære preg av å være en blanding av skriftlig og muntlig finnes det i direktemeldingssamtalene også stilistiske trekk som er særegne for både internettkommunikasjon generelt, og mer spesifikt for chatting.

Hellspong og Ledin (1997) analyserer da også en "datordialog" gjennomført med flere deltakere utført i programmet IRC (Internet Relay Chat). Denne var preget av ufullstendige setninger (uten subjekt og predikat). Deltakernes brukte utropstegn for å uttrykke positiv holdning og de brukte grafiske spesialregler, som å dele replikker med tre eller fire punktum. Slike rader med punktum – på norsk kalt "tre prikker" – signaliserer også "tvekan och mummel" (Hellspong og Ledin 1997: 61).

Når det gjelder formelle forhold trekker også Crystal (2001) fram at det er en sterk tendens til å bruke små bokstaver (lower case) overalt på nettet, gjerne også uten bruk av tegnsetting, noe som innebærer at bruk av store bokstaver blir en sterkt markert form for kommunikasjon, og ansett som roping, og blir derfor vanligvis unngått. Ord med store bokstaver kan også få ekstra trykk med bruk av asterisker og mellomrom (2001: 87). Ikke-standardisert staving som reflekterer uttale brukes også mye blant annet i chatterom, som å uttrykke følelser ved hjelp av varierende antall vokaler og konsonanter (Crystal 2001: 88).

Hellspong og Ledin (1997) påpeker i forbindelse med sin "datordialog" at deltakerne tar i bruk *emotikoner* (smileys), som for eksempel blunkende fjes ;) eller et ansikt hvor tungen stikker ut :p Slike må gjerne sees med hodet på skakke for å se hva slags ansikt de skal forestille. Dette viser at det dreier seg om en konvensjon drevet fram av mediet (Hellspong og Ledin 1997: 61). Slik internettkode er i følge Hellspong og Ledin (1997) "ett slags ersättningar för det vanliga samtalets gester och tonfall (Hellspong og Ledin 1997: 61)". Ser vi dette i sammenheng med Svennevig (1999a) over, er dette altså en strategi for å overkomme den skriftlige medierings kanalspesifikke begrensninger.

Baron (2004) sier at slike grafiske bilder fungerer som setningsmodifikatorer ved at de uttrykker senderens holdning til teksten som går forut for den (Baron 2004: 408).

Otnes (2007) nevner i sin undersøkelse av hvordan studenter gir oppmerksomhet og støtte til andre deltakere ved hjelp av smilefjes, eller lydimiterende signaler som skal gjengi vokale, ikke-verbale lyder, som "hm", "øhø", "heh", "dah". Småord som "ja, ok" kan brukes også brukes alternativt med slike lyder. Akronymer (initialord) kan også uttrykke latter (LOL - laughing out loud). Dette kan også uttrykkes ved med uttrykksikoner fra MSN (behandlet som *grafiske emotikoner* i min analyse), eller skrives helt ut med latterord: "hehe..." (Otnes 2007: 199, 121-122).

Crystal (2001) sier også at en av de mest karakteristiske egenskapene til nettspråk (Netspeak) er bruken av ulike typer forkortelser, som akronymer. Dette kan variere fra enkeltbokstaver (g for grin) til hele setninger (*awhfy* for *are we having fun yet*). Enkelte ord kan også reduseres til to eller tre bokstaver, som "pls" for "please". Andre inntar rebusliknende former, hvor tall eller bokstavererstatte stavelser, som i "L8R" for "later" (Crystal 2001: 84-86).

Hasund (2006) tar i sin behandling av ungdomsspråk og slang opp spesielle ord og uttrykk som har oppstått i forbindelse med tekstmeldinger og chattesamtaler. Hun kaller dette for en type *slang knytta til sms og chat*. Hun legger også vekt på forkortelser, og begrunner utbredelsen med økonomisering, i tillegg til at de har en sosial og identitetsskapende funksjon (Hasund 2006: 66).

Hasund (2006) deler forkortelsene i to grupper:

Initialord – hvor første bokstav i et lenger uttrykk settes sammen (Hasund 2006: 67):

- (1) **dmda??** (Driver med du'a)
- (2) Gid (Glad i deg)

Andre forkortelser – som ved å fjerne vokaler eller erstatte bokstavkombinasjoner med tall eller enkle bokstaver (Hasund 2006: 67).

- (1) men røyker du ? weed lism ?
- (2) snx

Hasund (2006) sier at slik form for ordlek, som forkortelser utgjør, har fått en selvstendig sosial betydning, da de brukes uten at det er noe språkøkonomisk gevinst å hente (Hasund 2006: 67).

Ord og uttrykk som er knyttet til nyere teknologi, som mobiltelefoner, pc-er, mp3-spillere, iPod-er og den slags, representerer en *teknologi-slang* (Hasund 2006: 68). Følgende utdrag er knytta til dataspill:

- (1) **gamer du?**
- (2) **wow ftw ...**

I (1) er det engelske substantivet "game" blitt til det anglonorske "gamer", og et slanguttrykk for å spille spill. De to initialordene i (2) står for "World of Warcraft" – et populært dataspill, og "Follow the wind", som er en utgave av dette.

Ungdomsspråk

De fleste informantene var rundt fjorten år da materialet ble samlet inn (en var femten). De var "fjortiser" i ordets egentlige forstand, og dermed medlem av en gruppe som kanskje frem for noen forbindes med særegne stilistisk, språklige trekk. Det er all grunn til å tro at dette også kommer til uttrykk også i direktemeldingskommunikasjonen, og til behandlingen av dette vil jeg støtte meg til Hasunds (2006) behandling av norsk ungdomsspråk, og fenomener som *slang*, *banning*, *småord*, samt det hun kaller *respekt- og hensynsstilen*.

Respekt- og hensynsstilen

Respekt og hensynsstilen innebærer en samarbeidende måte å snakke på, hvor deltakerne viser at de ikke tar relasjonen til hverandre for gitt. De forhandler og ber om bekreftelser og synspunkter. De er aktive lyttere, bruker "samarbeidende" småord, samt uttrykk som "liksom" og "ikke sant". De stiller spørsmål, gir tilbakemeldingssignaler, er høflige og kritiserer ikke åpenlyst. Hvis det kommer kritikk demper de denne så godt de kan.

Denne stilen, som er typisk for middelklassejenter, beveger seg i et engasjert og subjektivt landskap hvor man snakker om personlige og intime ting – og hvor det er lett å trække over og si noe sårende. Derfor brukes det mye tid til forhandlingsarbeid, noe som gir denne måten å prate på preg av "mye prat og lite innhold (Hasund 2006: 39-40)".

Følgende samtaleutdrag har et anstrøk av denne stilen i måten jenta ber om en ekstra bekreftelse på om det er greit at hun kommer og overnatter:

Susanne- says:

heei kjære<3

-Susanne- says:

prøvde å ringe deg ista jeg fikk lov å sove hos deg på fredaaan

-Susanne- says:

hvis du vil ha meg der da

Slang

Slang er "ungdommens ypperste varemerke" og den har alltid markert tilhørighet til ungdomsgenerasjonen og avstand til voksengenerasjonen (Hasund 2006: 59). Viktige kjennetegn er:

- Slang er bevisste avvik fra normalspråket.
- Slang befinner seg på et stilistisk nivå som er under "nøytral språkbruk".
- Slang har en ekspressiv og en sosial funksjon.
- Slang er ikke banning (men det finnes slangpreget banning) (Hasund 2006: 60-62).

Beslektet med dette er hva Hellspong og Ledin (1997) kaller en kode, som er normer for hvordan språk brukes innen yrker eller grupper (Hellspong og Ledin 1997: 54). Et eksempel er nettopp unge menneskers spesielle måte å samtale med hverandre. Når denne koden får som eneste funksjon å signalisere gruppetilhørighet blir den en *sjargong*, og trekker en tydelig grense mellom de innenfor og de utenfor gruppen (Hasund 1997: 55). Et par eksempler finnes i denne replikken:

Blir chill med en høy lvl dude på stomrscale :)

Noe av innholdet i setningen er knyttet til spill ("lv" og "stormscale"), men de to engelske ordene "chill" og "dude" er eksempler på en ungdommelig og engelskinspirert sjargong.

Slangtendenser i norsk språk

Hasund lister opp en rekke ulike tendenser innenfor moderne norsk slang. Jeg gjengir de som er aktuelle for denne analysen, og eksemplifiserer med replikker fra materialet.

Evaluerende og forsterkende ord

- (1) det var nasty
- (2) den er helt siiiiiinsykt bra

I (1) omtaler og evaluerer avsenderen en episode på kino kvelden før som "nasty", et ord som også er låneord fra engelsk. Betydningen blir "stygt". I (2) er det snakk om filmen Ghost Rider, og avsenderen bruker et nokså vanlig, forsterkende uttrykk for å karakterisere denne. Ordet "sinnsykt" er listet opp i *Slangordboka* (Hasund 2006: 63).

Stygge ord

Innen tabubelagte områder er det områdene kropp, seksualitet og avføring som gir flest slangord.

FITTE xD

Uttrykk for kvinnelige kjønnsorganer, som i replikken over, kommer på tredje plass etter slanguttrykk for mannlige kjønnsorganer og slangvarianter av ordet jente (Hasund 2006: 64).

Låneord fra andre språk

Slangord kan lages ved å hente de fra andre språk. Her er et eksempel fra materialet hvor ei jente trer støttende til i en samtale om motpartens kjæresteforhold:

Care, er ikke så forskjell da, bare 4 år

Det er det engelske ordet "care" – å bry seg – som brukes i betydningen "hvem bryr seg om det", og er et eksempel på *anglonorsk* slang (Hasund 2006: 64).

Ordlaging

Forkortelser som brukes i chatting og tekstmeldinger opptrer også i muntlig slang (Hasund 2006: 69). Dette representerer en form for ordkonstruksjon, eller ordlaging. Her følger noen skriftlige varianter fra direktemeldingsmaterialet:

Kortord:

Seff ikke?:-O

Ordet "selvfølgelig" er her forkortet til "seff".

Forkortede uttrykk:

- (1) **skjer?**

(2) **Zup?**

Uttrykket "hva skjer" er forkortet i (1), mens den engelske varianten "What's up" er forkortet i (2).

Lek med lyder og bokstaver:

*help E m i l <3 C a r o l i n e sier:

schnakke

*help E m i l <3 C a r o l i n e sier:

s

Her leikes det med skj-lyden. "Koz og klemz" er kjente eksempler på lek med z-lyden. I følge Hasund (2006) ser mange dette som et uttrykk for beundring av engelsk språk (Hasund 2006: 70).

Banning

Hasund (2006) skiller mellom *tabubelagte slangord* og *banneord*. Slangordene omtaler tabuområder som seksualitet og avføring, mens banning er på norsk knyttet til religiøse tabuer. Banning er i tillegg en språkhandling. Den skal imidlertid ikke forstås bokstavelig, men brukes blant annet for å uttrykke sterke følelser og holdninger (Hasund 2006: 78-79).

Norsk ungdom bruker banneord som har vært i bruk i generasjoner, og det dreier seg ofte om *faen*, *helvete* og *herregud*:

downer,, SÅMEEEEEEER ,, lekser!!!!!!! |.eter,, her oppe..helt alene..? ... | sier:

har du lagt merke til at alle i klassen sitter me lekser!?

- Fridaa --Lekser sier:

YEAH

downer,, SÅMEEEEEEER ,, lekser!!!!!!! |.eter,, her oppe..helt alene..? ... | sier:

faenAss

Banning har to funksjoner. *Aggressiv, eller emosjonell banning* uttrykker sterke og ofte negative følelser, som smerte, sjokk eller skuffelse, eller hvis man vil støte, såre, fornærme eller skjelle ut noen, mens *sosial banning* (banning som stilistisk språkmarkør) kan uttrykke tøffhet, naturlighet og besluttsomhet, samt være en identitetsmarkør. Banning kan også markere at deltakernes relasjon er sterk, da denne ikke tar skade av banningen (Hasund 2006: 80-81).

Bruk av småord

Småord, fyllord eller diskursmarkører er ord og uttrykk uten klar leksikalsk betydning eller grammatisk funksjon, men som bidrar til å strukturere samtalen, eller til å uttrykke talerens holdning til budskapet. Også syntaktiske integrerte ord med leksikalsk innhold og grammatisk funksjon kan fungere som diskursmarkører (Hasund 2006: 94):

På norsk er ordet småordet "liksom" mye brukt. Dette kan brukes til å uttrykke talerens holdning til egen ytring og til uttrykke noe om forholdet mellom samtaledeltakerne. Det kan brukes som demper, forsterker og til å markere overganger mellom ytringer (Hasund 2006: 97-98).

Et annet mye brukt småord er "bare". Foruten ordets tradisjonelle betydning – som innsnevrende eller kontrasterende adverb – kan også dette være både dempende og forsterkende (Hasund 2006: 104). "Bare" kan også brukes som sitatmarkør (Hasund 1996: 107).

6. Sekvensanalyse

Sekvenser tas hyppig i bruk av samtaledeltakerne som har levert samtaler til denne oppgaven. Avpassede svar finnes over hele materialet, ofte som spørsmål og svar-utvekslinger. Men det er særlig i åpninger og avslutninger av samtaler at en blir slått av en tilsynelatende rutinemessig utveksling av hilsings- og avslutningsord, samt avslutningsmarkører og bekreftelser på disse. Noen anrop og svar finnes også. I tillegg finnes det rikelig med mer "ungdommelige" og ekspressive sekvenstyper, som utvekslinger av "kjærlighetserklæringer" med samtalepartnern.

I denne første delen av analysen skal jeg vise hvordan deltakerne tar i bruk disse sekvenstypene i åpnings- og avslutning av samtaler, og at dette former ulike samtaletyper.

6.1 Hvordan forløper en direktemeldingssamtale? Et eksempel

Jeg skal se nærmere på en hel, fullstendig direktemeldingssamtale mellom to jenter på fjorten år:

Samtale 1:

(1)	The answer sier:	Hallah
(2)	Heidi - Per-Terje <3 sier:	Hei
(3)	The answer sier:	hva skjer?
(4)	Heidi - Per-Terje <3 sier:	Kom netopp hjem
(5)	The answer sier:	K
(6)	Heidi - Per-Terje <3 sier:	der da ?
(7)	The answer sier:	samma her
(8)	Heidi - Per-Terje <3 sier:	Men stakk jeg ...
(9)	The answer sier:	Hade
(10)	Heidi - Per-Terje <3 sier:	Hade bra

Samtalen er satt sammen av fire avpassede svar. Først av disse er en hilsingsutveksling i (1) og (2) som utgjør samtalen *åpningssekvens*. I en verbalsamtale ville (1) også kunne fungere som *anrop*, men en slik funksjon i varetas av lydsignalet som spilles av når en direktemeldingssamtale innledes.

Videre følger to spørsmål-svar-sekvenser, en i (3) og (4) utvidet med en kvittering i (5), og en i (6) og (7). Spørsmålene er relativt åpne – de er emnefremkallere som stiller motparten nokså fritt til å lansere en emnekandidat.

Disse to spørsmål-svar-utvekslingen kan sies å utgjøre denne samtalen *hovedsekvens*, og er en episode hvor emnet er å rapportere til motparten hva som skjer i deres umiddelbare situasjon. Svarene som leveres er positive i den forstand at de svarer på spørsmålene (i motsetningen til svar av typen "ingenting"), men deltakerne svarer med minimale responser – begge forteller bare kort at de nettopp har kommet hjem. Dette er til dels overflødig informasjon, da det jo er underforstått at begge nå sannsynligvis er hjemme. Utover dette topikaliseres ikke spørsmålene videre. De emnefremkallende spørsmålene i (3) og (6) blir i realiteten møtt med et avslag; deltakerne har "ingenting å melde". Dette kan indikere en manglende vilje til å gå videre med samtalen, et inntrykk som forsterkes ved at den anropte deltakeren innleder avslutningssekvensen så fort hennes gjengjeldte spørsmål har fått svar i (7).

At svarene som gis er såpass korte, at de ikke topikaliseres videre, og det faktum at det andre spørsmålet i (6) er en ren gjengjeldelse av det første i (3) – noe som knytter disse to sekvensene tett sammen – gjør at denne måten å spørre hverandre på får et rutinemessig preg. Dette kan være en indikator på at formålet med denne korte hovedsekvensen ikke først og fremst er å få et samtaleemne på banen.

Sekvensen (3) – (5) har likhetstrekk med Schegloff og Sacks eksempler på åpningssekvenser med gjensidige spørreutvekslinger (drøftet i teoridelen):

A:	What's up.	A:	Hei
B:	Not much. What's up with you?	B:	Hei
A:	Nothing	A:	Hvordan går det?
		B:	Bare bra. Og du?
		A:	Bare bra

Schegloff og Sacks (1973) beskriver dette som en strategi for å utsette en samtales første-emne (Schegloff og Sacks 1973: 301). I samtalen over kommer det imidlertid ikke flere samtaleemner på banen, og det kan være at hele denne sekvensen – i tillegg til å holde muligheten for videre topikalisering av spørsmålene åpen – er en taktikk for å sikre et minimum av lengde på samtalen. Det faktum at dette er en sekvenstype som er svært hyppig brukt umiddelbart etter hilseutvekslinger i materialet kan tyde på dette.

Jeg skal nedenfor drøfte og argumentere for at disse *gjensidige spørreutvekslingene* er en sekvenstype som fungerer på ulikt vis. Noen ganger forblir de en del av åpningssekvensen, i andre tilfeller innledes de som hovedsekvens, men uten at dette utvikles fullt ut. Noen ganger realiseres de som hovedsekvens.

I (8) kommer det som Schegloff og Sacks kaller en *potensiell avslutningsinnleder*. Avsenderen oppgir en grunn til at hun ikke kan fortsette samtalen. Slike avslutningsinnledere blir i materialet svært ofte bekreftet – gjerne i form av "ok". Samtalen jeg her har valgt som eksempel representerer således et unntak. Fraværet av en slik bekreftelse kan i dette tilfellet forklares med at samtalen er svært kort, og at mottakeren indirekte aksepterer at (8) har hjemlet en avslutningssekvens ved at det er hun som initierer utvekslingen av avslutningsord i (9) og (10). Disse 3 replikkene utgjør dermed avslutningssekvensen i denne samtalen.

Distribusjonen av de to "frittstående" elementene i samtalen, responsmarkøren i (5) og den ubesvarte avslutningsinnlederen i (8), kan forklares ved hjelp av turskiftesystemet. De gjør at replikkene fordeles annen hver gang på de deltakerne. Hadde (4) og (6) vært slått sammen, noe som ofte er tilfelle i åpningssekvenser, kan det hende at (5) ville vært utelatt. Følgende samtaleutdrag viser eksempel på dette:

Anna sier:
Hva skal du i kveld da ? ;P
-[u] Siri »[u] sier:
Ikke noe tror jeg. du? =)
Anna sier:
ingenting ..:/ og det er kjedelig ..:/

Her fyller andre replikken to funksjoner: som respons på den forutgående, samt initiering av den etterfølgende.

Vender vi tilbake til samtale 1 over så kan denne stilles opp skjematisk på denne måten:

1. Åpningssekvens
  - a. Hilsutveksling
  - b. Gjensidige spørreutveksling som innleder til, men ikke utvikles som hovedsekvens.
2. Avslutningssekvens
  - a. Potensiell avslutningsinnleder
  - b. Utveksling av avslutningsord

På bakgrunn av drøftingen over velger jeg her å se de gjensidige spørreutvekslingene som en del av åpningssekvensen.

Samtalen er svært minimal, bestående av kun en *åpningssekvens*, hvor den gjensidige spørreutvekslingen inngår, og en *avslutningssekvens*. Den mangler det de fleste samtaler med en viss lengde har, nemlig en *hovedsekvens* der enten et *første-emne*, eller flere emner får utvikle seg. Allikevel er det en fullstendig og akseptabel samtale, og den er representativ for svært mye av materialet som er skodd over samme lesten: Deltakerne hilser på hverandre, stiller hverandre et mer eller mindre identisk sett med spørsmål og svarer kort på disse, før en av dem tilkjennegir at samtalen går mot slutten, og de avslutter ved å si "ha det" til hverandre på en eller annen måte.

6.2 Variasjoner i åpnings- og avslutningssekvenser

Åpnings- og avslutningssekvenser som vist i dette eksemplet er altså påfallende utbredt i materialet, hvor bare 8 av i 197 samtaler (4 %) er helt uten elementer fra en eller begge av disse, og består kun av en eller flere topikale episoder. Før jeg går videre og viser hvordan slike åpninger og avslutninger er med og former ulike samtaletyper vil jeg beskrive noen variasjoner i hvordan disse opptrer.

Åpningssekvens

Hilsingsutvekslinger

Det første elementet i en åpningssekvens er typisk *utveksling av hilsinger*. Dette ser ut til å være nærmest obligatorisk, da 172 (87 %) av samtaleene har dette i initierende posisjon. De 25 som mangler dette inkluderer også de hvor kun en eller flere topikale episoder er bevart, og det er trolig at om disse var fullstendige hadde de også inneholdt hilsingsutvekslinger.

Konvensjonelle hilsningsord, som *hei* og *hallo* er vanlige, men mange ungdommelige varianter er også i bruk. Her er noen eksempler:

yo momma

ello
halla

Heeei! :D

Hi

morn morn !

Hey

morn du

Yo Bro!

Hello darling<3

Hei søta

Beste jenta

I noen tilfeller følges slike hilsingspar av en *andre hilsutveksling*, men ved bruk av andre ord:

Heidi - Per-Terje <3 sier:
Hei hei
<3[Torgeir]<3. ?.. "SweeeT" ^^ sier:
halla
<3[Torgeir]<3. ?.. "SweeeT" ^^ sier:
det var lenge sia du =)
Heidi - Per-Terje <3 sier:
Ja ikke sant ;P

I enkelte samtaler hvor deltakerne synes å være ukjente med hverandre blir hilseutvekslingen enten erstattet med, eller ledsaget av en *identifiseringsfase*:

Anne sier:
Hei
hvem er du ?
Endre sier:
morn du
Endre sier:
jeg veit ikke helt
Endre sier:
eller, jeg veit ikke hvem vi er i forhold til hverandre viss du skjønner
Endre sier:
hvem er du?
Anne sier:
Ah ..

Hilseutveksling kan også være erstattet med *anrop*, hvor avsenderen forsøker å påkalle mottakerens oppmerksomhet. Til dette kan lydsignalet "nudge" brukes. Eksemplet som følger viser dette.

••• CASINO-->RaaB †••B.I.G |-->LaKai|[^_^]• har sendt deg et nudge!
••• CASINO-->RaaB †••B.I.G |-->LaKai|[^_^]• sier:
finne på noe??

CASINO --> Eivind sier:
yo

Her ser vi at den tredje replikken – "yo" – fungerer som en repetering av anropet, da avsenderen ikke synes å få svar.

Gjensidige spørsmålsutvekslinger

118 av samtalerne (60 %) har gjensidige utvekslinger av spørsmål-svar i tilknytning til åpningssekvensen. Disse spørsmålene er hovedsakelig emnefremkallere i tråd med Button og Casey's (1984) *topical initial elicitors*, men slike kan finnes flere steder enn i åpningssekvensen. Det er flere andre forhold gjør at de gjensidige spørsmålsutvekslingene skiller seg fra å være en generell måte å initiere episoder og emner på.

Gjensidige spørreutvekslinger opptrer i *initierende posisjon* i materialets samtaler, og har plassering umiddelbart etter hilseutvekslingene. De *topikaliseres ofte ikke videre* utover en, kanskje to replikker, og som emner blir de *avsluttet raskt*, eller de forblir bare emnekandidater.

Følgende åpningssekvens illustrerer dette:

.Andreas|| says:

Hei
Blondii<3 says:
hei
.Andreas|| says:
Skjer?
Blondii<3 says:
ikke my
Blondii<3 says:
dd?
.Andreas|| says:
Retter Engelsktent.
Blondii<3 says:
jaOk

Det første spørsmålet – ”Skjer?” – får en minimal respons, i realiteten har ikke mottakeren noe å melde. Det andre spørsmålet – ”dd? (der da?) – får et mer konkret svar, men utover kvitteringen ”jaOk” fører ikke opplysningen om engelsktentamen til ytterligere replikkveksling.

Utdraget viser også en typisk egenskap for de gjensidige spørsmålene, nemlig at *opptrer parvis*, slik at det første spørsmålet gjengjeldes ved at motparten spør tilbake når han eller hun har svart på dette. Ofte *returneres* det samme spørsmålet, og da ikke skrevet fullt ut, men som i utdraget over, ved hjelp av replikker som ”der da?” eller ”du da?”

Når slike gjensidige spørreutvekslinger avsluttes følges de ofte av *nytt emne uten synlig forbindelse* mellom dem. De fire neste replikkene i den samme samtalen illustrerer dette:

Andreas|| says:
Hva slags aktivitet er det vi skal ha på skolen i morra?
Blondii<3 says:
veit ikke.. står det det på planen?
.Andreas|| says:
mhm..Oppmøte klokka 8.30 Aktivitet på skolen....
Blondii<3 says:
hmm, katrine sa at vi skulle øve til framføring

De gjensidige spørsmålene i innledningen dreide seg om hva som foregikk i mottakerens umiddelbare situasjon. I denne neste delen av samtalen, som er hovedsekvensen, flytter første spørsmål fokus over til programmet for skolen dagen etter. De to deltakerne går på ungdomsskolen. Tentamen er over, ferien nærmer og det står litt alternative aktiviteter på timeplanen. Dette emnet fortsetter enda noen replikker før avslutningen kommer. Replikken ” Hva slags aktivitet er det vi skal ha på skolen i morra?” er altså en spesifikk emneinnleder som topikaliseres, og som fører til en episode, i motsetning til de gjensidige spørsmålene, som får en kort replikk som respons, og så avsluttes.

Deltakerne går altså videre med et nytt emne, og de gjensidige spørsmålene forlattes. Dette gjør direktemeldingsdeltakerne i materialet ofte uten at de gjør ytterligere forsøk på å få en slik spørreutveksling til å føre fram. Som i utdraget over kommenterer de heller aldri at slike sekvenser bare avsluttes. Dette tyder på at det er både *akseptert og forventet* av begge deltakerne at motparten ikke nødvendigvis kommer til å lansere et emne når vedkommende blir presentert for et slikt spørsmål.

I noen tilfeller går dette så langt at de gjensidige spørreutvekslingene forblir helt *emneløse* (ikke-topikale). Det skjer der deltakerne ikke har noe å rapportere når de blir presentert for en slik emnefremkaller. Åpningssekvensen til venstre i tabellen nedenfor er et eksempel på dette. Ungdommene gjennomfører ofte slike sekvenser uten å kommentere at dette skjer, og uten å gjenoppta spørsmålene.

Disse egenskapene ved de gjensidige spørreutvekslingene – initierende posisjon, rask avslutning uten videre topikaliserings, parvise forekomster hvor andre spørsmål er en returnering av første, introdusering av nytt emne like etter og uten synlig forbindelse til spørsmålene foran, deltakernes tilsynelatende aksept av at spørsmålene ikke fører fram, samt tilfeller av ikke-topikale spørreutvekslinger – gjør at bruken av dem får et rutinemessig preg. I mange tilfeller kan de synes å fungere som standardfraser – nærmest som en måte å utfylle hilsingen på, snarere enn å være motivert av behovet for å få i gang samtalen, eller lede denne inn på noe bestemt spor.

Prinsipielt kan vi dele disse spørsmålene i to typer: De er enten helt åpne emnefremkallere i tråd med Button og Caseys (1984) initierende emnefremkallere, eller de er noe mer spesifikke ved at feltet motparten kan hente sitt svar fra er snevret inn. Det er allikevel en viss åpenhet knyttet også til disse spørsmålene.

De to følgende åpningssekvensene viser eksempler på de to typene:

Spørreutveksling- bruk av emnefremkallere:

Anders sier:
hey
Heidi - Per Terje<3 sier:
Hei
Anders sier:
skjer?
Heidi - Per Terje <3 sier:
egentlig ikke så mye ;P
Heidi - Per Terje <3 sier:
der da ?
Anders sier:
veldig lite

Spørreutveksling - bruk av fremkallere, men med et begrenset felt å hente svaret fra

- (1) Heei !
- (2) Heii
- (3) Hva skal du i kveld da?
- (4) Kjøpt skoene?
- (5) IKke no.. :P hehe
- (6) Jepp
- (7) duda?
- (8) ikke noe
- (9) Ok

Merk at også her opptrer de gjensidige spørsmålene parvis ved at det første av dem returneres i form av replikkene "der da?" og "duda?".

Spørsmålene til venstre er topikalt initierende fremkallere. Deltakerne stiller hverandre helt fritt til levere "noe nytt" fra sine respektive situasjoner. I dette tilfellet har ingen av dem noe å melde, og resultatet blir en emneløs episode. Sekvensen er også både kort og rutinepreget, noe som gjør at jeg her velger å se den som en del av samtalens åpningssekvens.

I utdraget til høyre begrenses mottakeren gjennom spørsmålet i (3) til å finne svaret innenfor en klart definert tidsperiode. Jeg ser da bortsett fra den innskutte og helt klart topikale spørreutvekslingen om sko i (4) og (6). Spørsmålene om hva motparten skal i kveld stiller vedkommende relativt fritt til

hva han eller hun vil svare innenfor denne rammen. Det er denne valgfriheten som først og fremst skiller disse spørsmålene fra en *spesifikk emneinnleder*.

Denne sekvensen er ikke emneløs på samme måten som utdraget til venstre. At deltakerne ikke har planer for kvelden er situasjonsbetinget, og utgjør et visst topikalt innhold. I tillegg får sekvensen i akkurat dette tilfellet et lite emnemessig påfyll med den innskutte spørreutvekslingen om sko, men slike er ganske uvanlige i forbindelse med de gjensidige spørsmålene i samtaleåpningene, og representerer her et unntak. De emnefremkallende spørsmålene får tross alt bare minimale responser, de topikaliseres ikke videre og sekvensen avsluttes. Et nytt emne om film og tv innledes like etter. Jeg mener derfor at en slik sekvens ikke kan gis status som fullstendig topikal episode, eller ses på som en "fullverdig" hovedsekvens. Den er snarere en *innledet*, men *ikke utviklet* hovedsekvens, noe som gjør at de får en slags mellomposisjon mellom samtaleens åpning og hovedsekvens. Jeg velger å se den som en del av åpningssekvensen.

Her vises flere spørsmålsvarianter fra de gjensidige spørreutvekslingene:

Emnefremkallere:

zup?

Skjer?

Der?

hva sher? =)

Skjer på rei?

du gjør?

du a?

Åssen går'e?

skjer a??

Åpent spørsmål, men med spesifikt, avgrenset felt for svaret:

Du gjort i helgen da?

Alt bra med deg og Terje ?

Hva skal du idag ^^^?

De fleste av de åpne emnefremkallerne til venstre dreier seg om å etterspørre nyheter fra mottakerens umiddelbare situasjon med spørsmål av typen "Hva skjer?" Et av dem skiller seg imidlertid ut, nemlig "Åssen går'e?", som representerer en type emnefremkaller som dreier seg om motpartens generelle fysiske eller mentale tilstand. En annen variant finnes i følgende samtaleutdrag:

Sigrid says:

heia mats

Sigrid says:

alt bra?

- mats! - says:

heeia

- mats! - says:

ja

- mats! - says:

duda?

Sigrid says:

brabra

- mats! - says:

good

"Alt bra" er altså emnefremkaller her, et spørsmål som tilsvarer det engelske "How are you", en type spørsmål som Sacks (1975) sier kan fungere som hilsingssubstitutt, enten ved at det står alene, eller i tillegg til hilsingsord (Sacks 1975: 68). Det er det siste som er tilfelle i utdraget over. Slike nøytrale

svar som deltakerne gir hverandre her ("ja" og "brabra") kan i følge Sacks (1975) også være en strategi for å unngå å måtte levere negative svar, og dermed stå i fare for å utløse en diagnostiseringssekvens. Deltakerne lyver rett og slett (Sacks 1975: 74). Slik bruk bygger opp under en rutinisert bruk av gjensidige spørsmål. Sacks (1975) tar derimot ikke høyde for at slike spørsmål også kan fungere som emnefremkallere.

Om de gjensidige spørreutvekslingene anvendes rutinemessig av deltakerne uten at disse nødvendigvis regner med at de skal lede til emner, er det nærliggende å spørre hva slags funksjon denne bruken har utover å holde muligheten for emnelansering åpen. Det kan være for å sjekke motpartens tilgjengelighet, altså en bruk som minner å ta i bruk anrop- og svarekvens. Nå stiller imidlertid programmet med funksjoner som signaliserer tilgjengelighet: Deltakeren vises i kontaktlister og programvindu som "pålogget", "borte" eller "opptatt", og det spilles av et lydsignal samtidig med første replikk. Den anropte kan da la være å svare om det passer dårlig. Etter anrop følger gjerne hilsingsutvekslingen, og det er ingen replikker i materialet som tyder på at grunnlaget for samtalen er oppe til forhandling på dette stadiet. Det er derfor min oppfatning at når deltakerne først har kommet så langt som til de gjensidige spørsmålene, har de begge stilt seg tilgjengelig for en samtale.

Spørreutvekslingene kan være et signal om målet for samtalen. Når deltakerne går veien om å stille samtalerommet fritt med åpne, emnefremkallende spørsmål, kan det tyde på at de er ute etter en sosial prat snarere enn at de har et spesifikt ærend. På den måten viser de interesse for motparten ved at de tar seg tid til å høre om vedkommende har noe på hjertet. Gjensidige spørsmål kan også brukes i tråd med Schegloff og Sacks (1973) som en måte å utsette et første-emne på (Schegloff og Sacks 1973: 300).

I motsetning til dette står de tilfeller der første eller andre av spørsmålsutvekslingene blir topikalisert og utviklet til en episode, eller sagt på en annen måte: Når emnefremkallere fungerer som nettopp dette:

Saint Jake says:
Hei
Siri says:
heia
Siri says:
alt bra?
Saint Jake says:
Supert! Bakken åpna i går!!
Siri says:
oi rått

Som i utdraget lenger opp brukes "alt bra?" også her som emnefremkaller. Her leverer imidlertid mottakeren entusiastisk nyheter om nyåpnet slalåmbakke, og det utvikles en topikal episode om snø på Kongsberg (som er avsenderens hjemsted) og når slalåmsenteret her eventuelt åpner.

Hvordan episoder kan springe ut av åpningssekvensen på denne måten blir drøftet mer utførlig nedenfor, både i forbindelse med *samtale typer* og *initiering av episoder*.

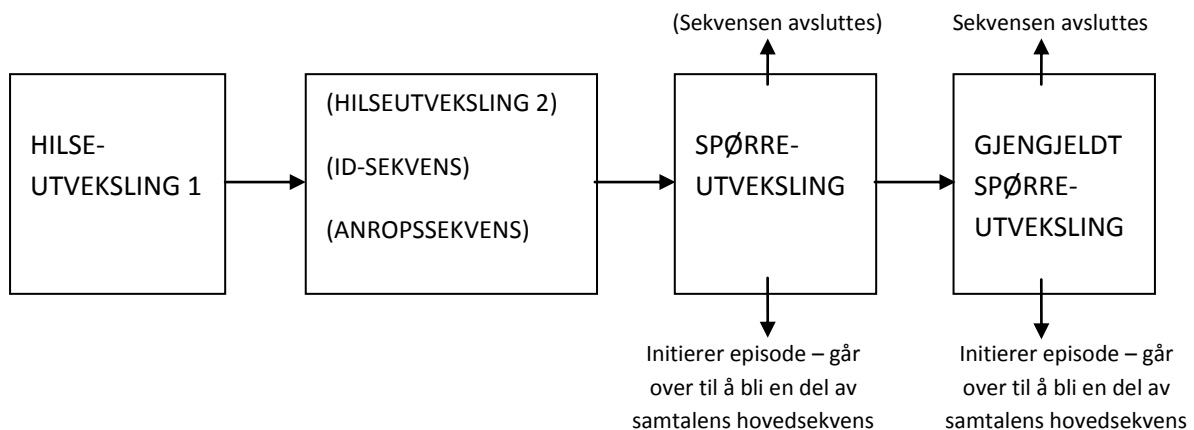
Med bakgrunn i denne drøftingen har bruken av gjensidige spørreutvekslinger altså tre ulike realiseringer i materialet:

- De forblir en del av åpningssekvensen fordi spørsmålene får responser med "intet å melde", og sekvensen avsluttes.
- De blir en mellomting mellom åpnings- og hovedsekvens fordi spørsmålene får minimale responser som ikke topikaliseres videre. Sekvensen avsluttes som en påbegynt, men ikke fullført hovedsekvens. Disse regner jeg som en del av åpningssekvenser.
- De blir en del av hovedsekvensen fordi første eller andre spørreutveksling utvikles til hovedsekvens.

I fire av samtaleene opptrer sekvensen med gjensidige spørsmål *forsinket*, ved at en episode skytes inn like etter hilsingsordene. Videre er det i fjorten av samtaleene bare *en enkelt spørsmål-svar*-sekvens. I fem tilfeller blir et *tredje* par med spørsmål-svar tatt i bruk.

Skjematisk fremstilling av åpningssekvens

De vanligste elementene som forekommer i materialets åpningssekvenser kan fremstilles som i figuren under. Parenteser markerer relativt få forekomster.

Figuren har i seg muligheten for at spørreutvekslingene utvikles til noe mer enn bare rutinemessig fraser, og holder muligheten åpen for at et av svarene topikaliseres videre til en episode. Ofte forbigås denne muligheten, og da forblir disse utvekslingene et element i samtaleens åpningssekvens. Når muligheten realiseres går de derimot over til å bli en del av samtaleens hovedsekvens, enten fra det første eller det andre spørsmålet.

Avslutningssekvens

Avslutningsinnleder og bekreftelse

129 av samtaleene (65 %) har klart identifiserbare *avslutningsinnledere* etter en avsluttet episode eller en åpningssekvens, hvor avsenderen signaliserer at han eller hun har til hensikt å avslutte samtalen. Ytterligere fire samtaler har bare avslutningsord, mens resten mangler avslutningssekvensen helt, antakelig fordi samtalen har blitt avbrutt eller dødd ut fordi en av deltakerne har forlatt pc-en. Dette er dermed en god indikator på at deltakerne anser det som nokså obligatorisk å forberede motparten slik at avslutningen ikke kommer for brått:

Heidi - Per Terje<3 sier:
Men stakk jeg

Anders sier:

jaok

Anders sier:

Hadebra

Heidi - Per Terje<3 sier:

Hade <3

Her er det opplysningen om at avsenderen "stakk" som er avslutningsinnlederen.

Følgende eksempel på et unntak fra slik praksis gir oss en pekepinn på hvorfor avslutningsinnledere er såpass utbredt:

- (1) du er blond du
- (2) eh, nei
- (3) det er santheten
- (4) tro hva du vil
- (5) det er ikke lett
- (6) NEINEI, jeg VEIT sannheten
- (7) hade
- (8) ble du sur?

Samtalen foregår mellom en gutt og ei jente. Replikk (1) til (6) er avslutningen av en lengre episode som har dreid seg om hvorvidt det er Brann eller Rosenborg som vinner tippeligaen. Når den ene deltakeren går rett fra den litt høye temperaturen i samtalen til direkte å ta avskjed i (7) ser vi av motpartens replikk i (8) at dette oppfattes som en for brå avslutning, og hun konkluderer med at Brannsupporteren ble sur.

Det er altså om å gjøre å oppgi en plausibel grunn for avslutning av samtalen, eller i det minste fortelle at man forlater den. Et slikt element mangler i utdraget over, men der hvor tonen er normalt høflig og vennlig benytter deltakerne ofte avslutningsinnledere for å oppnå dette. Her følger noen eksempler fra materialet:

men stikker..

men skal ned å mekke mat jeg

men jeg må gå skal visst få besøk

dusje, nå.

jeg må gå å øve til mattetentamen ...

Ja ..skal ikke forstyrre dere

men jeg må gå søstra mi

skal bruke pc

Men jeg skal ut jeg ;P

Men jeg må nok gå nå ... skal se på tv

I verbalsamtaler er potensielle avslutningsinnledere en del av det Svennevig (1999b) kaller et "fintfølede samarbeid, der begge parter må vise sin villighet til å avslutte (Svennevig 1999b: 86)". I direktemeldingssamtalene er det imidlertid lite spor av slikt fintfølede samarbeid. Avslutningsinnlederne ser heller ut til å fungere som en beskjed fra avsenderen om at vedkommende har til hensikt å avslutte eller forlate samtalen. De tas ikke i bruk for å åpne for et felles samarbeid mot en avrundning. Mottakeren leverer i høyden en *bekreftelse* (mer om dette nedenfor), men mer som å markere at avslutningsinnlederen er oppfattet eller godtatt, for utvekslingen av avslutningsordene følger gjerne rett etter. Dette skjer etter 60 % av avslutningsinnlederne (i 79 samtaler). Bekreftelser

er altså relativt vanlige, men ikke like obligatoriske som avslutningsinnlederne. Typiske realiseringer er variasjoner over uttrykket "ok".

Vi ser eksempel på bruken av bekreftelse etter avslutningsindikator i følgende avslutningssekvens:

- (1) Anna sier:
Men jeg må nok gå nå ...
- (2) Anna sier:
skal se på tv
- (3) Anna sier:
hehe
- (4) Anna sier:
Elsker deg
- (5) Marit sier:
oki
- (6) Marit sier:
hehe
- (7) Marit sier:
snakkes
- (8) Marit sier:
Elsker deg vennen

Avslutningsinnlederen kommer i (1). Denne er ytterligere utdypet i (2). I tillegg ser avsenderen ut til å "kommentere" denne i form av latterordene i (3), som for å antyde at tv-titting ikke er verdens beste grunn til å avslutte samtalen, før hun leverer sin avskjedshilsen i form av en kjærlighetserklæring i (4).

Her er det uorden i sekvensorganiseringen, såkalt *disrupted adjacency* (Panyametheekul og Herring 2003). Avsenderen har levert fire initiativer og er ferdig før mottakeren leverer sine fire responser. Dette er typisk for avslutningssekvenser, noe som antakelig skyldes tidspresset som oppstår når avsenderen har til hensikt å forlate samtalen nokså raskt. Da leveres slike nokså standardiserte avslutningsreplikker uten å vente på at mottakeren skal respondere. Mottakeren, på sin side, kan også ha vært uoppmerksom, fulgt opp andre samtaler eller forlatt pc-en for en kortere periode.

Like typisk er det at mottakeren allikevel ser ut til å opprettholde en orientering mot replikkene som avpassede svar, for det første hun leverer i (5) er *bekreftelsen* på avslutningsinnlederen i (1) og eventuelt også (2). Neste replikk (6) er en gjengjeldelse av latterordene i (3). (8) er også tydelig en respons til (4). I dette "regnskapet" blir avslutningsordet i (7) stående uten et avpasset motstykke. Det kan være tilfeldig, men en mulig forklaring er at hun har lest samtalen slik den har foreligget så langt, og vurdert at hennes avslutningsord "snakkes" i (7) blir en utilstrekkelig tilpasset respons i forhold til motpartens mer ekspressive og intimitetsmarkerende "Elsker deg" i (4), og dermed har korrigert dette, noe hun altså gjør ved levere replikken i (8).

At bekreftelsen i mange tilfeller også sløyfes, som i samtaleutdraget over, kan komme av at avsenderen ikke venter på respons fra mottakeren, og går direkte videre og leverer avslutningsord, eller at mottakeren gjør det samme. Det virker som sagt som deltakerne avslutter samtalen ganske raskt når de først signaliserer at de har dette til hensikt. Videre kan dette også være et uttrykk for at vi her – til forskjell fra muntlige ansikt-til-ansikt-samtaler, hvor dette er mer gjenstand for forhandling – har en mer ensidig avslutning av samtalen, med mindre krav om minimale responser fra mottakeren.

Mottakeren på sin side rekker ikke alltid å levere en slik bekreftelse i tide, og velger kan hende derfor å svare på den siste replikken. Ved å gjøre dette vil jo vedkommende dessuten indirekte akseptere at samtalen er slutt. Et eksempel på dette finner vi her:

Sander|| xD says:
men stikker jeg, skal "nyte" det fine været xD
Sander|| xD says:
Hadebra
Ken Rune says:
hade
Ken Rune says:

En variant av avslutningsinnlederen finner vi der avsenderen signaliserer at han eller hun vil forlate pc-en, og dermed også samtalen, for et kortere tidsrom, men at vedkommende har til hensikt å returnere relativt snart. Ved hjelp at akronymet *brb* (be right back), eller norske varianter som "straks tilbake" pauser de samtalen:

Ida - Dusjer sier:
men må hoppe i dusjen jeg - brb
Heidi - Per-Terje <3 sier:
ok ;P

Som eksemplet her også viser etterfølges slike pausemarkører også gjerne av en bekreftelse.

I materialet er det eksempler både på at samtaler går videre etter en slik pause, og på at de ikke gjenopptas, men i realiteten er avsluttet.

Utvexling av avslutningsord

Utvexling av avslutningsord har vært nevnt og eksemplifisert flere ganger i drøftingen ovenfor. 91 samtaler (46 %) har denne sekvenstypen. Dette er nær halvparten av alle samtalen, og det er grunn til å tro at den anses som nokså obligatorisk av deltakerne, for der slike mangler finnes heller ingen andre tegn på avslutningssekvens. Disse samtalen har stoppet opp før de kom til denne, trolig fordi deltakerne ble engasjert i andre gjøremål. At det i noen tilfeller opptrer avslutningsreplikker fra bare den ene deltakeren kan være et uttrykk for at den ene parten har forlatt pc-en. Disse fem siste replikkene av en samtale illustrer dette:

Sander|| xD says:
Skjer?
.Ole!!! says:
Krangler med gitte p.. noe ikke! msxD
Anders|| xD says:
om?
Sander|| xD says:
men stikker jeg, skal "nyte" det fine været xD
Sander|| xD says:
Hadebra!

Merk at her opptrer en emnefremkaller alene helt mot slutten av samtalen. Når denne er besvart kommer et oppfølgings spørsmål: "om?". Når avsenderen ikke får noe respons på denne leverer han

først en avslutningsinnleder, og så avslutningsordene. Han er dermed alene om de tre siste replikkene.

Som regel opptrer avslutningsordene i parvise utvekslinger, og veldig ofte kommer det både to og tre utvekslinger før deltakerne er ferdig med å ta avskjed. Den lengste utvekslingen består av hele ni par med gjensidige avslutningsordsord.

Avslutningsutvekslingene fordeler seg i fire kategorier:

- (1) Utvekslinger av det konvensjonelle "ha det", samt variasjoner av dette, inkludert "god natt", der deltakerne avslutter samtalen seint på kvelden.
- (2) Utvekslinger av forsikringer om å snakkes igjen ved en senere anledning – typisk realisert ved varianter av "vi snakkes", inkludert en del tilfeller der disse er knyttet mer konkret opp til et tidspunkt.
- (3) Utvekslinger av kjærlighetserklæringer.
- (4) Utveksling av "klemmer".

Kategori (1) og (2) er svært vanlige og typisk for verbalsamtaler. Disse opptrer vanligvis ikke i tradisjonelle skriftlige sammenhenger, som i personlige brev. "God natt" er imidlertid ikke helt uvanlig i mobiltelefonens tekstmeldinger, men først og fremst er dette typisk muntlige avslutningsord, da de er knyttet til tidspunktet de ytres på.

Mer spesielt for dette materialet er kan hende utvekslingen av kjærlighetserklæringene i (3). Slike er nok kjente både fra muntlige samtaler, brevveksling eller tekstmeldinger, men er da vanligvis forbeholdt personer med tette eller intime relasjoner, som kjærester, ektepar eller familiemedlemmer. At ungdommene utveksler kjærlighetserklæringer med venner (ingen av samtalene er mellom kjærestepar) er kan hende en særegen konvensjon for direktemeldingssamtaler i denne aldersgruppa. Dette er i hvert fall en replikktype som løst hos ungdommene, noe tabellen nedenfor viser. Kjærlighetserklæringer kommer på en god andreplass etter det konvensjonelle avslutningsordet "ha det". Det er imidlertid et kjønnsmessig mønster, samt en betingelse knytta til disse: Det må være minst en jente med i samtalen for at disse kjærlighetserklæringene tas i bruk, men de er hyppigst når det er to. Mer om dette i stil-analysen.

Utvekslingene i (4) går ut på "å gi" motparten en "tenkt" klem. Dette gjøres med referanse til en reell klem i en muntlig samtale. Å gjøre dette skriftlig er imidlertid kjent fra både personlige brev, postkort og tekstmeldinger. Her kan "klem" fungere både som erstatning for, og som supplement til ord som "ha det".

Direktemeldingsdeltakerne benytter seg altså av både skriftlig og muntlige sjangerkonvensjoner når de tar avskjed. Tabellen på neste side viser eksempler på, samt distribusjonen av de ulike typene avslutningsord.

Type	Beskrivelse	Antall samtaler	Eksempler på realiseringer
(1)	Konvensjonelle avslutningsord	95	hade a !! <i>byebye</i> <i>Ha Det Bra</i> Bajj!
	God natt-varianter	10	Natta God natta
(2)	Forsikringer og intensjoner om å snakkes (møtes) igjen	50	Snakkas...:P snx <i>Vi snakkes snart igjen vettu</i>
	Varianter knyttet til mer konkret tidspunkt:		sees til helgen da gjermund? ringer i mårra! ser deg på mandag da en gang;)
(3)	Kjærlighetserklæringer	66	<i>Masse glad i deg vettu</i> elsker deg masse også hue<3 elsker deg beste jenta mi <3 for alltid deg og meg ^^ Så sykt glad i deg Lu ;* Gid Elsker deg for faen <3 I love you <3
(4)	Sending av klemmer (og kyss)	23	<i>klem</i> klem&koos&nuss&suss mosekos

Flere avslutningssekvenser har mer enn en av disse typene representert. Følgende samtaleutdrag illustrerer dette:

Lasse sier:
men må dursje ! hade snakkes klem !
Kristina sier:
ok hade snakkes klem

Avsenderen ser ut til å ha det travelt, og leverer både avslutningsinnleder, et konvensjonelt avslutningsord, en intensjon om å "snakkes" igjen, samt en klem i en og samme replikk. Mottakeren svarer helt systematisk: Først kommer bekreftelsen på at avslutningsmarkøren er mottatt, deretter følger de samme tre avslutningsordene. Som jeg har vært inne på tidligere er slik metodisk gjengjeldelse nokså typisk for hvordan en del sekvenser brukes. Leveres det en kjærlighetserklæring så gjengjeldes denne. Dette viser en orientering mot sekvensorganisering.

Rekkefølgen på avslutningsordene er interessant. I muntlige samtaler har gjerne "ha det" status som ytringen som endelig markerer samtalens slutt. "Snakkes" vil komme før denne. Den sekvensielle organiseringen av avslutningsord i utdraget over skiller seg altså fra det som er vanlig i verbalsamtaler. En klem vil kunne ha plassering ulike steder i denne rekkefølgen – både før, samtidig med og etter "ha det" – men i en ansikt-til-ansikt-samtale ville denne bare gjennomføres, ikke få et språklig uttrykk, som her.

Andre sekvenstyper brukt i avslutningssekvenser

Generelt er det lite av andre sekvenstyper i avslutningen av direktemeldingssamtalene, slik det gjerne finnes i muntlige samtaler, hvor en kan skyte inn glemte ærend, tar opp igjen tråder fra tidligere med mer. Dette faller inn i mønsteret hvor ungdommene synes å avslutte samtalene raskt uten å åpne for forhandling rundt dette. De kommer fort til saken og leverer avslutningsordene uten særlige omveier, og da er det antakelig lite rom andre sekvenstyper enn de aller nødvendige.

Men noen få unntak finnes: Blant de 127 samtalene som har avslutningssekvenser finnes det 12 forekomster av andre sekvenstyper, fordelt på 10 av samtalene.

9 av disse viser til noe i samtalen som har gått forut, og er knytta til noe motparten skal gjøre i nær, umiddelbar eller mer generell framtid. Eksempler på dette er:

Utteksling av lykkeønskning og
takk: <3[Torgeir]<3. .."SweeeT" Carburetors sier:
jaok .. lykke tel med øvinga da
Sandra sier:
takk ...;P

Utteksling av ønske om å ha
det hyggelig og gjengjeldelse av
dette Anna sier:
Ha det koselig i kveld da
Halldis Terje, my love<3. sier:
Åjaa ^ ^
Halldis Terje, my love<3. sier:
Du og

I et tilfelle utveksler begge deltakerne *uttrykk for at de gleder seg* til en tur de skal på (og som de nettopp har snakket om), og i et annet utveksles et *ønske om god bedring* (til en mottaker som har sagt hun er syk) samt en *takk*:

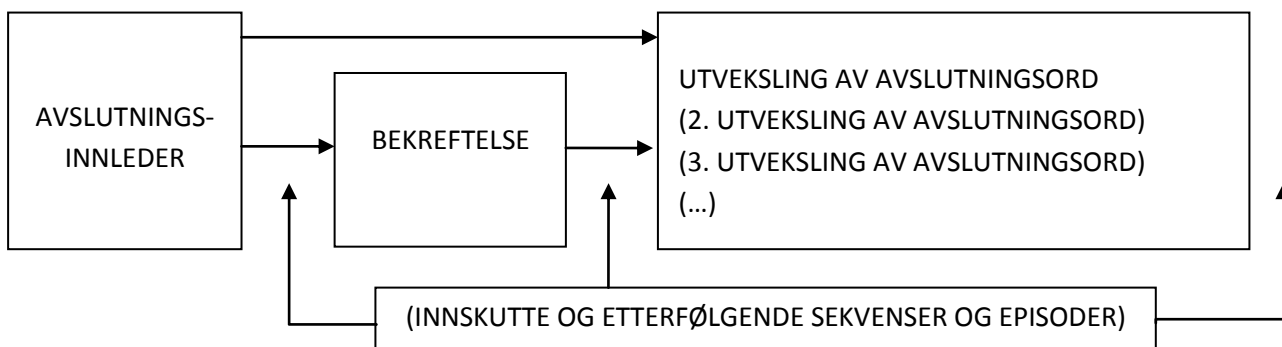
Sigrid says:
blir smud tur!!
(...)
Linda says:
yeah

. .Sander|| says:
Hadebra, God bedring
Line says:
takk takk

Av de tre sekvensene som ikke er knyttet til noe i den tidligere dialogen, er for eksempel denne *anmodningen om – samt innvilgingen av – å overbringe en hilsen*:

Linda says:
hils mora diiiii
(...)
Sigrid says:
jess i will

Skjematisk fremstilling av avslutningssekvens

Foruten å vise elementene som er drøftet ovenfor tar figuren også høyde for at det enkelte av de innskutte sekvenstypene utvikles til episoder underveis, i, eller rett etter at avslutningssekvensen er fullført. Et eksempel på dette finner vi i denne avslutningssekvensen:

Heidi - Per-Terje <3 sier:
Japp, men jeg må stikke jeg ...
Sindre - Har bursdag i morra sier:
Ha det
Sindre - Har bursdag i morra sier:
Kjempe glad i deg<3'
Sindre - Har bursdag i morra sier:
klem<3
Heidi - Per-Terje <3 sier:
Kjempe glad i deg også
Sindre - Har bursdag i morra sier:
Jeg har bursdag i morra veit dup
Sindre - Har bursdag i morra sier:

Sindre - Har bursdag i morra sier:
hehe
Heidi - Per-Terje <3 sier:
Japp <3
Heidi - Per-Terje <3 sier:
Foresten hva er nummeret ditt ? har mistet telefonlisten
Sindre - Har bursdag i morra sier:
97049693

Samtalen gjenopptas med bursdagreplikken – noe som synes å være noe overflødig, siden denne informasjonen også er tilgjengelig i kallenavnet. Muligens vil gutten forsikre seg om at han får en hilsen, og jenta følger opp med å sjekke at hun har telefonnummeret hans.

6.3 Samtaletyper

Drøftingen av elementene i åpnings- og avslutningssekvenser ligger til grunn for en kartlegging av materialet. Følgende skjematiske oversikt, basert på 197 direkte meldingssamtaler, viser hvordan elementene *hilseutveksling*, *gjensidige spørsmål*, *avslutningsinnleder* og *avslutningsutveksling* distribueres i ulike sammensetninger. I tillegg er det angitt om samtalen har en eller flere topikale episoder.

Jeg har gjort noen forenklinger for oversiktens skyld: Innskutte episoder i åpnings- eller avslutningssekvens er regnet inn i hovedsekvensen. De få anrops- og id-sekvenser som finnes opptrer her som hilsinger, og andre sekvenstyper i avslutningen (jfr. drøftingen over) er utelatt.

Merk at de gjensidige spørreutvekslingene opptrer i åpningssekvensen i de tilfellene de avsluttes, og som en del av hovedsekvensen i de tilfellene hvor de utvikles til en episode:

Type	Åpningssekvens		Hovedsekvens			Avslutningssekvens		Antall
	Hilsings- utveksling	Gjensidige spørreutvekslinger			Topikale episoder	Innleder og/eller bekreftelse	Avslutnings- utveksling	
		Avluttet, ut- vikles ikke til hovedsekvens	1.spm blir episode	2.spm blir episode				
1a			-	-	-			18
1b			-	-	-	-	mangler	2
1c			-	-	-	mangler	mangler	3
2a			-	-				43
2b			-	-		-	mangler	5
2c						mangler	mangler	13
3a		-		-				3
3b		-		-		-	mangler	1
3c						mangler	mangler	4
4a		-	-					15
4b		-	-			mangler	mangler	4
5a		-	-	-				28
5b		-	-	-		-	mangler	1
5c		-	-	-		mangler	mangler	20
6	-	-	-	-		-	-	8
7								28

Tabell: De mørkegrå feltene (a-typene) angir en hovedtype, mens de lysere feltene som følger like under (b- og c-typene) viser varianter som mangler hele eller deler av avslutningssekvensen fordi samtalen har stoppet opp fordi den ene eller begge deltakerne blir engasjert i andre gjøremål, eller forlater datamaskinen.

Vi ser her at det dannes noen klare mønstre i hvordan samtalene er satt sammen med hensyn til slike sekvenser. Dette vil jeg videre bruke for å beskrive noen *typiske samtale typer* i materialet.

Minimumssamtalen

Samtaletypen vi finner i 1a er den som har fullstendig åpnings- og avslutningssekvens, men mangler hovedsekvens fordi de gjensidige spørreutvekslingene ikke utvikles til hovedsekvens, eller fordi deltakerne ikke innleder og gjennomfører episoder. Samtale 1 over (side 43) er et eksempel på dette, og som nevnt fungerer denne som en fullverdig samtale. Hadde den manglet flere ledd – som for eksempel hilsingsutvekslinger og avslutningsinnleder, ville den framstått som mangelfull. Antakelig er

denne sammensetningen det minste felles, sekvensielle multiplum som skal til for å være fullstendig samtale – og oppfattes slik av deltakerne. Jeg vil derfor kalle denne typen for *minimumssamtale*.

Mangelen på en utviklet hovedsekvens med en eller flere episoder og emner kan lett kan gi disse samtalen et preg av manglende innhold:

Samtale 2:

- (1) *help E m i l <3 C a r o l i n e sier: *heija*
- (2) Heidi - Per Terje<3 sier: **Hei**
- (3) *help E m i l <3 C a r o l i n e sier: *skjre?*
- (4) *help E m i l <3 C a r o l i n e sier: *skjer?**
- (5) Heidi - Per Terje<3 sier: **ikke noe;P**
- (6) Heidi - Per Terje<3 sier: **der da ?**
- (7) *help E m i l <3 C a r o l i n e sier: *neeesh.. æ vet ikke.. ikke nå trur æ*
- (8) Heidi - Per Terje<3 sier: **;P**
- (9) Heidi - Per Terje<3 sier: **Men jeg stakk nå ;P**
- (10) *help E m i l <3 C a r o l i n e sier: *hehe ok*
- (11) *help E m i l <3 C a r o l i n e sier: *Schmakke*
- (12) *help E m i l <3 C a r o l i n e sier: **S**
- (13) Heidi - Per Terje<3 sier: **snakkes**
- (14) *help E m i l <3 C a r o l i n e sier: **=O)**

(1) og (2) utgjør en hilsingsutveksling. Fra (3) til (8) følger de gjensidige spørreutvekslingene. Begge bruker fremkalleren "skjer?" (og returvarianten "der da?"), og svarer negativt – de leverer en "no news report". De har ingenting å berette. I (9) kommer avslutningsinnlederen. Denne bekreftes i (10), og etterfølges av avslutningsutveksling i (11) og (13).

Denne samtalen er ikke-topikal, den handler ikke om noe. Den består bare av relativt standardiserte og rutinepregede sekvenser satt sammen i en nokså standard rekkefølge: Deltakerne hilser, spør hverandre hva som skjer, før den ene innleder avslutningen og de begge avleverer avslutningsord.

Det er nærliggende å spørre *hva slags funksjon eller formål* en slik samtale kan ha? Svaret på dette ligger antakelig på et relasjonelt plan. Et kommunikativt prosjekt hos deltakerne kan være å pleie relasjonen dem i mellom. Dette synes å være kontakt for kontaktens skyld – *såkalt fatisk kommunikasjon* (Jakobson 1999). Den høflige, inkluderende, involverende og ekspressive tonen disse samtalen ofte har underbygger også dette.

I fortsettelsen av dette kan vi trekke en parallell til *respekt- og hensynsstilen* (Hasund 2006: 39). Det er ikke mye ved språkbruken i direktemeldingssamtalene som minner om en slik stil – med småord, samarbeid og forhandlinger. Vi har sett hvordan ungdommene heller går "rett på sak" og fremfører replikkene uten omveier. Allikevel bidrar denne rutiniserte sekvensorganiseringen både til at samtalemotparten blir satt i fokus, og til at slitasje på relasjonen blir minimalisert. Det hele får et høflig og hensynsfullt preg, og det følger til tider et så fastlagt mønster at man ikke egentlig er avhengig av et emnemessig innhold for å gjennomføre en samtale. Resultatet kan få et preg som minner om jentesamtalene i det Hasund (2006) beskriver som "mye prat og lite innhold".

Motivasjonen er beslektet: Det er en måte å vise at man ikke tar sine venner eller kontakter for gitt. Å bruke en muntlig respekt- og hensynsstil i chattesamtaler blir muligens for omfattende. Den skriftlige medieringen gjør det for tungvint. Høflighetsarbeidet sekvensorganiseringen innebærer, kan derimot muligens betraktes som en variant som er tilpasset direktemeldingskommunikasjonen.

Dette er et trekk som er til stede i flere andre samtaleyter, men det er ekstra tydelig i minimumssamtaler uten hovedsekvens, spesielt i de reinte ikke-topikale variantene.

Ikke alle de gjensidige, avsluttende spørreutvekslingene i materialet er ikke-topikale i samme grad som i samtale 2 over. Men tabellen over viser at 12 % av samtalene er minimumssamtaler, når vi tar med variantene i 1b og 1c.

Fullstendig samtale med avsluttet åpningssekvens

I 2a har vi det vi kan kalle *den fullstendige samtalen*, med både åpningssekvens, avslutningssekvens og en hovedsekvens med et eller flere emner. Denne typen er den mest utbredte, og utgjør cirka 22 % av materialet. Tar vi med undergruppene i 2b og 2c – hvor avslutningssekvensen helt eller delvis mangler, utgjør slike samtaler 30 %. Lengden på samtalen og antall episoder som kan skilles ut varierer veldig. En kort episode gjennomføres i følgende samtale:

Samtale 3:

(1) - КяіstoFFея©®ℙAaFKNº sier:	hei
(2) Heidi - Per-Terje <3 sier:	Hei
(3) - КяіstoFFея©®ℙAaFKNº sier:	hva sher? =)
(4) Heidi - Per-Terje <3 sier:	Ikke noe ;P
(5) Heidi - Per-Terje <3 sier:	der da ?
(6) - КяіstoFFея©®ℙAaFKNº sier:	driver med prosjekt
(7) - КяіstoFFея©®ℙAaFKNº sier:	fattig og rik
(8) Heidi - Per-Terje <3 sier:	Åja ;P
(9) - КяіstoFFея©®ℙAaFKNº sier:	snart helg da
(10) Heidi - Per-Terje <3 sier:	Ja <3
(11) - КяіstoFFея©®ℙAaFKNº sier:	hva skal du i helga da?
(12) Heidi - Per-Terje <3 sier:	Jeg skal på klasseset
(13) Heidi - Per-Terje <3 sier:	du da ?
(14) - КяіstoFFея©®ℙAaFKNº sier:	ok såpass
(15) - КяіstoFFея©®ℙAaFKNº sier:	nei, skal til tante og onkel
(16) Heidi - Per-Terje <3 sier:	åja ;P
(17) - КяіstoFFея©®ℙAaFKNº sie:	også i konf
(18) Heidi - Per-Terje <3 sier:	Åja
(19) Heidi - Per-Terje <3 sier:	Men må gå ;P
(20) Heidi - Per-Terje <3 sier:	Hade bra
(21) - КяіstoFFея©®ℙAaFKNº sier:	ok
(22) - КяіstoFFея©®ℙAaFKNº sier:	hade bra
(23) - КяіstoFFея©®ℙAaFKNº sier:	glad i deg
(24) Heidi - Per-Terje <3 sier:	Glad i deg også ^^

(1)- (8) utgjør åpningssekvensen, bestående av en utveksling av hilsingsord etterfulgt av to sett med gjensidige spørsmål hvor ingen topikaliseres videre. Det første får en "no news report" som respons, det andre et svar – brutt opp i to replikker i (6) og (7). Denne delen av samtalen avsluttes, og en kort episode omhandlende den kommende helga går fra replikk (9) til (18). Denne initieres ikke ved hjelp av spørsmål, men det er verd å merke seg at gjensidige spørsmål allikevel også brukes som en teknikk i (11) og (13). Fra (19) til (25) forløper avslutningssekvensen. Merk at også her er det uorden i plassering av avpassede svar, men at dette løses ved at mottakeren ord for ord svarer på avsenderens avslutningsinnleder og avslutningsord.

Samtale 3 har altså ett, nokså kort emne på ti replikker, som ellers er ganske nøytralt. Deltakerne har ikke så mye å si om helgeplanene. I motsetning til denne har materialets lengste samtale mer enn 1500 replikker. Her behandler deltakerne – som antakelig har sittet flere timer foran skjermen - en imponerende lang liste emner gjennom 27 episoder, før de runder samtalen av med en omstendelig avslutningssekvens.

Fullstendig samtale hvor åpningssekvensen utvikles til hovedsekvens

En variant av den fullstendige samtalen får vi når én av de gjensidige spørsmålssekvensene realiseres som emnefremkallere. Jeg har drøftet og eksemplifisert dette også i forbindelse med åpningssekvenser ovenfor. Et eksempel på dette finner vi i følgende utdrag:

- КяіstoFFея©®ℙAaFKN° sier:

Hva driver du med?

Heidi - Per-Terje <3 sier:

kom nettopp hjem .. så ikke så mye ;P der da?

- КяіstoFFея©®ℙAaFKN° sier:

hmm, sitter å hører på musikk

- КяіstoFFея©®ℙAaFKN° sier:

og gruer meg

Heidi - Per-Terje <3 sier:

til hva da ?

- КяіstoFFея©®ℙAaFKN° sier:

vi får vite hva vi kommer opp i til muntlig eksamen i morgen

Disse spørsmålene kommer like etter en hilseutveksling. Det første av dem – "Hva driver du med?" – besvares kun kort og delvis som en rapport om "ingenting å melde". Returneringen av spørsmålet – "der da?" – får derimot et mer markert svar. Allerede det litt avventende "hmm" signaliserer at det muligens kommer en negativt ladet rapport. Denne kommer med replikken "og gruer meg", noe motparten følger opp på en måte som kan minne om en diagnostiseringssekvens (Sacks 1975), og svaret topikaliseres. Herfra følger en episode om den forestående eksamenen før avslutningssekvensen kommer.

Som det går fram av tabellen ovenfor deles denne samtaletypen i to kategorier: Første spørsmålsutveksling fører til topikaliserings – tilsvarende 3a, b og c i oversikten – eller andre spørsmål utløser en episode, vist som 4a og 4b. Det er det sistnevnte som skjer i samtaleutdraget over. En initialisering med utgangspunkt i den første spørsmålsutvekslingen har vi her:

- (1) (*)Mamart(*) **hei igjen**
- (2) Martin... <PrisonBreak> **Halla**
- (3) Martin... <Prison Break> **Zup?**
- (4) (*)Mamart(*) **?**
- (5) (*)Mamart(*) **Zup**
- (6) Martin... <Prison Break> **Wazzup? = What's Up**
- (7) (*)Mamart(*) **hører på musikk, prater med deg og spiller**
- (8) Martin... <Prison Break> **Kk**
- (9) Martin... <Prison Break> **spiller kA?**

Det første spørsmålet i (3) får svar i (7), og dette utvikles til en episode om spill etter å ha blitt avbrutt av en reparasjonssekvens fra (4) til (6), forårsaket av mottakerens manglende kjennskap til forkortelsen "Zup?" Spørsmålet i (3) ville antakelig vært det første av to spørreutvekslinger, men blir her utviklet til en episode omhandlende spill.

Å avgjøre om et spørsmål er det første av to, når det andre ikke realiseres, blir i realiteten en hypotetisk antakelse basert på bakgrunn av dette spørsmålets utforming. Det dreier seg om nitten samtaler i hele materialet, og for å illustrere hva disse har felles listes alle de episodeinitierende spørsmålene fra åpningssekvensene herfra opp i følgende tabell:

hva skjer ?	hva driver du med da??
hva skjer ? ;P	du driver med da?
hva driver du me'a?	alt bra?
du gjør??	Åssen går'e?
Hvordan går det med deg?	Skjer?
hva driver du med om dagen da ?	Skjer'a?
Hva skjer ?	Zup?
skjeera?	dmda??
skjeera?	du gjør?

Vi ser at disse uten unntak er åpne topikale, initierende fremkallere. Bortsett fra "alt bra?" er alle varianter av "hva skjer" og "hva driver du med?". Dette er spørsmål som ellers ofte utgjør første delen av gjensidige spørreutvekslinger, og de følges svært ofte opp med returspørsmål av typen "du da?" Det er rimelig å tro at det ville hendt også i disse tilfellene, om de ikke hadde fått et svar som ble topikalisert og initierte samtalens hovedsekvens.

Slike samtaler, der hovedsekvensen springer ut av den første spørreutvekslingen, er i sin oppbygning nokså lik den samtaletypen jeg behandler nedenfor, kalt "rett på sak-samtalen". Begge typene innleder hovedsekvensen med utgangspunkt i det første spørsmålet som kommer etter hilsingsutvekslingen. For å illustrere forskjellen følger her noen eksempler på emneinitierende spørsmål som følger umiddelbart etter hilsingsutvekslingene i disse rett-på-sak-samtalene:

kan du sende slektstreet?

du åssen går det med deg å vilde?
du,du er god i tysk?
bestiller du da ei?

skal du pynte deg til den greia?

Hvem lvi snakker vi?

men har du nedlastningsprogram?
Er det noe mellom deg og Ola Tom eller?
skal du til byen i dag vennen ? <3
kan du masse til prøva?

Disse spørsmålene er langt mer emnespesifikke – og det ville ikke uten videre passe å besvare de kort og så returnere dem med et "og du da?" eller liknende varianter. Dette er viktigste grunnen til at denne samtaletypen skiller seg fra de der første gjensidige spørsmål utvikles til hovedsekvens. Spørsmålene her preges også av å være instrumentelle: Her ønsker avsenderen å oppnå noe, enten det gjelder å få informasjon eller utført tjenester.

Samtaler som springer ut av åpningssekvensen teller i alt 27 stykker, noe som utgjør om lag 10 % av materialet. I 8 av disse initieres hovedsekvensen i første spørreutveksling, i 19 samtaler utløses den av andre.

At omtrent dobbelt så mange hovedsekvenser springer ut av andre spørreutveksling som av første kan være et uttrykk for at deltakerne anvender slike sekvenser for å sørge for at en ønsket hendelse skal finne sted (Jfr. Schegloff og Sacks 1973: 197). Ønsker man at samtalen skal dreies inn på et bestemt emne, og har tid til å vente, kan man med en viss sikkerhet forvente at motparten vil gjengjelde åpne fremkallerspørsmål, hvis man selv først presenterer et slikt. Når man selv blir spurt kan man presentere ærendet sitt som et tilforlættelig resultat av samtaledynamikken, og dermed unngå å virke dominerende og styrende. Dette vil også kunne virke bevarende på relasjonen.

Rett på sak-samtalen

Samtaletypen vi ser i 5a, b og c i tabellen likner den fullstendige samtalen, men her hopper deltakerne over de gjensidige spørreutvekslingene, og en episode initialiseres direkte etter hilsingsutvekslingen. Typisk for flere av disse er at den ene deltakeren tydelig har en agenda – et eller annet som han eller hun ønsker å ta opp. Følgelig hopper de over de åpne og litt innholdstomme spørsmålene av typen "skjer'a?" og presenterer ærendet sitt med en gang. Denne samtaletypen kan vi kalle *rett på sak-samtaler*. Samtaleutdraget nedenfor viser innledningen til en av disse:

jørn,, , prøveøving til langt utpå natta skjønner ikke en dritt! sier:

Hallo

jørn,, , prøveøving til langt utpå natta skjønner ikke en dritt! sier:

er det sant at hånda di kanskje er brekt marte?

Marte =D sier:

Ja

Merk at deltakeren som initierer samtalen ikke stopper opp og venter på at hilsingen skal gjengjeldes, men går direkte i gang med det som for han må antas å være samtalens første-emne.

At deltakerne i slike rett på sak-samtaler dropper gjensidige spørsmål signaliserer hastverk. Å gjennomføre en slik rutinemessig sekvens kan da være risikabelt – førsteemnet utsettes, og det kan hende andre emner initieres og forskyver dette. Her gjelder det, som vi også har sett i bruken av avslutningsinnledere, å komme fort til poenget, selv om det innebærer at noe av det høflige, omtensomme preget ovenfor motparten som de gjensidige spørreutvekslingene utgjør, forsvinner.

Tar vi med de variantene av denne samtaletypen som mangler avslutningssekvenser, teller rett på sak-samtalene i alt 49 stykker – noe som utgjør cirka 25 % av materialet.

Øvrige samtaler

Når det gjelder samtaletype 6 i tabellen over er det interessant å merke seg at så få som 8 av samtalene bare består av en eller flere episoder uten noe spor av omkringliggende åpnings- og avslutningssekvenser, og det høflighetsarbeidet dette representerer. Disse samtalene var de eneste i materialet med akkurat denne egenskapen.

Noen av samtalene i samlekategorien 7 hadde emner, andre ikke – felles for dem var at de alle hadde et eller flere elementer fra åpnings- eller avslutningssekvenser.

6.4 Oppsummering av sekvensanalyse

Tabellen med oversikt over distribusjonen av de ulike sekvensene samt samtaletypene de former kan oppsummeres slik, sortert etter utbredelse:

Samtaletype	Antall samtaler	Prosentandel
1 Fullstendig samtale- åpningssekvens avsluttes.	61	31 %
2 Rett på sak-samtalen	49	25 %
3 Fullstendig samtale – åpningssekvens utvikles til hovedsekvens	27	15 %
4 Minimumssamtalen	23	12 %
5 Samtaler kun med hovedsekvens	8	4 %

For å holde fokus på samtaletypene har jeg her utelatt de i alt 28 samtalene (14 %) som ikke lot seg gruppere som en av disse. Alle disse samtalene hadde spor av åpnings- eller avslutningssekvens, men ikke alle hadde en hovedsekvens.

Den mest utbredte samtaletypen er *den fullstendige samtalen*, hvor åpningssekvens med gjensidige spørsmål avsluttes før hovedsekvensen initieres uavhengig av denne. Om lag tredjedel (31 %) av materialet er slike samtaler, om lag dobbelt så mange som der gjensidige spørsmål utvikles til hovedsekvens. Disse har en utbredelse på cirka 15 %, og er den tredje vanligste samtaletypen.

Disse to samtaletypene er beslektet ved at de benytter samme "teknikk" i innledningen, nemlig bruken av de gjensidige spørsmålssekvensene. De skiller seg i det at de får ulikt "resultat". I det første tilfellet avsluttes spørsmålssekvensene og deltakerne innleder hovedsekvens på annet vis, mens i sistnevnte kategori utvikles denne fra et av spørsmålene. Ser vi disse to samtaletypene samlet fører denne teknikken fram i 1 av 3 tilfeller.

Følger vi denne linjen, er også minimumssamtalen, med sine 12 % – som gjør den til den fjerde vanligste samtaletypen – også beslektet med de to variantene av fullstendige samtaler. Her tas jo også gjensidige spørreutvekslinger i bruk. Når ingen av disse her fører til utvikling av hovedsekvens

med emner og episoder, ser det ikke ut til at deltakerne i disse samtaler finner grunn til å forsøke andre teknikker heller.

Felles for disse tre samtaletypene er altså bruken av gjensidige spørreutvekslinger, enten de nå fører til hovedsekvens eller ikke. Totalt dreier dette seg om 58 % av materialet, noe som viser hvor utbredt denne sekvenstypen er. Minimumssamtaler og fullstendige samtaler med avsluttet åpningssekvens utgjør til sammen 43 %, og felles for disse er at spørreutvekslingene avsluttes før hovedsekvensen. Fullstendige samtaler hvor spørsmålene fører til hovedsekvens utgjør som nevnt om lag 15 %. Totalt sett er det altså langt vanligere at slike spørreutvekslinger ikke fører til utvikling av en hovedsekvens, men avsluttes i nesten 3 av 4 tilfeller. Deltakerne går enten videre med andre teknikker eller innleder avslutningssekvensen.

Gjensidige spørreutvekslinger som resulterer i ikke-topikale, eller bare korte episoder – og dermed i følge min drøfting over *ikke* flytter seg ut av åpningssekvensen – forekommer altså ofte. Dette synes å være uproblematisk for deltakerne, noe som også tyder på en rutinemessig bruk som også kan være motivert av andre forhold enn å få i gang hovedsekvenser med emner og episoder.

Hva innebærer så slike "andre forhold"? Jeg var i analysen inne på at sekvensorganiseringen innebærer en form for respekt- og hensynsstil blant annet ved at samtalepartneren blir satt i fokus. Den sekvenstypen som framfor noen bidrar til dette er jo disse spørreutvekslingene. De er verktøy som systematisk tas i bruk for å sjekke om samtalepartneren har noe av interesse å komme med. Dette bidrar til involvering av motparten. Det signaliserer også en viss omsorg, interesse og omtanke for den man snakker med når man spør om hvordan det går, om alt er bra og hva som skjer.

Rett på sak-samtalen utgjør 25 % av materialet og er også en betydelig kategori. Her mangler de gjensidige spørreutvekslingene, men andre sekvenstyper er allikevel til stede, for om deltakerne ser ut til å ha det noe mer travelt enn i de øvrige samtaletypene, tar de seg tid til å hilse, og avslutningssekvenser finnes i like stor utstrekning som i resten av materialet. Det høflige og hensynsfulle preget, og dermed hensynet til relasjonen, settes ikke vesentlig til side.

Mange av samtaler har hovedsekvenser, men foregriper vi neste del av analysen noe, finner vi at disse består av til sammen 320 topikale episoder fordelt på hele materialet. Fordelt på i alt 197 samtaler gir dette en gjennomsnittlig hovedsekvens inneholdende 1,6 episoder. Dette er overraskende lite, og gjør at sekvensbruken i åpning og avslutning trer tydelig fram, og dermed også det fatiske preget dette til tider skaper: Ungdommenes sekvensbruk er en form for "small talk" som først og fremst har til hensikt å "smøre" og "pleie" relasjonen mellom deltakerne, og gjør at mye av direkte meldingsskommunikasjonen ser ut til å være kontakt for kontaktens egen skyld.

Trekker vi dette videre til problemstillingen for denne analysen, ser vi at to deler av denne kan knyttes sammen: *Mønstre i sekvensbruken utgjør en ressurs for å bevare deltakernes mellompersonlige tone.* Dette skjer ved at deltakerne tar i bruk gjensidige spørreutvekslinger for systematisk å sette fokus på samtalepartneren, og sjekke om denne har eventuelle emnekandidater – og dessuten signalisere en viss omsorg for vedkommende. Videre sikrer sekvensbruken en viss grad av høflighet, noe som signaliserer respekt for motparten, og dermed virker bevarende på deres mellompersonlige relasjon.

Tidligere forskning om direktemeldingskommunikasjon har vært opptatt av at det noe kaotiske preget som oppstår når avpassede par ikke får tilstøtende plassering. Crystal (2001) sier at vanlige turtakingsprinsipper undermineres når deltakerne ikke venter på at motparten skriver ferdig. Det blir replikkoverlapping og vanskelig å følge sekvenser av hendelser i samhandlingen (Crystal 2001: 152-153). Herring (1999) sier at "Violations of sequential coherence are the rule rather than the exception in CMC (Herring 1999)".

Denne sekvensanalysen viser tvert om at sekvensiell organisering er en viktig ressurs for deltakerne i dette materialet, og at bruken av avpassede svar fungerer nærmest som i vanlige verbalsamtaler. I de relativt få tilfellene det oppstår uorden i replikkrekkefølgen – som regel i avslutningssekvenser – har ungdommene strategier som overkommer dette ganske uproblematisk. Årsaken til denne forskjellen ligger antakelig i to forhold: Deltakerne kommuniserer to og to, og de kjenner hverandre fra før. Dette viser at forskning på dyadisk kommunikasjon via programmer som Messenger er viktig for å ha et helhetlig bilde av direktemeldingssamtaler.

7. Analyse av emneinnledninger

Etter denne drøftingen av materialets åpnings- og avslutningssekvenser vil jeg videre ta for meg hovedsekvensene i samtalen, og vise hvilke strategier deltakerne anvender for å finne og innlede emner i disse.

Med bakgrunn i Linells (2001) drøfting vil jeg bruke episode som analyseenhet. En episode avgrenses av vendepunkter i samtalen, og kan være monotopikal, poly-topikal eller ikke-topikal (Linell 2001: 190-193).

Materialet er preget av mange, men relativt korte episoder som har klare innledninger, noe som gjør dem lette å skille ut. De aller fleste er mono-topikale, dog med både ikke-topikale og polytopikale unntak. Mitt hovedfokus vil være hvordan initieringen av disse foregår.

Med bakgrunn i teoridelen har deltakerne i prinsippet to muligheter: De kan *selv* lansere en emnekandidat; en spesifikk *emneinnleder*, eller de kan stille et åpent spørsmål – en *emnefremkaller* – i håp om at *motparten* vil presentere noe som samtalen kan gå videre på.

Jeg tar for meg den siste kategorien først, før jeg gjør rede for spesifikke emneinnledere. Til slutt tar jeg for meg en variant av disse som er knyttet spesifikt til programvaren.

7.1 Bruk av emnefremkallere

Å stille åpne spørsmål dreier seg om Button og Caseys (1984) *topical initial elicitors*. Slike *initierende emnefremkallere* har jeg vist er svært utbredt. De tas i bruk i åpningssekvensene i 107 samtaler – drøyt halvparten av materialet. Jeg skal drøfte disse ytterligere her, med vekt på hvordan noen av disse blir topikaliseret til episoder, samt vise at de tas i bruk for å initiere episoder også andre steder i samtalen.

Initierende emnefremkallere i åpningssekvensen som fører til episode

Måten dette foregår på er allerede drøftet i sekvensanalysen ovenfor. Gjensidige spørreutvekslinger utformet som emnefremkallere tas rutinemessig i bruk av deltakerne, blant annet for å holde muligheten åpen for samtalepartneren til å lansere emnekandidater. Deltakerne svarer gjerne på slike med rapporter om "ingenting å melde". De kan også respondere positivt og avlevere et svar, men i mange tilfeller er disse så korte og lite interessante som emnekandidater at deltakerne velger å gå videre uten å utvikle disse.

Følgende to sekvenser med gjensidige spørreutvekslinger illustrerer dette:

Spørreutvekslinger med "intet å melde":

Karianne sier:
Hva skjer ? ;P
Charlotte † sier:
Veldig lite egentlig xD.
Der a? ^^
Karianne sier:
Kjeder meg ...:/

Spørreutvekslinger med bare korte responser:

Hanna sier:
hva driver du med ?
Marit sier:
kom nettopp hjem...
Marit sier:
du da?
Hanna sier:
Jeg også ;Å

At deltakerne i noen tilfeller lar sjansen gå forbi og melder "pass" ser ut til å være helt uproblematisk, til tross for at dette bryter med preferansestrukturen som er knyttet til slike spørsmål. Det ligger i

disses natur at en eller annen form for "noe å melde" er foretrukket. I materialet er de imidlertid aldri ledsaget av markører for negativ respons, eller forklaringer på hvorfor de ikke kan gi noe bedre svar, slik vi gjerne hører i muntlige samtaler. Det samme gjelder når svaret ikke egner seg til å gå videre med. Det synes å være konvensjonalisert at deltakerne legger disse spørreutvekslingene raskt bak seg når de ikke gir et anvendelig resultat, noe som skjer i 70 av disse åpningssekvensene. I mange tilfeller går samtalen umiddelbart videre ved hjelp av andre strategier for å initiere emner.

Mer interessant i denne sammenhengen er de tilfellene hvor disse fremkallerne faktisk initierer en topikal episode, noe som skjer i de øvrige 37 samtaleåpningene der disse er i bruk. I sekvensanalysen over er dette behandlet som "samtaler som springer ut av åpningssekvensen", og dette skjer på to måter: Enten ved at det første, eller det andre av de gjensidige spørsmålene får et svar som topikaliseres videre. Det er det sistnevnte som skjer i følgende samtaleutdrag (de topikale fremkallerne er merket med piler):

Sandra sier:
→ hva skjer ? ^^
<3[Torstein]<3. .."SweeeT" Carburetors sier:
jeg og thomaspus chillern
<3[Torstein]<3. .."SweeeT" Carburetors sier:
→ **du gjør a?**
Sandra sier:
Ah
Sandra sier:
kjeder meg egentlig ... venter så dagen i morgen ;P
<3[Torstein]<3. .."SweeeT" Carburetors sier:
jaha det er jo ikke no gøy.. skjer e no spess i morra a?
Sandra sier:
16 mai
<3[Torstein]<3. .."SweeeT" Carburetors sier:
stemmer
<3[Torstein]<3. .."SweeeT" Carburetors sier:
skarru feste da?

Her er det verd å merke seg at *begge* fremkallerne får det Button og Casey (1984) kaller en positiv respons. Den første – jentas replikk "hva skjer ?^^" besvares med en kort rapport om at de "chillern" (slapper av), noe som utløser responsmarkøren "Ah". Men utover denne utvikles denne ikke videre, og forblir knapt noe mer enn en emnekandidat. Denne sekvensen avsluttes her.

Det er først med svaret på returspørsmålet "du gjør a?" – hvor den andre deltakeren opplyser at hun venter på dagen "i morgen" – at vi får en topikalisering når samtalepartneren tar tak i dette, og lurer på om det skjer "no spess i morra a?". Herfra følger ytterligere 14 replikker hvor de snakker videre om planer for morgendagen (som er 16.mai og en flittig brukt anledning til "fjortisfester").

Der en episode utvikles fra andre spørreutveksling er selve spørsmålet med kun *ett* eneste unntak *returneringer* av spørsmålet i første utveksling. Det synes å være konvensjonalisert at deltakerne ikke formulerer nye spørsmål, eller gjentar motpartens; de responderer simpelthen med et "du da?", "der da?" eller liknende. Dette bygger opp under den rutinemessige bruken disse spørsmålene synes å ha.

De 37 episodene som springer ut åpningssekvensen initieres av spørsmål fordelt på følgende former:

- (a) "Hva skjer?" (16 samtaler) med varianter som "skjera", "hva skjer" og "zup" – eller responsive varianter som "der da?".
- (b) "Hva gjør du?" (15 samtaler), med varianter som "du gjør a?", "du driver med da", "ddmd?", eller responsive varianter som "du da?"
- (c) "Hvordan går det" (4 samtaler), med varianter som "alt bra?" og den responsive "og med deg?"
- (d) "Hva har du gjort i helgen?" (1 samtale), realisert med den responsive "du da?"
- (e) "Hva skal du i dag?" (1 samtale), realisert ved med den responsive varianten "du da?"

I (a), (b) og (c) er topikalt initierende fremkallere knyttet til mottakeren og dennes situasjonskontekst. (d) og (e) er noe snevrere i hva de tillater mottakeren å bruke som grunnlag for svaret, men felles for alle spørsmålene er at de i seg selv *ikke lanserer noen emnekandidat*. De legger til rette for at mottakeren skal kunne komme med noe det er verd å rapportere om.

Hva er det da som gjør at samtalen i blant flyttes ut av åpningssekvensen som følge av slike spørsmål? Hva er det som "fenger", som gjør at de rutinemessige spørsmålene forlates og samtalen går videre, og en topikal episode utvikles?

En undersøkelse av positive responser på disse fremkallerne viser helt enkelt at når mottakeren er i stand til å avlevere en "newsworthy report", eller en "rapport om noe å melde" – stor eller liten – så er samtalepartneren flink til å følge opp. Sagt på en annen måte: Svar som ikke er negative eller bare korte responser ("ikke noe spesielt", "lite", "kjeder meg" og liknende). Dette kan indikere at det allikevel er en viss preferanse for rapport hos ved bruken av slike spørsmål, selv om det ikke kommer til uttrykk når det ikke skjer.

Nyhetsverdige rapporter som topikaliseres videre fra åpningssekvensen kan deles inn slik:

- **Hendelser som avsenderen nylig har vært med på:** "kom nettopp hjem", "pirates i Drammen i går", nettopp jogget.
- **Hendelser som er forestående:** "skal vel ut snart", "ser på tv og er klare til å feste", "prøve i historie, den industrielle revolusjon i morgen. Må øve", "venter på dagen i morgen", "gruer meg" (til eksamen), "kanskje en tur på peppes", "trening snart", "Betania snart",.
- **Pågående aktiviteter:** "er brisen", "pakker", "snakker med kinderegget", "skriver stil", "gamer", "tv", "Kjefter på Kristian", "ser å crossroads", "ser på 7th heaven" "lurer på hva k er" (om matematikkentamen), "Tobias kom nettopp så jeg passer på han".s
- **Forhold knytta til motpartens mentale eller fysiske tilstand:** "Supert! Bakken åpna i går" eller forhold vedrørende sykdom: "har vært så mye syk i det siste", "har vært sjuk hele helga og sånt".

Episoden som følger av den lanserte emnekandidaten utvikler seg ikke nødvendigvis i tråd med denne. En rapport om noe som pågår, som "er brisen" – blir for eksempel til en gjenfortellende samtale om festing dagen før. I andre tilfeller er episoden som følger mer i tråd med replikken som utløste den, som rapporten om øving til historieprøve. Denne fører til en replikkveksling der deltakerne gir uttrykk for hvor vanskelig de synes emnet er, samt frustrasjoner over både faget og læreren de har.

Initierende emnefremkallere utenfor åpningssekvensene

Selv om de emnefremkallende spørsmålene er hyppigst i forbindelse med åpningssekvensene finnes de også ellers i samtaler. Materialet inneholder 283 episoder (ikke medregnet avslutningssekvenser og åpningssekvenser, samt episoder som springer ut av disse). 41 av disse utvikles på bakgrunn av emnefremkallere. Måten dette gjøres på likner den vi har sett ovenfor. De ulike variantene kan oppsummeres slik:

- (a) "Hva skjer?" (eller varianter av dette) initierer 10 episoder.
- (b) "Hva gjør du?" (eller varianter av dette) initierer 7 episoder.
- (c) Spørsmål om motpartens tilstand ("Alt bra eller?" og liknende) initierer 5 episoder.
- (d) Spørsmål om hva motparten har gjort i nær fortid (f. eks "så hva har du gjort i dag?") initierer 12 episoder.
- (e) Spørsmål om hva motparten skal gjøre i nær fremtid (f. eks "skal du i dag da?") initierer 16 episoder.

24 av disse følges opp av et gjensidig spørsmål. Dette kommer i løpet av episoden, men ikke nødvendigvis med plassering så veldig nært det opprinnelige spørsmålet. De fleste av disse er returneringer som "du da" og "der da?". Man "spør tilbake", som man hilser tilbake når noen sier "hei", selv om dette ikke skjer i åpningen av samtalen. Dette indikerer igjen en viss orientering hos deltakerne mot en rutinemessig bruk av denne spørsmålstypen, uavhengig av hvor i samtalen den opptrer.

I motsetning til åpningssekvensene (hvor det var flest "skjera"- og "du driver med"-varianter) er det her flest tilfeller av de to siste kategoriene – med spørsmål om hendelser i nær framtid eller fortid. Dette kan skyldes at de mer åpne variantene allerede er brukt i åpningssekvensen, eller at samtalen er kommet så godt i gang at det ikke er nødvendig å bruke fullt så generelle spørsmål lenger. En indikator på at enkelte muligens føler slike passer best i starten av en samtale kan vi finne i følgende eksempel – hvor en emnefremkaller brukes et godt stykke ut i samtaleforløpet – ledsaget av det som kan tolkes som en feilplasseringsmarkør:

skjer a forresten?

Det minner om samtaler hvor man går rett på første emne og glemmer å hilse. Før eller seinere tar man det gjerne igjen med et "hei, forresten".

Det å stille samtalerommet åpent ved hjelp av fremkallere kan, som nevnt, tyde på at hensikten med kommunikasjonen er kontakt for kontaktens egen skyld. Som en litt artig motsetning til denne, kan hende litt forsiktige teknikken med å *muliggjøre* for motparten å lansere en emnekandidat, finnes det i 3 episoder en lang mer direkte og eksplisitt anmodning om å levere et samtaleemne:

noe noen vil fortelle i dag da?
hva skal vi prate om da? =)
kan vi ikke finne på noe morro å prate om? =P=)

Her kommenterer avsenderne selve kommunikasjonen som foregår – de bedriver metakommunikasjon, og det blir veldig tydelig at hensikten med samtalen først og fremst er å holde den gående.

En mer indirekte variant finner vi i denne replikkvekslingen:

- (1) stille i dag?
- (2) i like måte

Oppsummering av topikalt initierende utløsere

Bare 51 samtaler – litt over enn en fjerdedel av materialet – er *helt uten* denne spørsmålstypen, om vi tar med all bruk, både den som fører til episoder og den som avsluttes før dialogen går videre. Dette kan være en god pekepinn på at deltakerne i materialet ikke nødvendigvis stiller til disse samtalerne med en agenda eller med klare kommunikative prosjekter. De legger relativt ofte samtalerommet åpent og ser i hvilken retning samtalen bærer, noe som nok henger sammen med at formålet er knyttet til å opprettholde og bevare sosiale relasjoner.

7.2 Episoder som initieres med spesifikke emneinnledere

Som en motsetning til den åpne strategien som bruken av emnefremkallere innebærer, står det å selv foreslå emner, eller initiere disse med mer spesifikke *innledere* – hvor det for eksempel spørres eller rapporteres fra et langt mer konkret og begrenset domene. Jeg skal her vise og drøfte hvordan ungdommene tar slike teknikker i bruk.

I to tilfeller synes episoder å initieres ”ut av det blå” grunnet det Linell (2001) kaller ”mentalt sprang hos taler (2001: 194)”:

Hvor mange par sko har du? sommersko altså?

forresten, kom på en ting jeg bar emå si
har du rotter hjemme hos deg?

Alle de øvrige episodene synes å kunne relateres greit til bakgrunnskunnskap, kommunikasjonssituasjonen, og i noen tilfeller mot samhandlingsmessige aspekter ved samtalerne.

Episoder initiert på bakgrunnskunnskap og felles tilgjengelig biografi

Å introdusere et emne som er nærliggende å ta opp basert på *felles tilgjengelig biografi* er hos Linell (2001) en type strategi for å initiere episoder (Linell 2001:194). Han sier også at nye episoder kan være grunnet i *abstrakt bakgrunnskap* (Linell 2001:195). Innenfor dette faller kunnskap vi besitter om andre fordi vi har en relasjon til dem – som følger av at vi snakker med dem, har kontakt med dem jevnlig og tilbringer tid med dem. Videre kan dette være kunnskap, holdninger og erfaringer vi har fordi vi deler tid og sted med dem i mer formelle og organiserte sammenhenger, som på trening og jobb, eller ved å gå i samme klasse eller på samme skole. Til sist innebærer dette også viten om hva som kjennetegner ens egen aldersgruppe med tanke på interesser og hva man er opptatt av, og dermed også om hva som er aktuelt, interessant og gangbart samtalestoff blant sine jevnaldrende.

Slik kunnskap om sine venners liv og levnet utgjør en viktig ressurs for ungdommene, og det å hente emneinnledere og emnekandidater fra dette feltet er en betydelig strategi for episodeinitiering i materialet.

Episoder basert på kunnskap om hva som er interessant og aktuelt samtalestoff

Et tydelig interesseområde for disse ungdommene er kjærlighet og spørsmål som har med det motsatte kjønn å gjøre. Dette brukes til å initiere 30 episoder, som jeg har delt i fire ulike kategorier i

drøftingen som følger. Videre vises hvordan andre interesseområder, som for eksempel spill, brukes som emneinnledere. Jeg har også valgt å la en kategori innledere som tar i bruk humor og tøysing få plass her.

Generelle spørsmål om kjærlighetslivet

6 episoder initieres med spørsmål om motpartens kjærlighetsliv på et generelt grunnlag, ikke knyttet opp til kunnskap om faktiske kjæresteforhold, men for å sjekke om det kanskje "er noe på gang". Da synes strategien å være å nærme seg temaet med en viss forsiktighet, og heller overlate til motparten å komme med eventuelle nyheter:

er det noen du liker a
hvordan går det med kjærligheten da ?

men nå bytter vi tema,,,,;))
til jenter:P

I ett tilfelle etterspør avsenderen nytt om andre på området:

hørt noe nytt om noen som liker noen eller?

Spesifikke spørsmål til kjærlighetslivet

I motsetning til dette står 14 episoder som initieres med bakgrunn i avsenderens kunnskap om motpartens eksisterende kjæresteforhold. Denne kunnskapen kan de inneha på bakgrunn av tidligere samtaler, egne observasjoner, "rykter" og annet de har hørt, men en sannsynlig kilde er også kallenavnet til motparten. Dette er nemlig informasjon som gjerne annonseres i den personlige meldingen som ledsager dette.

Når ungdommene har en viss grunn til å tro at det er et forhold, eller at noe er "i emning", går de ikke omveier for å få dette bekreftet:

er du sammen med jan ole,han høye?
har du fått deg kjæreste ell?
fått deg type?

Til tross for at dette er et personlig og intimt område, finnes det ingen tegn på kommunikative strategier for å dempe det direkte og pågående preget slike spørsmål kan få, som for eksempel presekvenser, eller mer generelle spørsmål i tråd med det vi så ovenfor. Ungdommen går rett på sak.

Et unntak knyttet nettopp til en slik type spørsmål finnes imidlertid. I tidligere samtaler mellom to jenter har den ene iherdig forsøkt å spørre den andre ut om hennes forhold til en gutt. Til tross for regelrett masing har hun nektet å si noe konkret. I utdraget som følger er de i gang med en ny samtale. Den er initiert av "nysgjerrige parten" ved at hun har "hentet" den andre ut av en annen samtale - hvor den omtalte gutten også deltok – og bedt om en enesamtale. Uthevingene er gjort av meg for å markere initieringen av de i alt fire episodene:

(1) du ville snakke med meg??

- (2) ikke om noen spess.. bare snakke med deg
- (3) Hva skal i morgen?**
- (4) *skal vi på skolen
- (5) øve på design og teknologi + få igjen mattetentamen
- (6) ok
- (7) mange snakker om aktiviteter på skolen
- (8) det står aktiviteter på skolen på planen men det er det jeg sa:P
- (9) åja.. så det er det?
- (10) hva har du gjort i helga da??**
- (11) mhm
- (12) vært med eline heele helgen
- (13) hvordan var det p hytta til anne?
- (14) bra:) jeg, ingrid og Hanne hadde det driitgøy;))
- (15) så bra!
- (16) Skjer med deg og kristian'a?**
- (17) ???
- (18) MONA?

Her er den kommunikative strategien ganske tydelig. Den første episoden i (1)-(2) dreier seg om formålet med samtalen, noe den "anropte parten" tydelig lurer på, kanskje med en mistanke om hvor dette bærer hen. Den "undersøkende parten" betyr imidlertid at dette ligger kun på det sosiale, konverserende planet. Som for å understreke dette initierer hun to episoder – først med et spørsmål til programmet for skolen dagen etter i (3), før en topikalt initierende utløser i (10) fører til et emne om helga som gikk. Begge disse av så generell karakter at de nok står litt dårlig i forhold å rettfærdiggjøre det å forlate den forrige samtalen til fordel for dette. I (16) slippes imidlertid "katta ut av sekken", og på de to påfølgende replikkene å dømme er det tydelig at motparten dermed forlater samtalen. Strategien slo altså feil.

Når nyhetens interesse om et forhold avtar, oppstår episoder som følge av noe mer dempede emneinnledere, som positive reaksjoner og anmodninger om "forholdsrapporter". Disse er det 10 av:

Hvordan går det med Ida ?
 Alt bra med deg og Terje ?
 Så søtt med deg og Per-Anders da

Episoder initiert som følge av tøyising, flørting og "sjekking"

I fortsettelsen av dette kunne en tenkt seg episodeinitieringer med utgangspunkt i at begge samtaledeltakerne er kjærester med hverandre. Slike samtaler finnes ikke i materialet. Det kan komme av at informantene har valgt å holde slike for seg selv, eller at de har kontakt med kjærester på annet vis i stedet – for eksempel ansikt til ansikt.

Å nærme seg denne måten å starte emner på, uten at det er virkelig, finner vi derimot i form av tøyising, flørting og "sjekking". Dette skjer i 5 tilfeller. Følgende episode viser en forekomst:

- (1) hei skal vi bli sammen(L)
- (2) heisann du
- (3) skal vi bli sammen
- (4) Nei
- (5) bare tulla
- (6) Hehehe

(7) skjønte jo det

Andre interesseområder

Kjærlighetslivet er ikke det eneste interesseområdet ungdommene bruker som bakgrunn for å initiere episoder, selv om det skjer oftere enn i de 11 episoder som initieres med bakgrunn i spill, musikk, film og tv-serier, samt fotballkamper overført på tv:

ha plays.3 kommet her?

Blir chill med en høy lvl dude på stomrscale :)

Har du sett den filmen jeg ikke helt vet ossen skrives

Humor og tøysing

I tillegg til flørting og mer kjærlighetsrelatert tøysing, finnes det også 6 episoder som initieres ved at en av deltakerne tuller, eller kommer med replikker som er humoristisk ment:

BØ! datan klikka litt =/

Fryser jeg, du har ikke en genser jeg kan låne?:P

Episoder basert på bakgrunnskunnskap om mottakeren

9 episoder initieres ut fra kjennskap til planer mottakeren har hatt, sannsynligvis fordi dette har vært tema tidligere i en eller annen sammenheng. Spørsmålene er da varianter av "hvordan det gikk" eller "ble det gjennomført":

**Hvordan gikk det i funkliia i dag da, henning?
var dere på kino idag eller?**

3 episoder initieres med bakgrunn i eventuelle fremtidige planer mottakeren har:

kommer du til Kongens Berg snart

Ytterligere 9 episoder kommer som følge av kunnskap om mer konkrete hendelser og forhold vedrørende mottakeren. Dette kan være noe avsenderen "har hørt", eller som inngår i generell kunnskap om motparten som resultat av deres relasjon:

Hørte du mistet sykkelen din .. ?

hadde du det fint i Svalbard eller

Fått bredbånd nå da?

I to tilfeller initieres en episode ved at avsender gratulerer mottakeren med bursdagen. Dette kan skyldes bakgrunnskunnskap, men også at bursdagsbarnet har kunngjort denne opplysningen i forbindelse med kallenavnet.

Episoder basert på felles tilgjengelig biografi og bakgrunnskunnskap

Deltakerne initierer en rekke episoder på bakgrunn av kunnskap som de har felles. Først og fremst knytter dette seg til felles skolegang, hvor initierende spørsmål knytta til avviklede heldagsprøver, forestående prøver og innleveringer, karakterer samt hva som skal skje på skolen framover, blir tema i 23 episoder:

Hvordan gikk det med deg i engelsk tilvalg ? hva fikk du ?

Hva fikk du på engelsk tentamen

Harru skrivi novelle?

men du? har du gjort noe til engelsk prosjektet

Hva slags aktivitet er det vi skal ha på skolen i morra?

En episode springer ut fra at samtalepartene har spilt i samme korps, og to episoder initieres med bakgrunn i at deltakerne er konfirmanter sammen:

Har du mange gudstjenester igjen nå eller?

Sorry for at jeg holdte på å si noe jeg ikke skulle ha sagt i kirka i dag! Det var virkelig ikke meningen!

4 episoder initieres ved å referere til konkrete hendelser begge kjenner til, eller har deltatt i:

men hvis det virket som jeg var sur her om dagen på msn så var det ikke meningen altså.. var bare KJEMPE sur på mamma og pappa og da kan jeg bli litt sur på andre også.. ok? :)

I 5 tilfeller initierer avsenderen episoder med bakgrunn i kunnskap om mottakeren som er allment tilgjengelig, enten noe vedkommende har sett i avisa, eller med egne øyne ute i det "offentlige rom":

Så deg i avisen ;P tøft ;P

Episoder initiert i deltakernes manglende bakgrunnskunnskaper om hverandre

I motsetning til dette står 7 episode hvor deltakerne *mangler* både felles biografi, eller kunnskaper om hverandre. Disse opptrer i forbindelse med identifikasjonssekvenser i samtaler der de ikke kjenner hverandre. Her innleder de episodene ved å ty til allmenne og grunnleggende spørsmål til hverandres biografiske bakgrunn – slik man gjerne gjør med ukjente:

Så driver du med noe på fritiden ?

I en samtale med et søskenbarn bruker avsenderen et liknende spørsmål for å fylle inn sine manglende bakgrunnskunnskaper om mottakeren:

hvem er du sammen med nå for tiden da?

Episoder basert på egen bakgrunn og biografi

I 9 tilfeller henter avsenderen emneinnlederne ved å rapportere "nytt" fra sin egen verden:

blir digg i morra , er aleine hjemme

fortsatt litt sur på tannlegen jeg altså, også må jeg til tannlegen for det på tirsdag.. men kan ikke ta av før i september

Det som skiller disse innlederne fra de aller fleste andre er den grammatiske formen. Ikke alle, men en overveldende stor andel av alle emneinnlederne i materialet er utformet som spørsmål – mens det her er forholdsvismessig mye større bruk av fortellende setninger. Det eneste unntaket er en presekvens som forhåndsannonserer den egentlige nyheten: "Skal jeg fortelle no forferdelig?". Når denne imidlertid kommer har den form som en påstand: "Jeg har ikke 60-dagers kort "

9 av 283 episoder initiert utenfor åpningssekvenser utgjør omtrent 3 %, og er bemerkelsesverdig lite. Dette kan være en indikator på at egen-orienterte emner i en kommunikasjonsform blant deltakere som ser ut til å være opptatt av forholdet til motparten anses for å være, om ikke direkte truende for relasjonen, så kanskje mindre egnet enn emner som er orientert mot samtalepartneren.

Episoder basert på den konkrete situasjonen: Mottakers situasjonskontekst

Hos Linell (2001) er det å introdusere ny emnekandidat ved å vise til noe i den konkrete situasjonen en annen strategi for å initiere nye episoder (Linell 2001: 194). Dette kjenner man godt til fra muntlige samtaler, som å ta utgangspunkt i været, rommet man sitter i, landskapet man kjører forbi og den slags.

Det er et tilfelle i materialet hvor en episode initieres på en måte som likner dette:

hørte du spillte trommer istad ?

Her gjøres en slik referanse til den konkrete situasjonen mulig ved at deltakerne bor så nær hverandre de kan høre hverandre, i hvert fall hvis de bedriver aktiviteter som gir fra seg nok lyd. Men dette er ett, enkelt unntak. For hvordan stiller dette seg i direktemeldingssamtaler når det ligger i denne kommunikasjonsformens "natur" at man nettopp *ikke* befinner seg i den samme, fysiske omgivelsene? Kan hende er alle forekomstene av "hva driver du med"- og "hva skjer"-spørsmålene også et uttrykk for at deltakerne ikke befinner seg i den samme, konkrete konteksten?

Svaret på dette er delt i to: Deltakerne initierer noen episoder ved å referere til *mottakerens* umiddelbare omgivelser. I tillegg kan programvaremiljø og Internett utgjøre en felles ressurs for episodeinitiering. Denne drøftes nedenfor.

11 episoder initieres ved hjelp spørsmål med bakgrunn av *mottakerens* fysiske situasjon. Emneinnlederne her kan likne topikale fremkallere i det at de utber en rapport om mottakerens umiddelbare nærhet, og hva som foregår her – men de er mer konkrete og spesifikke:

hva gjør du oppe så tidlig a ?
men er du alene oppe hos onkelen din?
gamer du?

I tre av tilfellene er deltakerne på hvert sitt geografiske sted, noe som "utvider" mottakerens fysiske omgivelser til å omfatte hele bostedet:

er det mye snø i trysil nå el?

Det er ingen eksempler på at avsender initierer en episode med bakgrunn i sine fysiske omgivelser (bortsett fra ett tilfelle med webkamera, men det drøftes nedenfor).

Episoder basert på den konkrete situasjonen: Programvaremiljøet

Jeg skal her drøfte en type emne- og episodeinitiering som er interessant fordi den er særegen for direktemeldingskommunikasjonen. 34 episoder initieres på denne måten.

Utgangspunktet mitt er igjen den konkrete situasjonen, og som nevnt er det å introdusere nye emnekandidater ved å vise til denne en umulighet i når deltakerne per definisjon ikke befinner seg i de samme, fysiske omgivelsene.

I følgende samtaleutdrag initieres en episode om lekser umiddelbart etter åpningssekvensen:

downer,, SÅMEEEEEEER ,, lekser!!!!!! |..eter,, her oppe..helt alene.? ... | sier:
hey bestevenn
- Fridaa --Lekser sier:
Hei aller beste BESTEVENN<3
downer,, SÅMEEEEEEER ,, lekser!!!!!! |..eter,, her oppe..helt alene.? ... | sier:
har du lagt merke til at alle i klassen sitter me lekser!?
- Fridaa --Lekser sier:
YEAH
downer,, SÅMEEEEEEER ,, lekser!!!!!! |..eter,, her oppe..helt alene.? ... | sier:
faenAss

Episoden initieres ved å referere til hva de andre i klassen holder på med. Denne utgjør et sosialt nettverk for disse ungdommene først og fremst på dagtid, men her ser vi at begge to har en viss tilgang til det samme nettverket *mens samtalen pågår* – rundt ellevetiden på kvelden – og at de har en formening om hva klassekameratene holder på med uten at de refereres til konkrete samtaler med dem.

Denne kunnskapen baserer de trolig på *kontaktlistene* sine, hvor det nok inngår direktemeldingskontakter blant både venner, klassekamerater og familie. Som jeg har nevnt tidligere: Slike kontaktlister kan delvis være virtuelle representasjoner av ungdommenes virkelige, sosiale nettverk. Mange av klassekameratene er trolig pålogget samtidig, og de har gjort som de to samtaledeltakerne: De har brukt kallenavnet og den ledsagende meldingen til å opplyse at de sitter og gjør lekser. Det er denne informasjonene deltakerne her tar i bruk.

Vi ser dermed at programvaremiljøet kan tilby deltakerne en viss, felles kontekst hvor de kan hente nye emner. Denne vil være av to typer:

- **Samtalevinduet som felles kontekst:** Dette vil i praksis se likt ut for begge deltakeren i en samtale. Begge ser den skrevne samtalen de har gjennomført, og de ser hverandres kontaktinformasjon.
- **Kontaktlister som (delvis) felles kontekst:** Kontaktlistene vil sannsynligvis variere fra person til person fordi den enkelte brukeren har sitt eget utvalg kontakter – og deres kontaktinformasjon – som reflekterer vedkommendes virkelige, sosiale nettverk. Men to deltakere som gjensidig har lagt hverandre til vil med stor sannsynlighet også ha en del sammenfallende kontakter, slik som felles venner og klassekamerater. Kontaktlister vil derfor kunne fungere delvis som felles kontekst.

Kontaktlistene utgjør et eget nivå i direktemeldingsskommunikasjonen, fordi de – foruten å opplyse om hvem som er pålogget og tilgjengelig for anrop til en hver tid – ser ut til å brukes ganske aktivt av

Utdrag fra en kontaktliste. Kallenavn hvor deltakerens relle navn er brukt er gjort uleselige.

tenåringene til å informere om litt av hvert. Her signaliserer de egne følelser, sinnsstemninger, aktiviteter de holder på med, forelskelser, små og store begivenheter i livene deres – og mye mer. I tillegg utvises til tider stor kreativitet når det gjelder å lage seg kallenavn, for mange liker å opptre under psevdonym (selv om deres identitet er tilgjengelig da kontakter opprettes på bakgrunn av deres e-postadresse). Dette minner om hvordan amerikanske studenter konstruerer *away messages* i direktemeldingssamtaler gjennomført i AIM (American Online Instant Messenger), hvor både humor, sitering og selvpresentasjon finner sted (Nastri, Peña og Hancock 2006: 16).

Alt dette gjør at disse listene utgjør en eget lag med kommunikasjon som deltakerne tar i bruk, og som også kan brukes som en semiotisk ressurs i chattingen, blant annet til å initiere emner og samtaler. Kallenavn og tekst som deltakerne legger ut, og som vises i kontaktlistene, følger med over i samtalevinduet.

Emneinitiering på bakgrunn av samtalevinduet

Episoder og emner initieres med bakgrunn i samtalevinduet på fire ulike måter:

1) Kallenavn og personlig melding brukes til initiering:

9 episoder initieres ved å vise til enten eget, eller motpartens kallenavn, eller den personlige meldingen som ledsager dette. Eksempler på slike emneinitierende replikker er:

hvorfør har du en msn adresse i kallenavnet ditt ?
se nicket mitt

2) Personlig bilde brukes til initiering:

10 episoder initieres ved vise til eget eller motpartens personlige bilde. Eksempler på slike emneinitierende replikker er:

fett bilde er det fra 17. mai?
rått bilde jeg har, sant?

I tre av disse viser deltakerne deiktisk til motpartens bilde ved å lage en pil med tastaturtegn: ---> Pila kommer opp i mottakerens samtalevindu slik at den peker rett på dennes personlige bilde.

Fint bilde ---->
Hva er det bilde av ---> hehe ;P
-> typen?

3) Webkamera brukes til initiering:

I 3 tilfeller initieres episoder ved hjelp av webkamera. Hvis begge deltakerne sender og mottar webkamera gjør de hverandres fysiske kontekst synlig for hverandre. Et eksempel på en episodeinitierende replikk som utnytter dette er:

vil du se Karoline? Venninna mii fra Skotselv??

4) Nettadresser (URL-er) brukes til initiering:

I 7 tilfeller initieres et emne ved at den ene deltakeren sender motparten en URL og refererer til denne. På denne måten kan deltakerne gjøre ressurser på Internett til en felles skjermkontekst de kan utnytte til å samtale om. Typisk er lenker til videosnutter, som nettstedet YouTube:

Sjekk ut denne her: <http://www.youtube.com/watch?v=iYhCn0jf46U>

<http://www.harrypotterorderofthephoenix.com/> gå på video....

Emneinitiering på bakgrunn av kontaktliste

Det er bare fire eksempler på at kontaktlister er bakgrunnen for episodeinitierende replikker – hvor en av dem er vist i samtaleutdraget øverst i dette kapitlet. Kontaktlistene kan imidlertid spille en større rolle, da det kan være vanskelig å avgjøre om replikken som initierer et emne når samtalen først er i gang støtter seg på samtalevinduet, eller informasjonen i kontaktlista. I tillegg finnes det flere replikker underveis i episodene som referer til sistnevnte.

En deltaker initierer en episode ved å be mottakeren se etter i *sin* kontaktliste:

Du, Anne, er tamtan på msn?

Spørsmålet skyldes antakelig av avsenderen har mistanke om at hun er *blokkert* av vedkommende som etterspørres. Hvis du blir blokkert vil ikke kontakten som gjør dette opptre som pålogget i din kontaktliste.

En deltaker initierer en episode ved å vise til kontaktlisteinformasjon som er tilgjengelig for begge:

hvorfor har magnus jerte bakerst i nicke sitt?

En deltaker starter samtalen – sannsynligvis på bakgrunn av informasjon hun har sett i kontaktlisten:

får du jobba noe med lekser eller??c

Oppsummering på episodeinitiering med bakgrunn i programvaremiljø

Det er min oppfatning at kontaktlister, kallenavn og ledsagende personlig spiller en rolle i internettkommunikasjonen som kunne vært undersøkt videre. Ungdommens "flagging" av informasjon, sitater, erklæringer, samt leik men navn og psevdonymer kan si noe om hva slags rolle og funksjon denne kommunikasjonen har, og det sosiale spillet som følger med den.

Det er noe av det samme som er fokus for Nastri, Peña og Hancocks analyse av "away messages" i direktemeldingsprogrammet AIM. Dette programmet lar deltakerne lage egne meldinger som vises når maskinen har vært inaktiv en stund. Det finnes liknende automatiske funksjoner i Messenger, men deltakerne her kan ikke personliggjøre disse. De bruker imidlertid kallenavnene flittig, og mye tyder på at noen av de samme fenomenene som opptre blant amerikanske studenter også har funnet veien hit, og dermed også til kontaktlistene, slik som at meldingene både skal være underholdende og informerende, samt at de inneholder ikke standardisert ortografi og humor (Nastri, Peña og Hancock 2006: 4).

Kontaktlister og kallenavn i dette materialet har en videre funksjon enn å signalisere tilgjengelighet, og i motsetning til "away messages" er de tilgjengelige for andre kontakter hele tiden. Leiken med identitet og navn som ungdommene synes å bedrive i dette materialet er ikke spesielt fremtredende i den amerikanske undersøkelsen, selv om det nevnes at borte-beskjedene også har også kan tilby "glimt av avsenderens identitet" (Nastri, Peña og Hancock 2006: 4). Bruken av personlige bilder og grafiske elementer spiller også en viss rolle i kontaktlistene i dette materialet, og kunne vært gjenstand for en analyse av multimodalitet.

I denne sammenhengen må jeg nøye meg med drøftingen over, hvor jeg har vist at det foregår et intertekstuell samspill mellom samtaler, kontaktlister og kallenavn. Dette må sies å være et spesifikt kjennetegn ved denne kommunikasjonsformen, og som skiller den fra verbalsamtalene.

7.3 Andre former for emneinitiering

Her følger en samling episodeinitieringer hvor nok en del også kunne falt inn under kategorier beskrevet ovenfor. Disse danner imidlertid mønster også på annet vis, og jeg har valgt å samle de i følgende fire kategorier:

Episodeinitiering med bakgrunn i andre medier

I 3 tilfeller initieres episoder hvor deltakerne viser til tekstmeldinger som sendes dem i mellom parallelt med chattingen:

Så du meldingen ?

I ett tilfelle initieres en episode ved å referere til en parallell, pågående samtale:

hva snakker dere om da?? i det andre vinduet liksom??

Episodeinitiering med bakgrunn i anmodninger

I 23 tilfeller initieres en episode fordi den ene deltakeren ber den andre om noe. Det kan være anmodning om informasjon (passord, lenker til hjemmesider og MSN-kontakter), om å få tilsendt bilde av motparten, eller om at motparten skal utføre en eller tjeneste som innebærer noe mer aktivitet fra denne (hjelp med lekser, sende informasjon, låne bort skolebøker, legge seg til som kontakt). I tillegg er det ett tilfelle der motparten bes om å avlegge et løfte.

vet du når Tomas og jakob skal ha avslutningsfest?

Kan du sende det bildet av deg og simen ? det var så søtt <3

menne du.. er det noe sjans for at jeg kan få kopiert litt fra naturfagboken din i kveld.. har glemt min??

Love meg noe?

I ett tilfelle kommer det også et tilbud:

har du lyst på 2 marsvin ?

Hvis vi tar denne typen initieringer som et uttrykk for "nytteverdien" av samtalene utover det sosialt bevarende aspektet – det er her deltakerne klart ber om informasjon og tjenester – ser vi at 24 tilfeller blant 283 episodeinitieringer i hovedsekvensene er en svært liten andel. Dette forsterker inntrykket av at hensikten med kommunikasjonen først og fremst er relasjonell pleie.

Episodeinitiering med bakgrunn i samarbeid og koordinering

I 16 tilfeller initierer en av deltakerne episode hvor deltakerne samarbeider om å koordinere, eller planlegge et fysisk møte dem i mellom. Det være seg å gå ut og finne på noe, en reise de skal foreta sammen, avtale å gå sammen til skolen, organisering av badetur eller besøk. Med til disse regnes også de episodene hvor partene blir enige om å ha som intensjon at de skal møtes så snart det lar seg gjøre. Her følger tre eksempler:

finne på noe??

gå i morra eller??

du er du sikker på at det er greit at jeg sover hos deg å sondre under jente samlinga?

Episodeinitiering rettet mot samtalen

I 14 tilfeller utløses episoder av replikker som er kommentarer til samtalen, samt regulering og organisering av denne:

Men var det noe du lurte på ? ;P
Hvor lenge har du tenk til å være på?

Beslektet med dette er ytterligere tre tilfeller der avsenderen sjekker motpartens tilgjengelighet, for eksempel ved et anrop:

men okey, MONA ER DU DER?

I fire episoder gjenopptas tidligere emner i samtalen:

men mamma kommer til å ringe foreldrene dine angående den hånda altså..

7.4 Oppsummering av emneinnledningsanalyse

Denne analysen og drøftingen av episodeinitieringer sammenfattes i tabellen på neste side. Tilfellet hvor den ene deltakeren fysisk hører den andre og de to "mentale sprangene" er utelatt.

Tabellen gir en god pekepinn på hva slags strategier ungdommene anvender for å finne materiale til direktemeldingssamtalene. Jeg skal her kommentere noen hovedlinjer.

Den brede plassen topikalt initierende fremkallere har kan delvis forklares med den relativt obligatoriske plasseringen disse har i åpningssekvenser. Drøyt halvparten av alle samtaler i materialet har slike åpne spørsmål innledningsvis. Dette indikerer også at deltakerne ikke nødvendigvis har noen agenda, eller noe bestemt "på hjertet" når de innleder samtaler. De stiller samtalerommet åpent og ser hvor det bærer i vei. Dette forsterker inntrykket av at en viktig motivasjon for kommunikasjonen er kontakt med jevnaldrende for kontaktens skyld.

Sagt med Schegloffs termer: Det er ikke sikkert disse spørsmålene brukes til å utsette første-emner. Det ser tvert i mot ofte ut som deltakerne ikke har et slikt i det hele tatt.

Fremkallere har en betydelig plass ellers, og når disse opptre utenom åpningene blir de også en strategi for å holde samtalen gående.

Det er 261 av de undersøkte episodene som initieres med spesifikke emneinnledere. Blant disse utgjør interesseområder, kunnskap om mottaker og felles tilgjengelig bakgrunnskunnskap om lag 45 %. Det å ta utgangspunkt i kunnskap om sine venner, samt interesser og kunnskap man deler med dem må dermed sies å være den fremste strategien for å initiere nye episoder. Den største enkeltgruppen her er skolerelaterte emneinnledere (cirka 10 %). Ser vi de tre kjærlighetsrelaterte emnene under ett, utgjør de 11 %. Skolen og interessen for det motsatte kjønn er dermed de to klareste "favoritt-emnene".

Åpne spørsmål – bruk av fremkallere

Fremkallere i åpningssekvenser	Avsluttes	70
	Topikaliseres	37
Fremkallere utenfor åpningssekvenser		42

Spesifikke emneinnledere***Basert på felles tilgjengelig biografi og bakgrunnskunnskap***

Interesseområder	Generelle spørsmål om kjærlighet	6
	Spesifikke spørsmål om kjærlighet	15
	Flørting	5
	Andre interesser	11
	Humor	6
Kunnskap om mottaker	Planer mottaker har hatt	9
	Planer mottaker har	3
	Episoder avsender har hørt om	9
Felles tilgjengelig bakgrunnskunnskap	Skolen	23
	Andre organiserte aktiviteter	4
	Felles hendelser/opplevelser	4
	Allment kjent	5
Manglende felles bakgrunnskunnskap		8
Egen bakgrunn		9

Basert på den konkrete situasjonen

Mottakers situasjonskontekst			11
Programvaremiljøet	Samtalevinduet	Kallenavn	9
		Personlig bilde	10
		Webkamera	3
		Nettadresser	7
	Kontaktlister		4

Andre typer

Andre kanaler og samtaler	4
Språkhandlinger	23
Samarbeid og koordinering	16
Rettet mot samtalen	14

Legger vi til episoder som initieres i behovet for mer bakgrunnskunnskap om mottakeren (manglende felles bakgrunnskunnskap) og de tilfellene avsenderen rapporterer fra sin egen bakgrunn, finner vi at halvparten av alle de spesifikke emneinnlederne dreier seg rundt samtaledeltakerne og deres bakgrunn og interesser. I vid forstand bruker de altså hverandre som ressurser til å starte annen hver topikale episode. Til syvende og sist er det jo også det alle de åpne emne fremkallerne legger opp til:

Før deltakerne prøver andre strategier for å finne noe å prate om sjekker de *hverandre* for aktuelt samtalestoff.

Trekker vi dette i forhold til problemstillingen for denne oppgaven – hvilke semiotiske ressurser deltakerne har for å bevare en personlig tone i sin direktemeldingskommunikasjon – ser vi at *deltakernes strategier for emnevalg er veldig mellompersonlig orientert*, og bidrar til å skape og bevare en personlig tone på et overordnet plan.

At så få som 9 episoder (3 %) initieres med utgangspunkt i avsenderens egen bakgrunn underbygger også dette. Det å ta ensidig utgangspunkt i seg selv ikke ser ut til å være ansett som en egnet strategi. Direktemeldingsdeltakerne ser heller ut til å involvere motparten i overveiende stor grad.

Ser vi videre i oversikten på de øvrige episodeinnledere, bygger flere av disse typene opp under det samme, ikke minst de programmiljøbaserte. Her tar de utgangspunkt i hverandres kallenavn (som kan hende inneholder personlige rapporter), ber om å få bilder av hverandre, og ser hverandre ved hjelp av webkamera.

Oversikten viser ikke hva slags emner de åpne fremkallerne fører til, eller hvordan innlederne utvikles videre. Likevel gir den en viss innsikt i hva direktemeldingssamtalene i materialet *handler om*, da mange episoder innledet med spesifikke innledere følger de topikale banene disse legger opp til.

Om chat-grupper på Internett påpeker Crystal (2001) hvor lett emner går i oppløsning: "(...) topics decay very quickly" (Crystal 2001: 162) og at det ikke er lett for deltakerne å holde tråden over tid, samt at samtalen går i uforutsigbare retninger (Ibid). Analysen over illustrerer dermed nok en vesentlig forskjell mellom multipartssamtaler og dyadiske samtaler innen direktemeldingskommunikasjon: Om ikke alle samtalene i dette materialet har emner (jamfør ikke-topikale samtaler) viser behandlingen over av i alt 297 topikale episoder at emner allikevel er en viktig ressurs for deltakerne, og at initiering og gjennomføring av dem her langt på vei foregår slik det gjør i verbale samtaler.

8. Analyse av stil

Så langt har jeg hovedsakelig hatt et globalt perspektiv og sett hele materialet under ett når jeg har vist hvordan deltakerne organiserer samtaler i sekvenser, og hvordan de tar i bruk ulike strategier for å innlede emner og episoder. Underveis tror og håper jeg også at mange eksempler har gitt leseren en viss innsikt også i sjargongen og språkbruken i samtaler.

Min erfaring er at chatting blant voksne kan være litt "ukyndig", og gjerne ha et tradisjonelt, skriftlig og konvensjonelt preg – nærmest litt kjedelig. Ungdom har derimot tilegnet seg denne kommunikasjonsformen langt tidligere i livet, brukt mye tid på den og dermed fått den under huden og ut i fingerspissene, slik ungdom jo ofte synes å gjøre med ny teknologi. Det gjør at de både tar i bruk, og er med og utvikler nye konvensjoner som er særegne for kommunikasjonsformen.

Med ungdom kommer også ungdomsspråk med sine innslag av slang, sjargong og andre karakteristiske stilistiske trekk. Dette fører gjerne til at samtaler får en annen stemning, temperatur, friskhet og originalitet enn hos oss voksne.

For å utforske dette nærmere vil jeg i denne siste delen av analysen vende et mer detaljert blikk innover mot enkeltsamtaler og utdrag, og se konkret på hva slags stil deltakerne her tar i bruk, samt hvordan denne bidrar til å skape og opprettholde en mellompersonlig tone dem i mellom. Her er ikke målsettingen vært å vise det kvantitativt sett mest representative i materialet, men jeg har tatt utgangspunkt i noen utvalgte samtaler – enten fordi de viser en bestemt stil godt, er morsomme eller på annet vis spesielt interessante – og latt disse være illustrerende for noen av de ressursene deltakerne har til rådighet.

Utgangspunktet for første del av denne stilanalysen er knyttet til problemstillingen: Hvordan skaper ungdommene en personlig tone? Ved hjelp av i alt fem samtaler skal vi se hvordan de går stilistisk til verks for å skape *intimitet*, *engasjement* og *fellskap* – alle tre sentrale faktorer i en personlig tone.

Videre vil jeg peke på noen *kjønnsforskjeller* i ungdommens stil i disse direkte meldingssamtaler, før jeg til slutt gir en rask presentasjon av hvordan *multimodale ressurser* opptrer i materialet.

8.1 Å skape en personlig tone

I de samtaler som analyseres i det følgende kan de stilistiske virkemidlene deltakerne tar i bruk grupperes i tre ulike kategorier etter hvilken måte de virker inn på å bidra til en mellompersonlig tone i direkte meldingssamtaler.

Deltakerne gjør en del valg langs ulike stilakser som først og fremst bidrar til *intimitet*, eller nærhet og involvering: De er subjektive (i motsetning til objektive), personlige (i motsetning til upersonlige) og nære (i motsetning til distanserte). Dette gjør seg først og fremst gjeldende i ordbruken, men vi skal også se at tegnbruk samt interaktive og syntaktiske forhold spiller inn her.

En personlig tone trenger ikke være preget av at aktørene er nære hverandre, eller intime. *Engasjement* kan også skape et personlig preg i en samtale, og det kan stå i direkte motsetning til *intimitet*. *Sinne* er et eksempel på dette. Her gjør også deltakerne valg langs stilakser ved at de er engasjerte (ikke nøytrale), subjektive (ikke objektive) og personlige (ikke upersonlige). Dette gir seg utslag på ordnivå, men det å veie opp for kanalspesifikke begrensninger er også sentralt her – og da

tar deltakerne også i bruk tegn, som emotikoner, samt virkemidler som skal etterlikne ikke-verbale forhold i muntlige samtaler, som stemmestyrke.

En mer indirekte måte å skape nærhet mellom seg og andre er å vise til det man har felles. Når deltakerne i materialet markerer *fellesskap* med hverandre er det i stor grad ved hjelp av ulike typer slang. I første rekke dreier det seg om valg på ordnivå, men også her spiller tegn, samt "ikke-verbale" virkemidler en rolle.

Stiltrekk som skaper intimitet og nærhet

Her vil jeg la to samtaler – en fullstendig samtale og et utdrag – vise to ulike måter å skape en intimitets- og nærhetsskapende stil på.

Bruk av kjærlighetserklæringer

Å uttrykke nærhet til venner og venninner ved å bruke kjærlighetserklæringer er et slående og nokså utbredt trekk ved materialet, og følgende samtale illustrerer dette:

Samtale 1

(1)	Kari sier:	BESTEJENTA ;*
(2)	Heidi sier:	Kari beste jenta mi
(3)	Kari sier:	hva skjer? ;D
(4)	Heidi sier:	ikke en dritt ;P
(5)	Kari sier:	sitter å kjeder meg og må egentlig lese engelsk ...:/
(6)	Heidi sier:	der da ?
(7)	Kari sier:	haha. ikke så masse å smile for, egentlig. prøve i historie, den industrielle revolusjon i morgen. må øve, men skal dusje først. hehe
(8)	Heidi sier:	Å hjelp !! jeg skjønner ingenting av det der .../ har vært syk og som vi alle vet Jeg har BERIT i samfunsfag ...../
(9)	Kari sier:	ååh. berit suger x) ;/
(10)	Kari sier:	bæsj på berit.
(11)	Kari sier:	INGEN liker hu uans. så da. Hehe
(12)	Kari sier:	dusje, nå.
(13)	Kari sier:	elsker deg beste jenta mi <3 for alltid deg og meg ^^
(14)	Kari sier:	så søtt bilde, btw.
(15)	Heidi sier:	beste jenta mi for alltid <3 Du er elsk <3
(16)	Heidi sier:	Så sykt glad i deg
(17)	Kari. - dusjer sier:	sykt glad i deg også ;*

Denne samtalen er gjennomført av to jenter på fjorten år. Den har en påfallende og noe pussig komposisjon hvis vi ser ut fra verdiladning: Først kommer en positivt ladet og nokså ekspressiv åpning med hilsingene "BESTEJENTA ;*" og "Kari beste jenta mi". Så snur stemningen brått, og i hovedsekvensen fra (3) til (12) er samtalen til tider like følelsesmessig intens, men negativt ladet, noe som i første rekke går ut over skole og lærere. I avslutningssekvensen fra (12) til (17) er polariteten snudd igjen, og tonen er nok en gang svært overstrømmende positiv.

Stilen må sies å være både personlig, nær, intim, engasjert og subjektiv. Dette skyldes i hovedsak valg deltakerne har gjort på ordnivå.

I tråd med Svennevigs (1999a) kjennetegn av personlig og involvert stil (Svennevig 1999a: 35) ser vi at bruk av personlige og subjektive ord og uttrykk er utstrakt. I åpnings- og avslutningssekvensene

har jentene byttet ut hilsings- og avslutningsord med kjælenavn og kjærlighetserklæringer, og viser på den måten at de setter gjensidig stor pris på hverandre, og at relasjonen deres er sterk ("du er elsk <3", "syykt glad i deg også" med flere). Slik både opprettholder og bekrefter de forholdet dem i mellom. Det er lett å redusere oppriktigheten av dette ved å vise til at det nok er utbredte og relativt standardiserte fraser, men ikke desto mindre: Det skaper en tone preget av nærhet og intimitet, samt en viss "temperatur" i samtalen.

I omtalen av læreren har vi noe av den samme ekspressiviteten, men med negativt fortegn, i bruken affektive og ladde ord, som "dritt" og "suger". På den positivt ladde siden finner vi forsterkende adverb i "sykt", "syykt" og "beste".

Bruk av agensløse konstruksjoner

Syntaktiske forhold også er med og regulerer den mellompersonlige tonen i samtale 1 over.

I muntlig språk er det ikke uvanlig at det forekommer ufullstendige setninger, eller setningsemner. I følge Svennevig (1999a) muliggjør ansikt-til-ansikt-situasjonen dette fordi deltakerne gjerne har felles bakgrunnskunnskap (Svennevig 1999a: 30). Vi skal her se en annen mulig forklaring på slik språkbruk.

Flere av replikkene i samtale 1 er preget av elliptisk språk og ufullstendige setninger. Blant annet finner vi agensløse konstruksjoner i avslutningen:

(16)	Hanne sier:	Så sykt glad i deg
(17)	Kjersti. - dusjer sier:	syykt glad i deg også ;*

Denne utvekslingen representerer to typiske trekk ved kjærlighetserklæringer generelt, nemlig at de opptrer i avslutningssekvensen hvor de fungerer som avslutningsord, og at de forekommer som agensløse konstruksjoner. Her er flere eksempler fra materialet:

.. kjempe gladii deg!!<	gla i deg og da	natta klem<33 elsker deg masse..
Veldig gla i deg også ^^) <33	Elsker deg vennen	Veldig glad i deg Silje min
elsker deg også(L)	er så fryktelig, utrolig gla i deg	

Alle disse replikkene mangler subjekt, noen av dem også verbal. Å droppe aktør i en setning skaper gjerne uklarhet rundt hvem som utfører handlingen, og her – hvor det er snakk om nokså følelsesmessig foranket handling – bidrar det til å redusere det subjektive preget i replikkene. Dette kan sees i sammenheng med det Hellspong og Ledin (1997) kaller *vag* (i motsetning til eksakt) stil, noe som er vanlig i muntlig språk (Hellspong og Ledin 1997: 205). Men hvorfor skulle direktemeldingsdeltakerne ønske å være vage rundt dette? De ser jo ellers ikke ut til å være redde for å bruke store og intimitetsmarkerende ord som "glad i" og "elsker", selv om det til en viss grad selvsagt er snakk om relativt rutiniserte uttrykk.

Kanskje er det for å dempe innholdet tilstrekkelig til at ytringen ikke blir "truende", bare ekspressiv nok til å pleie relasjonen til mottakeren? I tillegg ser deltagerne ut til lett å hekte på småord og adverbialer i tråd med det Hellspong og Ledin (1997) beskriver som en utsmykket – i motsetning til en enkel – stil (Hellspong og Ledin 1997: 202). Slike småord, "også", "masse", "nattaklem" i tillegg til emotikoner og navnebruk bidrar også til å dempe innholdet i replikken for øvrig.

Hvis vi "normerer" noen av disse ytringene ved å tilføre et subjekt, samt droppe overflødige ord og emotikoner, kan vi sammenlikne:

Opprinnelig replikk

Veldig gla i deg også ^^) <33
natta klem<33 elsker deg masse..
Elsker deg vennen

Normert replikk

Jeg er veldig glad i deg.
Jeg elsker deg.
Jeg elsker deg.

På de fleste vil vel formene til høyre virke både mer formelle og høytidelige, samt mer emosjonelt "truende" ved at de pålegger mottakeren i større grad å komme med et passende svar – eventuelt presentere et "avslag". De opprinnelige ytringene til venstre fremstår som mer avdempede fraser.

"Det er lett å si jeg elsker deg på engelsk" heter det i en sang. Det er kanskje også lettere å si "jeg elsker deg" i en subjektsløs konstruksjon supplert med dempende småord? I så fall utgjør dette en teknikk for samtaledeltakerne til å *regulere* og *tilpasse* språkb Bruken slik at den blir både ekspressiv og mellommenneskelig nok til at den eigner seg til å pleie relasjonen, men samtidig heller ikke mer høytidelig og forpliktende enn den bør være.

Å være personlig, åpen og involverende

Jeg skal supplere dette ved å se nærmere på utdrag fra en samtale mellom en gutt og en jente, hvor stilen preges av følelsesmessig åpenhet og involvering:

Samtale 2 (utdrag)

(1)	downer,, SÅMMEEEEEER utrolig neffor.. sier:	sorry ass,, men alt hoper seg sammen,, også har jeg bare så utrolig mye raseri inni meg som jeg ikke klarer å slippe ut,,
(2)	Eiriin</3 MASSE lekser.. +Prosjekt sier:	jeg er her for deg vennen, vis du vil snakke om det
(3)	downer,, SÅMMEEEEEER utrolig neffor.. sier:	vil det,,
(4)	Eiriin</3 MASSE lekser.. +Prosjekt sier:	
(5)	Eiriin</3 MASSE lekser.. +Prosjekt sier:	du kunne jo kommet bort til meg en dag eller no? så kan vi snakke om det??
(6)	Eiriin</3 MASSE lekser.. +Prosjekt sier:	vis du vil..
(7)	downer,, SÅMMEEEEEER utrolig neffor.. sier:	neida,,
(8)	downer,, SÅMMEEEEEER utrolig neffor.. sier:	møtes i morgen vi..
(9)	Eiriin</3 MASSE lekser.. +Prosjekt sier:	
(10)	downer,, SÅMMEEEEEER utrolig neffor.. sier:	glad i deg beste<3 veit med hånda på hjerte hva jeg skulle ha gjort uten deg..
(11)	downer,, SÅMMEEEEEER utrolig neffor.. sier:	ikke*****
(12)	downer,, SÅMMEEEEEER utrolig neffor.. sier:	ops
(13)	downer,, SÅMMEEEEEER utrolig neffor.. sier:	DET var driti ut det
(14)	Eiriin</3 MASSE lekser.. +Prosjekt sier:	Hehe
(15)	downer,, SÅMMEEEEEER utrolig neffor.. sier:	..men mener det,,
(16)	Eiriin</3 MASSE lekser.. +Prosjekt sier:	back 2 you beste<33
(17)	downer,, SÅMMEEEEEER utrolig neffor.. sier:	trenger en som setter meg på plass når det trengs, er sur på meg hvis jeg har gjort noe som fortjener det, eller som bare hører på og som jeg vet bryr seg..
(18)	Eiriin</3 MASSE lekser.. +Prosjekt sier:	Nååå
(19)	downer,, SÅMMEEEEEER utrolig neffor.. sier:	det var litt klisjè
(20)	downer,, SÅMMEEEEEER utrolig neffor.. sier:	men mener det,,
(21)	Eiriin</3 MASSE lekser.. +Prosjekt sier:	hehe
(22)	Eiriin</3 MASSE lekser.. +Prosjekt sier:	ble vedlig rørt
(23)	Eiriin</3 MASSE lekser.. +Prosjekt sier:	veldig*

Foruten sammensetningen av kjønn, er forskjellen til samtale 1 over at det her er en mer alvorlig undertone. Forut for dette utdraget har jenta spurt gutten ut om kallenavnet hans, hvor han oppgir å

være i en mental tilstand av "utrolig neffor..". Denne skyldes en trist hendelse (nærmere forklaring er utelatt av hensyn til informantens anonymitet), og danner bakgrunnen for dialogen som følger.

Stilen er engasjert, ekspressiv og personlig, samt preget av åpenhet. Her er replikkene i (1), (10) og (17) sentrale. Her leverer gutten et personlig innhold som gjenspeiler at han er lei seg. Å åpne seg for andre med slike tanker og følelser som her er i seg selv en handling som er nærhetsmarkerende. På ordnivå forsterkes dette med uttrykk, som "alt", "utrolig mye" og "med hånda på hjerte". Han bruker også "bare" som forsterkende diskursmarkør. Uttrykket "beste<3" i (10) skal bety "bestevenn", og markerer at de to har en spesielt tett relasjon. Hele replikken, samt replikk (17), brukes også til å understreke denne relasjonen, samt markere at jenta har en spesiell status for ham.

Jenta på sin side trer støttende og imøtekommende til. Hun bruker ord som "vennen" og gjør det klart i både (2) og (5) at hun er villig til å bruke tid til å høre hva han måtte ha på hjertet. I (16) besvarer hun guttens uttrykk replikk (10) med en liknende, dog mer utbygd konstruksjon i "back 2 you beste<33".

Svennevig (1999a) sier at når forholdet deltagerne i mellom er preget av nærhet og jevnbyrdighet gir det høy grad av involvering, noe som preger interaktive sider ved kommunikasjonen (Svennevig 1999a: 35). Dette illustreres godt av samspillet mellom guttens åpenhet og jentas imøtekommenhet, som er det som først og fremst skaper den involverende stilen i samtalen.

Det hele er svært ekspressivt, og preget av høy patos. Replikkene lett kan oppfattes som klisjépreget, noe gutten selv påpeker med en metakommentar i (19). Det bringer inn et element av ironisk distanse, men han korrigerer "oppriktigheten" av (17) med kommentaren "men mener det,," i (20), og får dermed samtalen inn på det "alvorlige" sporet igjen. Jenta besvarer metakommentaren hans med latterord i (21) og viser også en orientering mot at samtalen til tider kanskje er i overkant følelsesmessig. Men også hun korrigerer dette "humoristiske" innslaget ved å opplyse at hun ble veldig rørt av guttens erklæring i (17).

I replikk (10) sier gutten at han ikke veit hva han skulle gjort uten jenta, men glemmer negasjonen, noe som snur polariteten i ytringen, noe han markerer i (10) og retter opp i (11). Dette gjøres på en noe overdrevet måte, som kan forklares ved at de to beveger seg i et nokså intimt og sensitivt topikalt landskap. Det kan være "truende" for relasjonen om samtalen skulle utvikles i feil retning, og det blir da ekstra viktig å oppklare misforståelser. Herfra innledes en sekvens med en metakommentar i (13), og en utvikling lik den beskrevet over følger.

Stiltrekk som skaper fellesskap

Stilistiske trekk som skaper fellesskap mellom deltakerne dreier seg i hovedsak om ulike former for slang og sjargong. Dette er språkbruk som krever kjennskap til både betydning av ord, forkortelser og tegn, samt til de konvensjoner som gjelder – både blant ungdom og på nettet generelt. Ved å ta dette i bruk forutsetter avsenderen at motparten forstår, og markerer dermed at begge er av de "innvidde" – en del av den samme tekstkulturen – for eksempel i motsetning til voksne. Dette bidrar til å knytte deltakerne tettere sammen.

Vanlig muntlig slang dreier seg om valg på ordnivå, mens slang knytta til MSN (og SMS) ofte dreier seg om tegn. Strategier som skal veie opp for kanalspesifikke begrensninger handler gjerne om "ikke-verbale" forhold, som for eksempel å etterlikne lyd.

Ungdomsslang og slang knyttet til chat

Begge samtalene har noen, dog ikke mange elementer av slang som er vanlig i ungdomsspråk. Samtale 1 inneholder stygge ord (Hasund 2006: 64) i form av "dritt og "suger". Bruken av slike – vel og merke blant ungdommene – bidrar her til å knytte solidaritetsbånd deltakerne i mellom, og gir kanskje et inntrykk av "felles skjebne". Videre finnes anglonorsk slang i samtale 2 med uttrykket "sorry ass".

Noe mer utbredt i begge samtalene er det jeg i teorikapitlet har behandlet som stilistiske trekk særegent for internett og chatting, altså det Hasund (2006) omtaler som slang knytta til chat og SMS (Hasund 2006: 66).

I samtale 1 finner vi akronymet (initialordet) "btw" ("by the way") i (14). I samtale 2 finnes i replikk (10) en konstruksjon bestående av et superlativ og et emotikon som lest fra venstre skal forestille et hjerte: "beste<3". Betydningen skal være "bestevenn". I replikk (16) dukker den samme konstruksjonen opp i kombinasjon med anglonorsk slang, samt ved å erstatte preposisjonen "to" med et total: "back 2 you beste<33". Emotikonet er også "forsterket" med et ekstra 3-tall.

Samtale 2 byr også på to tilfeller hvor deltakerne tar i bruk en konvensjonalisert måte å markere og rette opp skrivefeil på. Dette gjøres ved å gjenta ordet rett skrevet ledsaget av en asterisk, slik jenta gjør i (23):

Eiriin</3 MASSE lekser.. +Prosjekt sier: veldig*

Gutten gjør det samme i replikk (11), men ved å bruke en hel rekke med asterisker oppnår han i tillegg å legge veldig trykk på replikken:

downer,, SÅMMEEEEER | utrolig neffor..| sier: ikke*****

Slang som kompenserer for kanalspesifikke begrensninger

Kanalspesifikke egenskaper for muntlig språk utgjør en ressurs og støtte samtaledeltakerne på det mellompersonlige området (Svennevig 1999a: 19). Det er for eksempel lett å tenke seg hva intonasjon og stemmekvalitet har å si for hvordan budskapet hadde blitt oppfattet ved fremføring av ekspressive ytringer av typen vi ser i samtalene over. Slike ressurser er ikke tilgjengelig i chatting, men deltakerne kompenserer for dette på ulike vis.

Slik kompenseringen for kanalspesifikke begrensninger kan på den ene siden gjenkjennes som slang knytta til MSN og chat (Hasund 2006: 66), eller nettspråk (Crystal 2001). På den annen side dreier det seg også om stilistiske trekk som Hellspog og Ledin (1997) kaller erstatninger for samtalens gester og tonefall (Hellspog og Ledin 1997: 61). Den er i den siste betydningen at slik slang tydeligst blir en måte å kompensere for de begrensninger den skriftlige medieringen setter.

I samtale 1 finner vi i tråd med Otnes (1997) lydetterliknende ord i (9) med "åå", en interjeksjon med forlenget vokal og en lydetterliknende h lagt på til slutt. I (17) finner vi også konstruksjonen "syykt", hvor den dobbelte vokalen illuderer at avsenderen gir ordet emfatisk trykk ved å dra det ut. Dette er med på å skape en muntligliknende situasjon, uttrykke ekspressivitet, samt forsterke og overdrive innholdet. Noe tilsvarende skjer i samtale 2 hvor jenta i (18) responderer på guttens skildring av hvilken rolle hun spiller for ham med "Nååå". Dette kan være et forsøk på å dempe ned betydningen av utsagnet, vise at man blir brydd, eller at man setter pris på det som blir sagt.

Otnes (2007) nevner også latterord. I samtale 1 over finnes disse i replikk (7) og (11), hvor de ser ut til å ha flere ulike funksjoner. I starten av replikk (7) er disse rettet mot motpartens forutgående replikk og signaliserer at denne oppfattes som morsom. Dette ser vi i starten av (7). I slutten av den samme replikken derimot, ser "hehe" ut til å være en kommentar til kotelsten: Avsenderen fremstiller seg selv komisk fordi hun skal gå og dusje i stedet for å lese til prøve. Muligens er det også en solidaritetsmarkering til motparten, som jo nylig har uttrykt frustrasjon over skolearbeidet. I (11) ser latterordene ut å ha til hensikt å dempe ned det noe krasse innholdet i resten av ytringen. I samtale 2 bruker jenta latterordene i replikk (14) og (21) for å vise at hun finner guttens metakommentarer ("DET var driti ut det" og "det var litt klisjè") morsomme.

I tråd med Crystal (2001) finner vi flere eksempler på at deltakerne hovedsakelig bruker små bokstaver for å kunne anvende de store til en markert form for kommunikasjon (Crystal 2001: 87). Tradisjonelt har dette på nettet blitt oppfattet som roping, og ansett som negativt, men vi ser i samtalene over at dette også brukes til å kompensere for den manglende fysiske stemmen ved at deltakerne bruker versaler for å markere enfatisk trykk (fremhevende trykk, gjerne gjort med økt stemmevolum i verbalsamtaler). Vi ser dette i samtale 1 i replikk (1),(8) og (11). Gutten i samtale 2 bruker det også i "DET var driti ut det" i replikk (11).

Det er altså ikke snakk om feilskrivning, ei heller negativt ansett "roping", men et stilistisk trekk som kanskje mer enn noen andre er myntet på å kompensere for at motparten ikke hører avsenderens stemme, i tillegg til at det fremhever et fokus. Store bokstavene holdes tilbake til det er behov for dem.

Hellspong og Ledin (1997) trekker fram grafiske spesialregler i form av gjentatte punktum, gjerne omtalt som "tre prikker". Slik ukonvensjonell bruk av dette tegnet finnes i samtale 1 i replikkene (5) og (8), der jentene forteller hverandre hvilke fag de sitter og jobber med. Men i motsetning til i den svenske "datordialogen" (Jf kapittel 5) ser ikke bruken her ut til å ha noe med å dele replikker å gjøre. Det er mer en måte å overlate til mottakeren selv å trekke konklusjonen av det som er sagt forut.

sitter å kjeder meg og må egenlig lese engelsk ...:/

Selve innholdet i ytringen gjør det nokså klart at det er kjedelig å lese engelsk. Bruke av tre prikker får her en betydning i retning av "du kan jo selv tenke deg". Dette kan ha en involverende funksjon, og dermed bidra til å gjøre stilen inkluderende.

Samtale 1 og 2 over inneholder også emotikoner laget ved å sette sammen tastaturtegn slik at de har en viss piktografisk likhet med fjes når man ser dem fra siden. Disse fungerer også som en type slang som kompenserer for kanalspesifikke begrensninger. Jeg har imidlertid valgt å behandle disse nedenfor i forbindelse med multimodale ressurser.

Stiltrekk som skaper engasjement

Som nevnt over kan graden av engasjement bidra til å gi en samtale et personlig preg. Vi kan tenke oss ulike forhold som kan føre til at deltakerne holder seg i den engasjerte "enden" av stilaksen engasjert-distansert (nøytral) (Hellspong Ledin 1997: 209), som glede, interesse, sorg og sinne. Jeg skal her la i alt 3 samtaler illustrere to andre forhold som også skaper engasjement, nemlig humor og konflikt.

Skape og etablere humor - leke

Humor kan også være en fellesskapsmarkør fordi den ofte krever spesifikke kunnskaper om hva spøken referer til om man skal forstå denne og finne den morsom, og ikke minst kunne bidra med noe selv, og kunne slik sett vært behandlet som dette i neste kapittel. Men humor skaper utvilsomt også en veldig positiv form for engasjement.

Som det gikk fram av emneanalysen over, initieres kun seks episoder med utgangspunkt i humor og tøyning. Det er altså ingen utbredt strategi når det gjelder å drive samtalene fremover, men tull og tøys oppstår både innimellom i forbindelse med ulike emner. Jeg skal her se nærmere to forskjellige forekomster av dette.

Tekstuell leik – tullespråk

To jenter gjennomfører en hel samtale på "tullespråk" – samtidig som de "oversetter" replikkene sine fortløpende i parentes:

Samtale 3 (utdrag)

Aleksandra. sier:

Wøhåæ

: Kirsti sier:

Uæhaå

Aleksandra. sier:

Håfa?

Aleksandra. sier:

(skjer?)

: Kirsti sier:

Eknåå lassu. ihr ?

: Kirsti sier:

(veldig lite. der ?)

Aleksandra. sier:

schnappa diså. irka dot?

Aleksandra. sier:

(nettopp kommet. gjort idag?)

: Kirsti sier:

hush schipp & løæpougn påd hiyrgst. hvg yhjt irka?

: Kirsti sier:

(vært med pernille og på joggetur med ingeborg. hvor har du vært ?)

Aleksandra. sier:

hiyrgst neunclaskche? set das kjhenndufd

Aleksandra. sier:

(ingeborg i niende? kjennerud gitt)

Her bedriver jentene en form for tekstuell moro, og de leiker med språket på flere nivåer.

Tydeligst er ordnivået, hvor konstruksjonen av ordene er både morsom og kreativ. Mange av ordene er nok reine fantasipåfunn, men flere er også dannet etter ulike mønstre og prinsipper. Blant annet er noen utformet som lydhermende ord. Særlig minner hilsingsordene "Wøhåæ" og "Uæhaå" om rop, eller utbrudd.

Å lage tysk-klingende ord, eller rett og slett bruke tyske gloser ser ut til å være en annen tendens. Vi ser dette i ord som "ihr", "das", samt oversettelsen av "niende" (klasse) i "neunclaskche", hvor det tysket ordet for ni står sammen med en bearbeidelse av ordet "klasse", hvor avsenderen bedriver det

Hasund (2006) kaller "leik med lyder" (Hasund 2006: 70), da ordet "klasse" ser ut til å ha fått blandet inn skj-lyden, slik man gjerne gjør når man skal snakke "tulletysk".

Kjente eksempler på slik leik med lyd finnes i ord som "klemz" og "koz", hvor Hasund (2006) mener dette er uttrykk for en beundring av engelsk språk (Hasund 2006: 70). I denne samtalen synes bruk av skj-lyd som nevnt å dreie seg om en leik med tysk språk. Vi finner dette også i ordene "schnappa" og "schipp" i henholdsvis sjuende og niende replikk i samtale 3 over.

Andre ord har en viss likhet med "opphavsordet", som "kjenndufd" for "Kjennerud" (som er et populært badevann på Kongsberg) og "påd" for "på". Tegnet "&" brukes en gang for "og".

På setningsnivå har de to jentene vært relativt nøye med at det er "syntaktisk" godt samsvar mellom konstruksjonene. Bortsett fra de lengste setningene "oversettes" replikkene "ord for ord", og tegnsettingen er lik i begge utgavene. Det er også samsvar i to "oversettelser" av navnet Ingeborg til "hiyrgst".

Jentene synes også å ha et bevisst forhold til replikkorganiseringen. Bruken av sekvenser er gjennomført etter helt konvensjonelt mønster: Hilsingsord, gjensidige spørsmål og så en emnefremkaller som fører til en episode om hva de har gjort tidligere på dagen. De bruker antakelig mye fokus på å dikte opp ord, og da er det nok enklest å holde seg til slike faste strukturer. Episoden som fortsetter blir da heller aldri preget av noe "dypere" samtale enn det vi ser her.

Denne måten å tøyse på krever språklig bevissthet, sjangerkunnskap, samt muligheten til å se den forløpne dialogen og sine egne replikker og oversettelser før de publiseres. Den hadde derfor ikke latt seg gjennomføre særlig lenge verbalt, og er dermed en form for humor nokså kanalspesifikk for direktemeldingssamtalen. Dette tullespråket er nok enestående i materialet, men er interessant fordi det er en lek, ikke bare med språk og lyder, men også med chattesjangeren.

Når jentene holder en hel samtale av nokså normalt omfang gående på denne måten er det sannsynlig at det reflekterer en type tøyning eller sjargong de har praktisert før, eller at de har felles erfaringer som muliggjør dette. Tøyninga er altså et nokså personlig produkt av disse to, og de må forutsette mye kjent og delt hos hverandre.

Tulling med tabuord

I følgende utdrag utvikles samtalen - her mellom en gutt og jo jenter – fra beretningen om en hendelse der gutten har fått ødelagt sykkelen sin tidligere på dagen:

Samtale 4 (utdrag)

Gitte Tang** blondiipower sier:

Hvordan gikk det i funkliia i dag da, kristian?

Kristi@n sier:

litt for bra...sykkelen ble litt fucka..

Gitte Tang** blondiipower sier:

hehe

Mona sier:

huff da.....

Gitte Tang** blondiipower sier:

Var det ikke jeg som fucka sykkelen da?

Kristi@n sier:

når da?

Mona sier:

og kristian??

Kristi@n sier:

du vet nettopp sa du at du knulla sykelen min X/

Kristi@n sier:

det håper jeg da inelig ikke

Gitte Tang** blondiipower sier:

herregud, ikke sånn da.. ødela den da

Mona sier:

*biiip *biip* pervoaøarm!!

Mona sier:

*alarm

Gitte Tang** blondiipower sier:

haha

Kristi@n sier:

hehe

Gitte Tang** blondiipower sier:

jeg og kristians sykkel i ett under busken

Her dreier tullingen seg om tabuord, nærmere bestemt det engelske "fuck", et mye brukt banneord, men som her har to andre, og innbyrdes nokså ulike betydninger: Ordets opprinnelige betydning som slanguttrykk for seksuell aktivitet, og som synonymt uttrykk for "å ødelegge". Det er den sistnevnte betydningen som gjelder når Kristian forteller at sykkelens hans "ble litt fucka". Den har blitt ødelagt. Brukt på denne måten har vi å gjøre med en typisk ungdommelig, anglonorsk slang.

Tøysinga starter når en av jentene lurte på om det ikke var henne som "fucka sykkelens da?" Hun bruker ordet i betydning "å ødelegge", og refererer antakelig til konkret hendelse. Gutten benytter "anledningen" og gjør et poeng av ordets dobbeltbetydning ved å oversette det til at jenta "knulle sykkelens min". Dette ledsages av et emotikon for å underbygge at han er "sjokkert": X/ Dette synes å være ironisk og morsomt ment, og han forsterker dette med replikken om at han håper det ikke er tilfelle.

Jenta følger opp med banneordet "herregud" og ser ut til å ville rette opp misforståelsen. Bruken av ordet "da" to ganger, samt at hun påpeker i hvilken betydning hun brukte ordet, gjør at hun virker indignert, som et ufrivillig offer for spøken.

Tredjeparten i samtalen, den andre jenta, tar så tøysinga et hakk videre ved hjelp av de lydhermende ordene "bip bip" som i samme replikk forklares som "pervoalarm". Fra å være tøysing med dobbeltbetydning og tabuord har det nå blitt til tøysing med seksuelle avvik.

Den første jenta viser med latterordene "haha" at hun nå er med på notene og finner dette morsomt. Gutten "ler" også på denne måten. Det er disse latterordene som tydeligst markerer at dette er tøysing.

Jenta som spøken går ut over tar den selv et hakk videre, og snakker om seg selv og sykkelens "i ett under buskene". Dette er et gammelmødig, eufemistisk, og nesten poetisk klingende uttrykk (hun

bruker det samme uttrykket om igjen seinere i samtalen, så det er ikke snakk om feilskrivning). Dette står i skarp kontrast til både "fucka" og "knulla". Dette gjør hun kanskje fordi de sistnevnte kan virke barnslige. Eller også indikerer det at samtalen er i ferd med å nærme seg nok et tabuområde og en grense for intimitet, nemlig det å snakke om seg selv i seksuelle situasjoner. Hun velger kanskje derfor den langt mer indirekte og nøytrale betegnelsen "i ett med" framfor tabubetegnelse.

Lenger ut i samtalen finnes en annen indikator på at en slik "intimitetsgrense" kan overskrides. Når praten har fortsatt på liknende vis en stund – med en del referanser til kropp og seksualitet – blir samtidig tredjeparten, den andre jenta, mindre og mindre deltagende. Følgende replikkveksling, hvor hun deltar, kan også indikere at samtalen er i ferd med å gå over en grense for hvor nærgående og personlig man bør være:

Gitte Tang** blondiipower sier:
men okey, ONA ER DU DER?
Mona sier:
tja.. er litt usikker

Konfliktuell stil

Å krangle eller med andre er som regel en svært personlig affære. Engasjement kan være på godt og vondt. Det å ha en konflikt med andre er følgelig engasjement "på vondt".

Generelt er det få konfliktuelle samtaler i materialet. Det kan skyldes at informantene har valgt å holde disse utenfor, eller at de rett og slett ikke oppstår så ofte. Det siste virker rimelig når vi ellers ser hvor viktig det synes være å bevare relasjonen til motparten. I tillegg velger og godkjenner deltakerne selv sitt virtuelle nettverk, noe som nok fører til at det hovedsakelig er venner på kontaktlista.

Noen få unntak finnes imidlertid, blant annet i følgende episode:

Samtale 5 (utdrag)

(1)	Ingrid sier:	hva fikk du på matte tent?
(2)	Lasse sier:	44 p, det vill si 4 +
(3)	Lasse sier:	! du +
(4)	Lasse sier:	?*
(5)	Ingrid sier:	har ikke fått den enda
(6)	Ingrid sier:	og engelsk?
(7)	Lasse sier:	jeg vet jo at dere har fått den da !
(8)	Ingrid sier:	ja, men jeg var ikke der på fredag
(9)	Ingrid sier:	haha...
(10)	Lasse sier:	jeg snakka jo med deg da jo ! det hadde gått bra hørte jeg ?
(11)	Ingrid sier:	hva faen?? jeg dro til danmark på torsdag j3eg lassemann
(12)	Lasse sier:	nei ! jeg vet at du fikk den igjen da !
(13)	Lasse sier:	du fikk 4 eller no da ?
(14)	Ingrid sier:	nei lars!
(15)	Ingrid sier:	skjerp deg. jeg har ikke fått den!
(16)	Lasse sier:	jo ingvild !
(17)	Ingrid sier:	nei LASSE!
(18)	Lasse sier:	jeg vet det !
(19)	Lasse sier:	jo IngRID !

- (20) Ingrid sier: NEI LASSE!
 (21) Lasse sier: nei vell !
 (22) Ingrid sier: Hah
 (23) Lasse sier: jeg vet det ! du fikk 4 !
 (24) Ingrid sier: nei lasse. jeg har ikke fått den! det er en grunn til at jeg dro tidligere fra kjennerud pga jeg skulle til danmark!
 (25) Lasse sier: ååååååå !!! da var det kanskje Sandra som var så misfornøyd da ?
 (26) Ingrid sier: det kan hende. hun fikk 4 på matt og 5 på engelsken
 (27) Lasse sier: ja, stemmer ! det var matta hu var misfornøyd med !
 (28) Lasse sier: he he
 (29) Ingrid sier: påståelige lasse!!
 (30) Lasse sier: ja, dere lingner jo litt da !
 (31) Ingrid sier: hah

Det mest i øynefallende i samtalen – og det som tydeligst skaper ”temperatur” og konfliktuell tone – er strategier for å veie opp for kanalspesifikke begrensninger. Sinne og temperament er i muntlige samtaler ofte knyttet til non-verbale forhold, som stemmeleie, kroppsspråk og gestikuleringer, noe som ikke lar seg gjennomføre i direktemeldingssamtaler. Deltakerne må kompensere for dette, og en typisk måte er å bruke versaler – store bokstaver – for å markere enfatisk trykk. Jenta gjør dette først i (17), men da i kombinasjon med små bokstaver. Hun gjentar replikken i (20), da utelukkende med versaler – effekten blir en økning i styrke og intensitet. Dernest bruker hun lydhermende ord – først latterord i (9), hvor disse er ledsaget av tre prikker, noe som antakelig skal markere at latteren ikke er respons på morsomheter, men er ment ironisk på beklagning av mottakeren. I (22) leverer jenta utropet ”Hah”, noe hun gjentar i ”hah” i (31) – da med bare små bokstaver. Etter som krangelen skrider frem brukes også utropstegn flittig av begge deltakerne.

Videre finnes det på ordnivå flere måter å markere sinne på: Tydeligst er replikken ”hva faen??” i (11). Dette er aggressiv (i motsetning til sosial) banning (Hasund 2006: 80-81). ”Skjerp deg” i (15) er en irettesettelse. Jenta tar også i (24) i bruk en omstendelig forklaringsmåte for å understreke at gutten tar feil: ”(...) og det er en grunn for det (...)”. Slik eksplisitt forklaringsmåte er gjerne et uttrykk for en nedsettende vurdering av mottakeren.

Det er mange tilfeller hvor jenta tiltaler motparten ved navn. Denne typen adressering har ingen funksjon her hvor det bare er to deltakere. Den er overflødig, og dermed en form for språklig redundans som likner måten man for eksempel snakker på når man skal være nedlatende, eller snakke strengt barn, og kan være et uttrykk for irritasjon og sinne. Preget av ”kjefting” underbygges av de mer nedsettende variantene ”lassemann” i (11) og ”påståelige lasse!!” i (29). Muligens kan dette også tolkes humoristisk, og vil i så fall ta noe av ”brodden” av det konflikтуelle preget samtalen har.

Hvis vi sammenlikner dette med Hasunds (2006) respekt og hensynsstil i verbalsamtaler blant jenter, så er det her vanlig å dempe kritikk så godt det lar seg gjøre. Her er det jenta som blir sint, og det blir hun uten å ta i bruk noe som i det hele tatt minner om strategier som skal ivareta det relasjonelle aspektet samtidig. Det kan være tilfeldig – gutten og jenta er kan hende ikke veldig nære venner – men samtidig faller det inn i mønsteret med at direktemeldingsdeltakerne gjerne er ganske direkte når de først har noe på hjertet.

Det er faktisk gutten som bidrar med mest når det gjelder å forsøke og dempe konflikten. Når han skjønner han har tatt feil innrømmer han dette med det lydhermende "ååååååå !!!" i (25). Ordet "stemmer!" i (27) er en mer eksplisitt variant av det samme. Han prøver også å dempe misforståelsen med latterordene "hehe" i (28). I (30) serverer han også en morsomhet – antakelig også et forsøk på å "lette stemningen". Den strategien ser imidlertid ut til å mislykkes, da den etterfølgende replikken "hah" i (31) fører til en brå slutt på samtalen. Mangelen på avslutningsarbeid kan tyde på at jenta er reelt irritert eller sint, og at hun forlater samtalen.

Oppsummering – skape en personlig tone

Analysen har vist at å *skape intimitet* og nærhet gjøres på *ordnivå*, med valg av personlige, subjektive og ekspressive ord og uttrykk, som "elsker deg". *Syntaktiske forhold*, som utelatelse av agens, regulerer og tilpasser styrkegraden av slike utsagn. Videre skapes det involvering gjennom et *interaktivt samspill*, hvor deltakerne er gjensidig åpne og imøtekommende i et forhold er preget av nærhet, jevnbyrdighet og åpenhet.

Fellesskap skapes ved ulike typer *slang* når deltakerne forutsetter betydning og bruk kjent hos hverandre, og markerer at de er en del av samme tekst- og språkkulturen. På ordnivå dreier dette seg om ungdomsslang og akronymer (initialord) for en del faste uttrykk. På tegnnivå brukes asterisker for å markere at de retter skrivefeil. MSN-slang (Hasund 2006) dreier seg om å etterlikne den muntlige situasjonen, eller kompensere for kanalspesifikke begrensninger. På ordnivå brukes lydhermende ord og latterord. På tegnnivå tar deltakerne i bruk tradisjonelle emotikoner, samt grafiske spesialregler for å etterlikne ikke-verbale forhold, som tre prikker for å overlate til leseren å selv trekke en konklusjon, og versaler som markerer stemmestyrke og trykk.

Engasjement skapes ved hjelp av *humor*. Vi har sett to nokså ulike former for av dette, og valg av ord er sentrale i begge. Deltakerne trekker imidlertid også veksler på mer omfattende forhold: Jentenes språkleiking er nokså personlig, og foruten deres felles bakgrunn og erfaringer utnytter den også kunnskap om chat-sjangeren. Dette er også en kanalspesifikk form for humor, da den ikke hadde ikke latt seg gjennomføre så lenge muntlig. I trepartssamtalen er tabuord et sentralt element. Tøysing med dette representerer en mye mer allmenn måte å bedrive humor på. At ungdom snakker "grovt" har vel vært oppfattet som nokså typisk til alle tider. Deltakerne utnytter derfor en mer kollektiv form for ungdomshumor. Dette er også utprøving av tabuer, og med deltakere av begge kjønn får denne utprøvingen en viss karakter av flørting i tillegg.

Engasjement skapes også i *konflikter*. Det å være sint på noen i en skriftlig mediert samtale kan gjøres ved hjelp av store bokstaver, utropstegn, lydhermende ord, banning, irettesettelser, tiltaleformer, samt språklig redundans ved å være unødvendig eksplisitt og detaljert (som når jenta bruker guttens navn).

8.2 Kjønnforskjeller i ungdommenes stil

Det ligger utenfor denne oppgavens mål å gi noe utfyllende bilde av kjønnsmessige forhold i direktemeldingskommunikasjonen knytta til dette materialet. Dette er imidlertid et felt som har engasjert forskning om direktemeldingskommunikasjon, som Panyametheekul og Herring (2003) og Baron (2004). Jeg vil derfor sette fingeren på to stilistiske trekk knyttet til hvert av kjønnene i dette materialet.

Jenter: Intimitet

Vender vi tilbake til samtale 1 først i dette kapitlet, så vi at språkbruken her er svært intimitets- og nærhetsmarkerende. Den viktigste årsaken til dette er kjærlighetserklæringer, og disse opptrer oftest som avslutningsutvekslinger. Et annet eksempel er denne avslutningsutvekslingen:

jørn., | jeg vet om noe som ikke er bygd opp av atomer., vennskapet vårt... - HUE <3 | sier:
 hadekos
 jørn., | jeg vet om noe som ikke er bygd opp av atomer., vennskapet vårt... - HUE <3 | sier:
 glad i
 F r i d a sier:
 Hadet-Mosekos<3 Kjempeglad i deg beste

Følgende avslutningsutveksling mellom *to gutter* representerer en annen stil:

Martin... <Prison Break>

hade a

-.-' | jæ ikke her | ...haha, xxx du lissom;) baaaaaaj XD

Her er det ingen følelsesladde ord. Kun et konvensjonelt avslutningsord i en muntlig utforming, samt et anglonorsk slanguttrykk – stavet på en lydrett måte – kombinert med et emotikon.

Denne sammenlikningen illustrerer noe som synes å være en stilistisk forskjell på gutter og jenter i dette materialet, og som jeg påpekte i behandlingen av avslutningsord i sekvensanalysen over: Bruken av kjærlighetserklæringer forekommer der det er *minst én* jente med i samtalen. Følgelig må dette sies å være en kjønnsbetinget replikktype.

Dette illustreres i følgende tabell, hvor distribusjonen av kjærlighetserklæringer (uttrykk som ”glad i deg”, ”elsker deg” og liknende varianter) i avslutningssekvensene hos den enkelte informant vises:

Informanter	Samtaler jente-jente -		Samtaler jente-gutt		Samtaler gutt-gutt	
	Bruk av kjærlighets-erklæringer	Uten kjærlighets-erklæringer	Bruk av kjærlighets-erklæringer	Uten kjærlighets-erklæringer	Bruk av kjærlighets-erklæringer	Uten kjærlighets-erklæringer
Gutt 1			4	6 (+ 1)	0	0
Gutt 2			0	3	0	4
Gutt 3			0	0	0	3
Gutt 4			1	1	0	1
Gutt 5			0	7 (+ 1)	0	2
Gutt 6			2	1	0	18
Jente 1	1	5	0	10 (+1)		
Jente 2	0	4	0	0		
Jente 3	37	16	9	25 (+ 3)		
Jente 4	9	7	4	11		
Sum	47 av 197 samtaler (24 %)	32 av 197 samtaler (16 %)	20 av 197 samtaler (10 %)	64 av 197 samtaler (33 %) (+ 6) (3 %)	0 samtaler	28 av 197 samtaler (14 %)

En av jenteinformantene leverte bare skjermbilder av samtaledeler, og er derfor utelatt i oversikten. *Gutt 1* er et år eldre enn i de andre informantene, og skiller seg fra de andre guttene ved at han bare

har levert samtaler gjennomført med jenter. Tallene i parentes er samtaler hvor "klem" uten ledsagelse av kjærlighetserklæringer brukes i avslutningssekvensen.

Kjærlighetserklæringer forekommer i avslutningssekvens i hele 34 % av samtalene, noe som bekrefter at det er en ganske utbredt replikktype, til tross for at rundt 60 samtaler er ufullstendige og mangler avslutningssekvensen (jamfør sekvensanalysen side 59).

Tabellen viser at det er individuelle forskjeller fra informant til informant, men den viser også noen generelle trekk: Det må være minst en jente til stede for at slike kjærlighetserklæringer brukes, altså oppstår dette i samtaler mellom to jenter, eller mellom gutt og jente. Noen automatikk er det ikke i dette, for begge disse kjønnkombinasjonene viser mange eksempler på samtaler uten slik intimitetsmarkerende og ekspressiv språkbruk. Men en ting er helt klart og uten unntak: Dette forekommer ikke i samtaler mellom to gutter.

Det er altså mer typisk for samtaler hvor en eller begge deltakere er jente at det brukes en intimitets- og nærhetsmarkerende språkbruk. En slik observasjon er kan hende ingen overraskelse. Den gjenspeiler en nokså stereotypisk og tradisjonelt preget oppfatning av kjønnsroller: Gutter mer mindre følelsesmessig orientert enn jenter, i hvert fall seg i mellom, men kan åpne seg mer for det motsatte kjønn.

Fjerde kolonne, med antall samtaler mellom gutt og jente hvor kjærlighetserklæringer ikke brukes, viser en interessant detalj: Tallene i parentes angir der deltakerne bare utveksler "klemmer" (alene, ikke ledsaget av kjærlighetserklæringer). Muligens er det et uttrykk for at dette er mindre intimitetspreget, og dermed en mer ufarlig måte å ta avskjed på, dog mer følelsesladd enn "ha det" og andre konvensjonelle uttrykk.

Av tabellen ser vi også at reine guttesamtaler er i mindretall og utgjør bare 14 % av materialet. Reine jentesamtaler utgjør til sammen 40 %, mens blandede samtaler utgjør 46 % av samtalene. Dette kan være en tilfeldig fordeling som er spesifikk for dette utvalget av samtaler, og ikke minst kan noe tilskrives at de to mest produktive informantene er jenter, men det er også muligens uttrykk for en interessant tendens til at Internett og kommunikasjon her vel så mye er jentenes, som guttenes arena.

At jenter i samtalene øker graden av slike intimitetsmarkerende ord og uttrykk sammenfaller med tidligere undersøkelser, som viser at kvinner som deltar i multipartssamtaler – i likhet med både skriftlig og verbal kommunikasjon – i større grad enn menn har en sosial og involverende (i motsetning til informativ) språkbruk (Baron 2008: 53).

Gutter: Å snakke "stammespråk" – sakspreget og intern stil

Materialet til grunn for denne analysen er altså langt på vei dominert av jenter. Men hva kan sies å være mer typisk for reine guttesamtaler i materialet? For å illustrere dette vil jeg se nærmere på følgende samtale er mellom to gutter på fjorten år.

Samtale 7

(1)	Martin... <Prison Break> sier:	yo mamma
(2)	Jens BW sier:	ello

(3)	Martin... <Prison Break> sier:	dmda??
(4)	Jens bw sier:	gamer...
(5)	Martin... <Prison Break> sier:	Ka?
(6)	Jens bw sier:	WoW
(7)	Jens bw sier:	Hurock
(8)	Martin... <Prison Break> sier:	lvl?
(9)	Jens bw sier:	6+
(10)	Jens bw sier:	60
(11)	Martin... <Prison Break> sier:	kk
(12)	Martin... <Prison Break> sier:	Hvorfor gikk du?
(13)	Jens bw sier:	er på mage...
(14)	Martin... <Prison Break> sier:	k

Denne samtalsens særpreg består i bruk av ungdomssjargong, anglonorsk slang, initialord og forkortelser, samt ord og uttrykk knyttet til pc-spill. Det hele er gjennomført i en svært kortfattet stil. Resultatet blir en samtale som kan være vanskelig å forstå for utenforstående.

Bruk av engelsk lånord og anglonorsk slang finnes i (1) med "yo mamma". I (2) er "ello" en forkortet variant av "hello". Et relativt vanlig eksempel på chatteslang finnes det norske akronymet "dmda" i (3): "Du driver med 'a".

I (4) har vi det engelske ordet "gamer", en forekomst av det Hasund (2006) kaller teknologi-slang (Hasund 2006: 68), da ordet er knyttet til pc-spill. Det samme er tilfelle med "lvl" for "level" (nivå) i (8). Dette gjelder også replikkene i (6) i (7), men her kreves det mer konkret kunnskap om hva det dreier seg om. "WoW" er et initialord basert på "World of Warcraft", navnet på et populært, men også nokså omdiskutert dataspill som spilles online. Uttrykket "Hurock" synes å være en ytterligere presisering av dette, uten at jeg har lyktes å finne noen nærmere forklaring på ordet.

I (9) taster avsenderen feil når han svarer hvilket nivå han er på, og han gjentar svaret rett skrevet i (10). Det er interessant å merke seg at han her dropper den ledsagende asterisken, som er vanlig å markere feil med. Det kan være indikere at det også er et mål for disse to guttene å skrive så knapt – og kanskje "kryptisk" som mulig. Replikkene "kk" i (11) og "k" i (14) kan også tolkes i denne retningen. Disse skal bety "okei". Dette er imidlertid ingen vanlig forkortelse. "Ok" er langt vanligere. Dette kan være uttrykk for det Hasund (2006) kaller ordlek som ikke er språkøkonomisk motivert, men har en egen, selvstendig, sosial betydning (Hasund 2006: 67).

Spørsmålet i (5) – "Ka" – er også uvanlig. Det kan minne om et dialektuttrykk, eller en kortform av det nynorske "kva". At det er en egen konstruksjon er heller ikke umulig, men det faller også inn i mønsteret med å gi svært knappe svar.

Spørsmålet i (12) er i motsetning til dette samtalsens eneste grammatisk fullstendige konstruksjon. Denne står tydelig ut, da så mange som 11 av de totalt 14 replikkene består av bare ett ord. Her er det sannsynlig av motparten har vært borte fra pc-en. Avsenderen ikke har brukt anrop i fraværet, noe som ikke er uvanlig i tilsvarende situasjoner. Det ser ut til at han bare har ventet. At han tar seg tid til dette kan være motivet at han vil redusere antall replikker.

Replikken ”er på mage...” i (13) er en uvanlig konstruksjon. Slike forkortelser er ikke vanlig i materialet. Også denne kan virke motivert av ønsket om å skrive knapt snarere enn å følge konvensjoner og å bruke slang. Meningen er noe uklar, muligens er mageproblemer og et toalettbesøk årsaken til fraværet. At mottakeren ikke spør nærmere tyder også på en orientering mot å skrive knapt og kort.

Dette gjør alt i alt samtalen vanskelig å forstå for uinnvidde. Det blir et slags ”stammespråk”, som er en uhyttelig slangbetegnelse på faglig språk, eller veldig kontekstualisert (kontekstavhengig) språkbruk som krever spesielle forkunnskaper, og dermed er ment å leses av ”likesinnede”. Det virker som guttene leker med dette her.

I følge Svennevig (1999a) muliggjøres fragmentert språkbruk – som vi altså ser i samtalen over – av at deltakerne bygger på kjennskap til hverandre og tar i bruk *felles bakgrunnskunnskap* (Svennevig 1999a: 30). I dette perspektivet er samtalen relasjonsmarkerende. Deltakerne forutsetter mye kjent hos motparten, og antakelig baserer sjargongen seg også på tidligere samtaler om emnet, eller også på fysisk samvær hvor spill har vært en felles aktivitet.

At direktemeldingsdeltakerne skriver fullt så kort og knapt som i samtalen over er ikke vanlig. Her er det som nevnt godt mulig det har gått en viss sport i å skrive knappest mulig. I så måte representerer den ikke det typiske ved materialet. Det er allikevel mange trekk ved samtalen som må sies å være typisk for de reine guttesamtalene, slik som bruken av slang og forkortelser, samt at innholdet er mer saksorientert.

De reine guttesamtalene i materialet teller bare 28 stykker i alt. I disse gjennomføres 42 episoder (utenom åpnings- og avslutningssekvensene). Hva som er emnene i disse kan klassifiseres slik:

Spill, data og film	Band- og instrument-spilling	Skole-arbeid	Utvexling av MSN-adresser	Fortelle om pågående aktiviteter og referere hendelse	Organisere/planlegge felles aktiviteter	Tøysing og krancling	Gratulasjon og fødselsdag
16 episoder	6 episoder	4 episoder	3 episoder	4 episoder	3 episoder	2 episoder	1 episode

Her vises realiserte emner (i motsetning til emneanalysen, som viser strategier for *emneinnledning*).

De fire kolonnene til venstre – merket mørk grå – er emner hvor innholdet er klart saksorientert. Disse utgjør nær 70 %. Det viktigste samtaleemnet er spill, pc og film. Kolonnene til høyre – merket lysegrå – er de mer personlig orienterte emnene. Hoveddelen av disse består i å fortelle hva de holder på med som svar på spørsmål av typen ”hva skjer?”, samt å avtale møter, for blant annet å dra og bade.

En optelling av slangforekomster i de samme samtalene viser at dette opptrer nokså regelmessig. Kun 1 samtale er helt uten innslag av dette. Flest forekomster var det av anglonorsk slang (som ”hello”, ”baj baj”, ”care”), med 69 tilfeller fordelt på 23 samtaler (i 82 % av de reine guttesamtalene), typisk ungdomsslang (som ”fett”, ”kult”) fantes med 39 forekomster i 16 samtaler (60 %), akronymer og forkortelser (som ”LOL”) fantes i 24 forekomster fordelt på 11 samtaler (40 %), banning (”faen”,

”hælvete”, ”herregud”) forekom 17 ganger i 9 samtaler (32 %) og tabuord (”driiiiit”) fantes i 12 tilfeller i 8 samtaler (28 %).

Når det gjelder saksorienterte emner samsvarer oversikten over bra med Barons (2004) funn om at menn er informativt orientert der jenter er sosialt og involverende orientert (Baron 2004: 418). Menn, i motsetning til kvinner, viser en tendens til å betrakte direktemeldingskommunikasjon mer som et muntlig medium, og de var mindre normative med tanke på tegnsetting (Baron 2004: 418). Bruk av slang og forkortelser i guttesamtaler i dette materialet passer inn i dette bildet.

8.3 Multimodale ressurser

Mest utbredt av de multimodale ressursene som brukes i materialet er ”smilefjes”, gjerne kalt emotikoner (emoticons), enten det er snakk om smilefjes laget av tastaturtegn – her kalt *tradisjonelle emotikoner*, eller de nyere, grafikkbaserte variantene, her kalt *grafiske emotikoner*.

Hellspong og Ledin (1997) sier at emotikoner er en internettkode som fungerer som en slags erstatning for verbalsamtalens gester og tonefall (Hellspong og Ledin 1997: 61). Sagt med Svennevigs (1999a) termer er det altså en strategi for å overkomme den skriftlige medieringens kanalspesifikke begrensninger. På dette viset brukes de av deltakerne for å erstatte noe av det som har ”gått tapt” i forhold til en ansikt-til-ansikt-samtale, som blikkontakt, smilende fjes, tonefall og andre nonverbale uttrykk for humør, sinnsstemning og tonen i samtalen. Sett i det lyset blir de i aller høyeste grad en ressurs som bidrar til en personlig og nærhetsskapende tone, ved at de at etterlikner avsenderens smil – eller ansiktsuttrykk – slik de ville opptrådt i en ansikt-til-ansikt-samtale.

Behandlingen av emotikoner hører i dette perspektivet derfor hjemme sammen med behandlingen over av andre ressurser som brukes for å overkomme kanalspesifikke begrensninger. Jeg har imidlertid valgt å behandle dette her, sammen med andre multimodale ressurser.

”Tradisjonelle” emotikoner

Emotikoner, eller smilefjes (smileys) ble opprinnelig laget ved å sette sammen tastaturtegn slik at de hadde en viss piktografisk likhet med et fjes når man så dem fra siden. En slik fremstillingsmåte står i motsetning til nyere bruk, hvor slike emotikoner har blitt standardiserte og finnes som en del av programvaren, hvor de fremstilles ved hjelp av bilder og tegninger. Dette behandles nedenfor.

Vi finner slike ”tradisjonelle” smilefjes i samtale 1 over i replikkene (1), (3), (4), (5), (8), (9), (13), (15), og (17). Her er de samlet med en kort forklaring av betydning:

;* 	blunkende øye og kyssemunn	;P	blunkende øye og munn med tunge som rekkes ut	x)	Igjenlukkede øyne og smilemunn
; D	blunkende øye og stor smilemunn	:/	Munn på skrå, mellomfornøyd uttrykk		

I (13) og (15) er det to slike emotikoner som skiller seg noe ut, dels fordi de ikke skal forestille et smilefjes, dels fordi de leses på annen måte enn de over:

^^	To smilende øyne, eller øyebryn på en som smiler – leses rette veien	<3	Et hjerte, leses fra venstre.
-----------	--	--------------	-------------------------------

Hjertet ”<3” forekommer også i samtale 2.

Slike tradisjonelle emotikoner også uttrykk for en nettsjargong, og fungerer nærhetsmarkerende ved at deltakerne forutsetter betydningen av disse som kjent.

Det er interessant å merke seg at "gamlemåten" å lage slike tegn – ved å sette sammen tastaturtegn og "lese på skrå" – fortsatt er i bruk, og synes å være populær.

Grafiske emotikoner

Multimodalitet har med programmer som Messenger gjort sitt inntog for fullt, og emotikoner har blitt standardiserte og foreligger i form av bilder og tegninger som deltakerne kan sette inn i samtalen. Jeg vil, i motsetning til tradisjonelle emotikoner, omtale disse som *grafiske emotikoner*. Vi er dermed over på direktelemingsamtalenes *multimodale ressurser*, i betydningen audiovisuelle ressurser utover tegn og bokstaver som tastaturet tilbyr. Dette er et felt som opprinnelig var tiltenkt en større del av denne analysen. Når dette ikke har fått bredere plass skyldes det blant annet at materialet i bare liten grad bød på egnede eksempler. I tillegg synes bruken av multimodale ressurser utover tastaturbruk å være mindre enn først antatt.

Grafiske emotikoner er imidlertid en svært synlig, semiotisk ressurs som de fleste deltakerne benytter, og som skaper en særegen stil for direktemeldingssamtalene. Selv om de fleste av har "gått tapt" i det informantene har lagret samtalene kun som tekstfiler, står det igjen både tomrom og i blant bokstavkombinasjoner (som bildene har knyttet til seg) i den lagrede teksten. På denne måten er det "spor" etter grafiske emotikoner over hele materialet.

Dette berettiger en slik ressurs en plass i denne analysen. Her støtter meg imidlertid på en annen del av materialet, nemlig 23 skjermbilder av samtaleutdrag. Dette er ikke nok til å si noe sikkert om generelle trekk i samtalene, og jeg nøyer meg derfor med en kort beskrivelse av bruken slik den synes å være i disse.

Disse grafiske emotikonene finnes i *replikker* og i *kallenavn med tilhørende melding*. I replikker kan de opptre alene og selvstendig, eller de opptrer sammen med tekst.

Emotikoner i replikker

I tilknytning til tekst

Når smilefjesene opptrer i replikker i tillegg til tekst, foregår dette på tre måter:

a) *Emotikonet forsterker innholdet i ytringen det er en del av*

Begge replikkene i utdraget viser emotikoner som forsterker innholdet i teksten det ledsager. I første er det underforstått av avsenderen mener hun har vært tankeløs (og glemt noe), og det forsterker hun ved å tilføre et "sjokkert" smilefjes. Mottakeren sier seg enig, og understreker dette med et "skuffet" ansikt.

b) Emotikonet tilfører ytringen det er en del av ny, eller en utvidet mening:

Her fungerer smilefjes om en type modalitetsmarkør. Det tillegger emotivt innhold som ikke finnes i det språklige, og som er essensielt for fortolkningen. I det tilsynelatende komplimentet i den første replikken (her handler det om å løpe stafett) tilfører det blunkende smilefjeset et ironisk aspekt. Det blir da underforstått at mottakeren ikke nødvendigvis er så flink til å løpe. I neste replikk signaliserer et "forvirret smilefjes" ³ avsenderens holdning til det å være lagleder. Det kan tolkes som om hun mener hun ikke passet helt til denne oppgaven.

c) Emotikonet står i tilknytning til tekst, men med løsere forbindelse til ytringen den er en del av:

Smilefjeset har her en mer indirekte forbindelse med innholdet i ytringen det er en del av, og fungerer mer slik smil brukes i en ansikt-til-ansiktssamtale: Det skaper en hyggelig atmosfære, og signaliserer relasjonelle forhold, som at avsenderen har en vennlig innstilling ovenfor mottakeren.

Uten tilknytning til tekst

Når smilefjes opptrer som selvstendige replikker ser dette ut til å følge to retninger:

a) Emotikonet er meningsbærende og står i stedet for tekst:

Disse jentene snakker om det dårlige været. I den siste replikken leverer den ene et enkeltstående emotikon – det samme sinte fjeset som i replikken foran. Dette er her meningsbærende: Hun gir uttrykk for at hun er like "sint" som motparten har gitt uttrykk for like før.

³ Dette er programvareprodusentens betegnelse på bildet. Her er de ikke uvanlig at emotikoner omtales som "smilefjes", til tross for at ansiktene som gjengis ikke alltid smiler.

b) Emotikonet er generelt atmosfæreskapende eller relasjonsfremmende, men med mindre klar meningsbærende funksjon:

jah, har du d da elr? 😏
Kj... sier:
ja, men gidder ikke sende glemt passord
Kj... sier:
d:
Nasse sier:
😊

Den siste replikken ser ikke ut til å ha noen klar meningsbærende funksjon utover hva et smil har i en vanlig samtale, nemlig å skape en triveligere tone.

Emotikoner i kallenavn

Bruken av smilefjes og emotikoner i kallenavn, altså i den tekstlinjen som vises i kontaktlisten, og som også ledsager hver eneste replikk, gjøres etter flere ulike prinsipper. Jeg nevner bare noen eksempler her.

downer.. SÅMMEEEEEER ☀️☀️ .. lek ser!!!!!!! 😡 sier:
haha

I eksemplet over har to soler en *illustrerende funksjon* til opplysningen om at det er sommer, mens et sint smilefjes viser *holdningen* til lekser, som sannsynligvis er aktiviteten avsenderen sitter og driver med. Her er den tilhørende replikken også tatt med for å illustrere hvordan kallenavn vises foran hver av disse. Dette innebærer ingen meningstilføring til det som blir sagt i selve samtalen, men fører allikevel til at disse elementene er visuelt sett veldig til stede, da de jo ledsager alt som blir ytret.

👤 ☆ tralala 😊😊 wow 😊🎮🎮 Zuko 🎮🎮🎮🎮 🎮🎮🎮🎮🎮🎮 stråler du stråler andre tilbake ☀️☀️☀️

I dette noe "overlessede" eksemplet har vi flere emotikoner som bare skal *pynte*, som stjernene. Forkortelsen "wow" ("World of Warcraft") tyder på at vedkommende spiller dataspill, og alle pc-ene kan muligens være ment å *forsterke*, eller *illustrere* denne opplysningen. Smilefjesene ser ut til å signalisere hans *holdning* til spillet som veldig positiv, muligens er de også *atmosfæreskapende*. En del vær-relaterte emotikoner ser ut til å skulle illustrere ordtaket om å stråle.

👤👤! ❤️👤❤️ - Glad i deg vænnen <3

Her brukes hjerter på hver side av et navn til å *markere relasjonelle forhold*, noe som understrekes ytterligere i den ledsagende teksten.

Annen bruk av multimodale ressurser

Tekstfilene inneholder også opplysninger om hvilke andre multimodale og audiovisuelle ressurser i programmet som er brukt, og en gjennomgang av materialet viser følgende:

- Bruk av webkamera forekommer 3 ganger.
- Bruk av lydsignalet "nudge" forekommer 9 ganger.
- Bruk av stemmeklipp forekommer 2 ganger.

- Bruk av tegnefunksjonen forekommer 2 ganger.
- Bruk av animasjoner (winks) forekommer ikke.

I rundt 200 samtaler er dette en overraskende liten utnyttelse av de funksjonene som programmet byr på. Dette kan ha flere forklaringer:

Alle ressursene krever bruk av mus, og bruken av dem tar lenger tid enn å holde fingrene på tastaturet. De kan derfor droppes for å prioritere rask skrivning, og dermed sikre flyt i samtalen.

Ressursene ”nudge” og ”winks” er svært statiske, og når de er brukt noen ganger er de så kjente at det er vanskelig å tilføre samtalen noe nytt ved å bruke dem.

Noen av funksjonene – som bruk av videobilder og lyd – er mest egnet i de tilfeller man deltar i *en enkelt* samtale. Å bruke disse vil bety å nærme seg ansikt-til-ansikt-samtalen en hel del, noe som gjensidig vil kreve økt grad av tilgjengelighet og oppmerksomhet deltakerne i mellom, og dermed binde dem til denne ene samtalen. Ungdommene synes å holde flere samtaler gående parallelt, og det kan være vanskelig å kombinere med den tilstedeværelsen en videosendt verbalsamtale vil kreve. Det er rett og slett lettere å delta i flere samtaler ved bare å skrive.

Emotikoner ”utkonkurrerer” alle disse, til tross for at disse også krever en del museklikking. Grunnen til denne populariteten må vi anta ligger i disse tegnene sin egenskap til å påvirke den mellompersonlige tonen, kanskje særlig i det at de kan brukes slik virkelige smil og ansiktstuttrykk anvendes i ansikt-til-ansikt-samtaler, og på den måten være direkte atmosfæreskapende og relasjonsfremmende.

8.4 Oppsummering av stilanalyse

Drøftingen over har vist ulike stilistiske virkemidler direktemeldingsdeltakerne tar i bruk, som alle er egnet til å påvirke den mellommenneskelige språkfunksjonen. Disse sammenfattes i følgende oversikt:

En personlig tone skapes av:	Tegnbruk	Ordvalg	Syntaktiske Forhold	Andre forhold
Intimitet og nærhetsskapende språkbruk		Personlige, subjektive og ekspressive ord.	Agensløse konstruksjoner	Interaktivt samspill
Fellesskapsmarkerende språkbruk	Asterisker Emotikoner Tre prikker Versaler	Ungdomsslangord Akronymer Lydhermende ord Latterord		

**Engasjements-
skapende
språkbruk**

	Humor	Tulleord		Leik med en personlig utviklet sjargong basert på sjanger- og språkkunnskaper
		Tabuord		Bruk av mer generell ungdomsjargong/ ungdomskultur
				Leik med tabuer. Flørting.
Konflikt/sinne	Versaler Utropstegn	Lydhermende ord Banning Irettesettelser Tiltaleformer	Redundans	

I nettopp dette ligger i første rekke svaret på en del av problemstillingen for denne analysen, nemlig hvilke semiotiske samtaledeltakerne bruker for å skape, bevare og uttrykke en personlig tone i en skriftlig kommunikasjonsform.

Dette gjør de på tre måter: Ved å bruke *intimitets- og nærhetsskapende, fellesskapsmarkerende og engasjementsskapende språkbruk*. For å oppnå dette gjør de valg på flere nivåer, helt fra det enkelte tegn (som bruk av asterisk i feilmarkering eller ikke-konvensjonell bruk av store bokstaver), til mer sammensatte tegn (som emotikoner), på ordnivå (velge intime eller irettesettende ord, latterord, lydhermende ord, slang, initialord) og på setningsnivå hvor syntaktiske konstruksjoner tas i bruk. De trekker også veksler på mer overordnede forhold, som *interaktive sider* ved kommunikasjonen, samt å spille på, eller trekke veksler på ulike former for *sjargonger* når det gjelder humor.

I tillegg utgjør bruk av *grafiske emotikoner* en multimodal ressurs som virker inn på den personlige tonen.

Den delen av disse ressursene som består av typisk internettstilistiske språktrekk er påpekt hos forskere før, som tre prikker, versaler, akronymer, latterord, utropstegn, asterisker, emotikoner og lydhermende ord. Både Crystal (2001), Hård af Segerstad (2002), Baron (2004) og Otnes (2007) behandler slike. Dette viser at ungdommene i min analyse tar i bruk allerede eksisterende konvensjoner kjent fra internasjonal chat-kultur. Av disse studiene sammenfaller særlig Hård af Segerstad (2002) med min egen, i den forstand at hun setter slik språkbruk i sammenheng med deltakernes strategier for å unngå misforståelser som følge av at de mangler verbalsamtalens non-verbale ressurser. Hun viser i sin studie at svenske deltakere tar i bruk internasjonalt kjente konvensjoner, men at de også tar i bruk egne og kreative, svenske forkortelser. Vi har sett at de norske ungdommene gjør det samme, som med akronymet "dmda?" for "driver med du 'a?"

Hvordan deltakerne i denne analysen skaper engasjement ved hjelp av humor, og bruker intimitetsmarkerende språkbruk, agensløse konstruksjoner og interaktivt samspill – og at dette bidrar til en personlig tone har ingen tilsvarende drøfting i de tidligere studiene. Årsaken til dette er kan hende at dette like mye er egenskaper og stiltrekk knyttet til muntlig språk. Like fullt utgjør det en

betydelig ressurs for direktemeldingsdeltakerne. Videre kommer kan hende slik språkbruk bedre til sin rett i dyadiske samtaler, hvor deltakerne slipper å bruke oppmerksomhet på å lete etter sammenheng i replikkene. Dette viser – i likhet sekvens- og emneanalysen over – at direktemeldingskommunikasjon mellom to deltakere i langt større grad enn multipartssamtaler følger de samme regler som gjelder for verbalsamtaler. At deltakerne i dette materialet har en personlig relasjon også utenom direktemeldingskommunikasjonen spiller nok også en rolle.

Kjønnsmessige funn i dette materialet viser at jentene er mer intimitetsmarkerende, og guttene mer saksorienterte. Dette rimer med tidligere funn, som at menn er informativt orientert der jenter er sosialt og involverende orientert (Baron 2004: 418). At alle de rene guttesamtalene også preges av ulike typer slang, rimer også med at menn, i motsetning til kvinner, viser en tendens til å betrakte direktemeldingskommunikasjon mer som et muntlig medium, og dermed er mindre normative med tanke på tegnsetting (Baron 2004: 418). I tillegg viser analysen over at rene jentesamtaler står for 40 % av dette materialet, og blandede samtaler utgjør 46 %. Reine guttesamtaler utgjør kun 14 %, og dermed et klart mindretall. Jenter deltar altså i nær ni av ti samtaler. Analysen viser også at jentenes intimitetsmarkerende språkbruk overføres til guttene i en del av de kjønnsblandede samtalene.

Et overraskende funn i dette materialet knytter seg til multimodale ressurser. Selv om teknikken tilbyr deltakerne både video og lydoverføringer – og dermed i realiteten muligheten til både video- og telefonsamtaler, eller i det minste overføring av videobilder – ser de ut til å begrense audiovisuelle ressurser til bruken av smilefjes. Forklaringen på dette kan ligge i at deltakerne synes å opptre parallelt i flere (dyadiske) samtaler, noe som blir vanskelig om man skal kommunisere "ansikt til ansikt" ved hjelp video- og lydoverføring.

De grafiske emotikonene på sin side har – også noe overraskende – en mer begrenset bruk enn jeg i utgangspunktet antok. Ikke i omfang – de finnes over hele materialet både i replikker og kallenavn – men de ser i mindre grad ut til å brukes som bærere av mening. I hovedsak brukes de til å forsterke innhold i replikkene, samt være atmosfæreskapende og relasjonsfremmende på en måte som likner slik smil og ansiktsuttrykk fungerer i ansikt-til-ansiktsamtaler. Det egner de seg imidlertid godt til, noe som nok forklarer populariteten de har.

Sagt på en annen måte: Deltakerne holder seg i overraskende stor grad til de skriftlige ressursene som tastaturet tilbyr dem. Men med disse synes jeg også de lykkes overraskende godt i å skape og bevare en mellompersonlig tone.

9. Konklusjon og avslutning

Mitt utgangspunkt var at pc-mediert kommunikasjon gjerne oppfattes som best egnet til informasjonsutveksling og mindre egnet til relasjonspleie, og at dette kunne komme av at manglende felles situasjonskontekst gir deltakerne færre utenom-tekstlige (eller non-verbale) ressurser å spille på, som tonefall, blikkontakt, kroppsspråk med mer. Den ene halvparten av problemstillingen for analysen er knyttet til dette, nemlig hvordan deltakerne klarer å skape og bevare en mellompersonlig tone i en skriftlig mediert kommunikasjonsform. Sagt på en annen måte: Hvordan kompenserer de for tapet av slike ressurser når de skriver? Stilanalysen har vist at de har en rekke ressurser til rådighet som ivaretar dette, ved at de skaper intimitet, fellesskap eller engasjement. Dette gjøres ved hjelp av et bredt register av stilistiske virkemidler, fra enkelttegn – som asterisker eller utropstegn, til mer sammensatte tegn – som emotikoner, og til ordvalg, enten dette er ulike former for slang, eller lydhermende ord som skal etterlikne muntlig språk. De tar i bruk syntaktiske konstruksjoner og skaper humor ved å utnytte ulike typer sjargonger, samt bruker grafiske emotikoner.

Første delen av problemstillingen var knyttet til å beskrive mer overordnede trekk i hvordan samtalene er organisert, nemlig hvilke sekvensielle og emnemessige strukturer som kjennetegner direktemeldingskommunikasjonen.

Sekvensanalysen viste at deltakerne tar i bruk gjensidige spørreutvekslinger for systematisk å sette fokus på samtalepartneren, og sjekke om denne har eventuelle emnekandidater, foruten å signalisere en viss omsorg for vedkommende. I tillegg bruker de sekvenstyper som hilsingsutvekslinger, avslutningsinnledere og bekreftelser på disse, samt avslutningsutvekslinger for å vise motparten respekt ved å sikre en viss grad av høflighet. På denne måten utgjør mønstre i sekvensbruken en ressurs som også er med på å bevare deltakernes mellompersonlige tone.

Analysen av emneinnledninger har vist at deltakerne benytter strategier som er veldig mellompersonlig orientert for å finne samtaleemner. De bruker emnefremkallere som åpner for at samtalepartneren kan lansere emnekandidater, eller ved at de bruker spesifikke emneinnledere som i stor grad henter stoff til samtalene fra samtaledeltakernes bakgrunn og interesser. Sagt helt enkelt bruker de hverandre som den fremste kilden til samtalestoff. På den måten bidrar emneinitiering på et mer overordnet plan også til å skape og bevare en personlig tone.

De ulike delene av problemstillingen og de tre analysedelene kan knyttes sammen: Sekvensorganisering og strategier for emneinnledning utgjør ressurser på et overordnet plan, mens den språklige stilen utgjør en ressurs på et lokalt plan, men alle bidrar de til å skape og bevare en mellompersonlig tone. Sagt på en annen måte: Deltakerne organiserer samtalene på en måte som har mottakeren og bevaring av relasjonen til denne som siktepunkt, de har strategier som sikrer samtalene et mellompersonlig orientert innhold, og de bruker semiotiske og multimodale ressurser både på både tegn- ord- og setningsnivå som er tilpasset etablering og vedlikehold av en mellompersonlig tone.

Vender vi tilbake til spørsmålet om slik skriftlig kommunikasjon egner seg til å pleie relasjoner med, er svaret at ungdommene i dette materialet viser at de på en effektiv, målrettet måte, og med høy grad av språklig bevissthet og sjangerkompetanse tilpasser sin språkbruk, i en skriftlig mediert kommunikasjonsform, til noe som synes viktig for dem, nemlig nettopp relasjonen til motparten. De viser at denne kommunikasjonsformen kan være godt egnet også til slike formål.

Sammenlikner vi denne analysen med tidligere forskning ligger en av de største forskjellene i det samtaleanalytiske perspektivet: Turtakingssystemet er så godt som "friskmeldt" og sekvensorganiseringen i avpassede svar fungerer i langt større grad. Både sekvensanalysen og emneinnledningsanalysen viser dette: sekvenser er her en viktig og utbredt ressurs ungdommene tar i bruk. Utfordringene de møter som resultat av delvis synkronisitet – eller kvasisynkronisitet, er ikke større enn at de håndteres uten problemer. Forklaringen på dette ligger som tidligere nevnt i deltakerstrukturen: Med bare to deltakere, som i tillegg ofte kjenner hverandre fra før, fungerer direktemeldingskommunikasjon langt på vei likt som verbalsamtaler, hvis vi sammenlikner med multipartssamtaler, hvor deltakerne i tillegg ofte opptrer anonymt. Dette viser at studier av direktemeldingskommunikasjon gjennomført i programmer av Messenger-typen – brukt i en ikke-institusjonalisert, ikke-formell sammenheng blant deltakere som er kjente for hverandre – også er viktig for å gi et helhetlig bilde av denne typen kommunikasjon på dens egne premisser. Det håper jeg at denne analysen har vært et bidrag til.

Når det gjelder samtaleanalyse for øvrig er denne studien også et bidrag ved at den sier noe om samtalekonvensjoner i *norske* samtaler, både hvordan deltakerne bruker sekvenser i åpning og avslutningen av samtale, samt underveis i emneinnledninger. I åpningssekvenser ser vi at gjensidige spørreutvekslinger er svært utbredt, og at disse synes å ha en rutinemessig bruk – gjerne realisert ved hjelp av emneinnledere som "hva skjer" eller "hvordan går det?" – som åpner for at mottakeren kan lansere emnekandidater. I omtrent halvparten av tilfellene fører disse spørreutvekslingene til topikale episoder, men like ofte avsluttes de uten at deltakerne synes å oppfatte dette problematisk. De går videre med andre strategier for emneinnledning, eller de avslutter samtale. Andre sekvenstyper, som hilseutvekslinger, avslutningsinnledere og avslutningsord brukes også systematisk, og danner mønstre som former ulike samtaletyper.

Når det gjelder forskningen på direktemeldingssamtaler (IM) bekrefter denne analysen funn av språklige karakteristika for slik kommunikasjon som har vært i fokus tidligere, som emotikoner, versaler, gjentatte tegn (punktum, utropstegn), akronymer og lydhermende ord. I tillegg har vi sett at verbalspråklige ressurser, som ordvalg og syntaktiske forhold, også fungerer godt når deltakerne slipper å bruke oppmerksomhet på å skape sammenheng i replikkene, og kan konsentrere seg om innholdet i dem. Jentens intimitetsmarkerende språkbruk og guttenes mer saksorienterte og slangpregede samtaler faller inn i tidligere kjønnsmessige funn. I tillegg har vi sett at i dette materialet er jentene den største deltakergruppen, og deres språkbruk spres til en viss grad videre når de chatter med gutter.

Otnes (2007) nevner uttrykksikoner og uttrykksanimasjoner fra MSN som en måte å uttrykke latter på (Otnes 2007: 121). Disse tilsvarer det jeg har kalt grafiske emotikoner (noen av disse er gif-animasjoner). Utover dette behandler ikke den refererte, tidligere forskningen denne typen multimodale ressurser, som grafiske emotikoner utgjør en del av, sammen med lyd- og bildeoverføring, animasjoner, tegnefunksjon og annet. Årsaken ligger blant annet i at dette har kommet med utviklingen av programvare etter at disse studiene ble foretatt, eller at fokus for disse har vært multipartssamtaler (f. eks i IRC), hvor slike ressurser ikke er så vanlige. Denne analysen utfyller dermed dette bildet noe. Et overraskende funn her var imidlertid at selv om programvaren tilbyr flere muligheter, begrenser de multimodale ressursene seg stort sett til grafiske emotikoner. Dette kommenteres ytterligere nedenfor.

Analysen er i tillegg til å være en studie av direktemeldingskommunikasjon også et bidrag til forskning på norsk ungdomsspråk, da chatting er en populær og utbredt måte for unge å ha kontakt med hverandre på. Vi ser at de trekker veksler både på typisk ungdomsspråk (som slang) og internasjonalt kjente konvensjoner innen internettsspråk (som versaler og emotikoner) – samt tilpasser disse til norske forhold med egne utgaver (som norske akronymer). Videre tar de i bruk verbalspråklige teknikker (som sekvenser og emneinnledere), og organiserer samtalene slik at de tjener det som alltid synes å være viktig for ungdom: Relasjonen til jevnaldrende og venner.

Utviklingen av Internett har vært gjenstand for mange spådommer. Meningene om hvilken påvirkning nettet har på språkutviklingen har også vært mange. Crystal (2001) siterer amerikaneren Shawn Wilburs utsagn fra 1996: "Whatever else Internet culture may be, it is still largely a text-based affair" (Crystal 2001: 8), og mente selv i 2001 at talt språk i form av ved hjelp av lydklipp, film og video ville få en bredere plass på nettet:

"(...) but the use of speech will undoubtedly grow as technology develops, and it will not be long before we see the routine use of interactive voice (and video) dialogues (...) (Crystal 2001: 9).

Utviklingen av Internett går som kjent raskt, og slik teknologi er for lengst på plass i form av kamera, mikrofon og raske nettforbindelser. Informantene i materialet har også hatt tilgang til dette, og programmet Messenger har som tidligere nevnt muligheter for den type kommunikasjon som Crystal (2001) nevner. Analysen her har vist at dette benyttes i ganske påfallende liten grad, og at direktemeldings-kommunikasjonen blant ungdommene i mitt materiale langt på vei fortsatt er en tekstbasert "affære", for å si det med Wilbur (1996). Ikke bare lar deltakerne stort sett være å bruke de lyd- og bildemulighetene som finnes i programmet, men de er også i stand til å uttrykke mye – også på det mellompersonlige planet – utelukkende ved hjelp av skrift.

Jeg har tidligere vært inne på mulige forklaringer, som at ansikt-til-ansiktssamtaler ved hjelp av lyd og bilde låser deltakerne til en bestemt samtale fordi slik kommunikasjon krever mer gjensidig tilgjengelighet fra begge deltakerne, og at dette kommer i konflikt med å kunne delta i flere samtaler, eller å utføre andre gjøremål ved pc-en samtidig. En annen mulig forklaring er selvsagt også at skriftlig medierte samtaler kanskje er mer egnet enn til mellompersonlig kommunikasjon enn man har lett for å anta. Begge disse aspektene er nok til stede når det gjelder ungdommene i denne analysen. For dem synes chatting å muliggjøre deltakelse på sosial arena, som delvis er den samme de befinner seg fysisk i til daglig. Da er det viktig med bredde, og å kunne nå flest mulig venner. Å kommunisere skriftlig skaper også en avstand mellom deltakerne som i noen tilfeller kan være en fordel i forhold til verbalsamtaler. At man ikke ser hverandre, eller deler samme rom kan gjøre det lettere å ta kontakt for eksempel med personer av det motsatte kjønn, eller med bekjente som man ikke kjenner så godt, da det er mindre "risikabelt" med tanke på pinlige pauser, rødming, problemer med å finne noe å snakke om og liknende.

Malin – som innledningsvis lurte på hvem læreren hennes "snakket med" via pc-tastaturet – og hennes klassekamerater er ved avslutningen av dette prosjektet kommet godt i gang med tredje skoleår. De første av dem har små smått etablert seg som MSN-brukere. Disse barna startet sin skolegang i 2006, samtidig med innføringen av den siste læreplanen for grunnskolen – *Kunnskapsløftet*. Med denne har skolen de går i har i større grad enn tidligere tatt inn over seg det

nye IKT-samfunnet dagens barn og unge vokser opp i, ved at det å kunne bruke digitale verktøy har fått status som en av fem grunnleggende ferdigheter, og dermed er ivaretatt med ferdighetsmål felt ned i alle fag.

Med dette reiser spørsmålet om hva slags digitale ferdigheter – eller hva slags *digital literacy* elevene i skolen skal tilegne seg. Med *literacy* menes de ferdigheter, kompetanser og kunnskaper hver og en av oss må kunne utfolde for å mestre de kommunikative utfordringene i hverdagen (Østerud og Skogseth 2008: 13). En slik literacy er sammensatt, og kan deles i tre: På et grunnleggende nivå dreier det seg om å mestre teknologi, dernest handler det om å kunne fortolke ulikt semiotiske materiale, før man i siste instans behersker, og kan reorganisere slikt materiale, og selv tar det i bruk (Gilje 2008: 70-71).

De fleste av informantene hadde da de leverte materialet til denne analysen gått et år i ungdomsskolen med den nye læreplanen. Ser vi analysen av deres bidrag i lys av digital literacy er det vel på det rene at ungdommene, når det kommer til direktemeldingskommunikasjon, utviser digitale ferdigheter godt utover det å mestre teknologien. De innehar i tillegg *kommunikativ kompetanse*; de både tolker og tar i bruk et bredt register ressurser når de kommuniserer med sine jevnaldrende via Messenger, og gjør det til et effektivt kommunikasjonsmiddel.

I *Kunnskapsløftet* er digitale ferdigheter først og fremst forstått som tekniske ferdigheter (Østerud 2007 sitert i Gilje 2008: 70). Otnes (2007) påpeker også at kommunikativ og digital kompetanse er to begreper som ikke brukes eksplisitt i læreplanen (Otnes 2007: 264). Den som har jobbet i grunnskolen kan nok ofte bekrefte at mye av opplæringen i digitale ferdigheter har dreid seg om å mestre maskiner og programvare, og i beste fall bruke datamaskinen til tradisjonelle skoleaktiviteter. Da er det et tankekors at elevene, som jeg håper at denne analysen har vist, på sin egen fritid utvikler gode kommunikative, digitale ferdigheter – utvikler en digital literacy. Om ikke skolen direkte skal undervise i direktemeldingskommunikasjon, så er det kanskje et poeng at den stiller seg både positiv og åpen til den kompetansen som elevene har tilegnet seg ved å praktisere dette – en kompetanse som kan ha overføringsverdi til andre kommunikasjonsformer. I så fall håper jeg at denne analysen også vil være et bidrag til å løfte denne fram.

Informantene er i skrivende stund inne i sitt siste år i grunnskolen, og for dem spiller innholdet i *Kunnskapsløftet* antakelig en mindre rolle. For Malin og hennes jevnaldrende, som har mange nok år igjen i skoleverket til at reformen vil spille en rolle for dem, vil sikkert tilegne seg de samme digitale ferdighetene som informantene – om ikke flere. Da blir det spennende å se hvilken rolle undervisningen de får vil spille i denne utviklingen.

Litteratur

Baron, Naomi S. 2004: "SEE YOU ONLINE Gender issues in College Student Use of Instant Messaging". I *Journal of language and social psychology*, Vol. 23 No 4.

Baron, Naomi S. 2008: *Always on: Language in an Online and Mobile World*. Washington. Oxford University Press.

Button, Graham og Casey, Neil. 1984: "Generating topic: the use of topical initial elicitors". I Atkinson, Macwell J og Heritage, John (red): *Structures of Social Action*. Cambridge University Press.

Crystal, David. 2001: *Language and the Internet*. Holyhead. Cambridge University Press.

Garcia, Angela Cora and Jacobs, Jennifer Baker: 1999. "The Eyes of the Beholder: Understanding the Turn-Taking System in Quasi-Synchronous Computer-Mediated Communication". I *Research on Language and Social Interaction* 32 (4).

Gilje, Øystein. 2008: "Digital medieproduksjon I nettverksklasserommet". I Østerud, Svein og Skogseth, Egil (red.): *Å være på nett: Kommunikasjon, identitets- og kompetanseutvikling med digitale medier*. Oslo. Cappelen.

Hasund, Ingrid Kristine. 2006: *Ungdomsspråk*. Bergen. Fagbokforlaget.

Heritage, John. 1995: "Conversation Analysis: Methodological Aspects". I Quasthoff, Uta M (red.): *Aspects of Oral Communication*. Walter de Gruyter.

Herring, Susan. 1999: "Interactional coherence in CMC". I *Journal of Computer-Mediated Communication* 4(4).

Hellspong, Lennart og Ledin, Per. 1997: *Vägar genom texten*. Stockholm. Studentlitteratur.

Hård af Segerstad, Ylva. 2002: *Use and Adaptation of Written Language to the Conditions of Computer-Mediated Communication*. Göteborg. Göteborg Universitet.

Jakobson, Roman. 1999: "Linguistics and poetics". I Jaworski, Adam og Coupland, Nickolas: *The Discourse Reader*. London.

Linell, Per. 2001: *Approaching dialogue*. Linköping. John Benjamins Publishing Company.

Markman, Kris. 2009: "So What Shall We Talk About: Openings and Closings in Chat-Based Virtual Meetings". I *Journal of Business Communication*, 46 (1).

Nastri, J., Peña, J., og Hancock, J. T. 2006: "The Construction of away messages: A speech act analysis". I *Journal of Computer-Mediated Communication*, 11(4).

Norrby, Catrine. 2004: *Samtalsanalys: Så gör vi när vi pratar med varandra*. Lund. Studentlitteratur.

Otnes, Hildegunn. 2007: *Følge med og følge opp*. Trondheim. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.

- Panyametheekul, S., and Herring, S. C. 2003: "Gender and turn allocation in a Thai chat room". I *Journal of Computer-Mediated Communication*, 9 (1).
- Sacks, Harvey. 1974: "A Simplest Systematics for the Organization of Turn-Taking for Conversation". I Sacks Harvey, Schegloff Emanuel A. og Jefferson, Gail: *Language*, 50 (4).
- Sacks, Harvey. 1975: "Everyone has to Lie". I Saches, Mary og Blount, Ben G.: *Sociocultural Dimensions of Language Use*. Academic Press.
- Schegloff Emanuel A. 2002: "On 'Opening Seqencing': A framing statement." In Katz, J.E. and Aakhus, M. (red.): *Perpetual Contact: Mobile communication, private talk, public performance*. Cambridge. Cambridge University Press.
- Schegloff, Emanuel A og Sacks, Harvey. 1973: "Opening Up Closings". I *Semiotica*, VIII, 4.
- Schwebs, Ture og Otnes, Hildegunn. 2001: *Tekst.no*. Oslo. LNU/Cappelen akademisk forlag.
- Svennevig, Jan. 1997: "Getting acquainted in conversation". Oslo. Universitetet i Oslo.
- Svennevig, Jan. 1999a: "Skriftlig og muntlig språk". I J.Svennevig, M.Sandvik og W.Vagle: *Tilnærminger til tekst*. Oslo. Cappelen Akademisk Forlag.
- Svennevig, Jan. 1999b: "Samtaleanalyse". I J.Svennevig, M.Sandvik og W.Vagle: *Tilnærminger til tekst*. Oslo. Cappelen Akademisk Forlag.
- Svennevig, Jan. 1999c: "Samtaleanalyse". I *Norsk Lingvistisk Tidsskrift – årgang 17, hefte 1*. Oslo. Novus Forlag.
- Ten Have, Paul. 1999: *Doing Conversation Analysis: A Practical Guide*. Amsterdam. SAGE.
- Østerud, Svein og Skogseth, Egil (red.).2008: *Å være på nett: Kommunikasjon, identitets- og kompetanseutvikling med digitale medier*. Oslo. Cappelen.